શ્રી

અભેમન્યુનો

ચક્રાવો.

બનાવનાર,

વ્યાસ વલ્લભરામ સુરજરામ—અમદાવાદ.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર,

શા. ફકીરચં[illegible]

તથા

બુકસેલર લલ્લુભાઈ અમુલખદાસ.

અમદાવાદ

આવૃત્તિ ૮ મી   પ્રત ૨૦૦૦   સને ૧૯૨૧

અમદાવાદ—શાહપુર નવીપોળમાં આવેલા શ્રી 'પ્રજાહિતાર્થ મુદ્રાલય' માં
પટેલ ડાહ્યાભાઈ દલપતરામે છાપ્યું.

કીમત ૦—૧૧—૦

અભેમાનનો ચક્રાવો.

કડવું ૧ રાગ સાખિનો.

વઇશમ પાયે એણીપેર બોલ્યા સુણુ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, ચક્રાવાનો મહીમાય ॥ ૧ ॥ અરજુનજી પાતાળે ગયો છે, તાડુકી દહીતને હણવા, કઉરવ પાન્ડવ પ્રથવી વિશે, રહયા ઉમંગે ઉખેણુવા ॥૨॥ તંબુમાં જઇ દુરિયોધને, તેડયા મારથી યોદ્ધ; ગુરૂ સહીત બેસાડીને, કરવા લાગ્યો બોધ ॥૩॥ ઓરે ગુરૂજી ઓરે ગુરૂજી, આપણુ યુધ આદરવું; ફાવશે વઢતાંનર નહી માટે, કાલે આરંભ કરવું ॥૪॥ લાગ ભલોછે શત્રુને હણવા, માટે ખેલ્ન બતાવું; દ્રોણુ કહે તું મરે તોહે પણ, રણુસ્થંભે નહી આવું ॥૫॥ અરજુનને મેં વિશ્વાસ દીધો, ત્યારે ગયો પાતાળ, માટે રણુથંમ યુધ ન કરૂં, ધત્રાષ્ટરના બાળ ॥૬॥ તવ દુરીયોધન રડી પડીયો, આરંભો યુધ માબાપ; તમોએ પ્રતીગના કરિછે તે સહુ મુજને પાપ ॥૭॥ દરોણ કહે ફાત્રે તેમ કહે પણુ, તે નહી કરૂ બુધ; તે કરતાં તારી મરજી હોય તો આરંભુ કોઠા યુદ્ધ ॥૮॥ દુરીયોધન કહે તે યુદ્ધ કેવું, કહો માંડીન વાત; ગુરૂ કહે કે વઢવા માટે, રચવા કોઠ સાત ॥ ૯ ॥ પેહેલો કોઠો પાશાણુ કેરો, લોહ વજરનો બીજો; મંત્રવડે તે છે રચવાનો, તાંબાનો કોઠો તીજો ॥૧૦॥ ચોથો કોઠો રૂપાનો રચવો, પાંચમો કનક કેરો, છઠો કરવો સપ્તધાતુનો. સાતમો ગોબર ઘેરો ॥૧૧॥ પેહેલાને સો બીજાને બસો; તીજાને ત્રણસેદ્વાર;ચોથે ચારસે પાંચમે પાંચસે, છઠે છ ઘણા સાર ॥૧૨॥ સાતમો કોઠો છાણમાટીનો, તેને સાતસેદ્વાર; દ્વારેદ્વારે દસદસ યોદ્ધા, સાતમે સાતહજાર॥૧૩॥ તે પ્રમાણે શીખર ધજા, ચઢા ચઢતી હોય; મોખરે મારથી એક એક શોભે, ત્યાર થાવો તે કોણુ ॥૧૪॥ છત્રપતી કહે એ મહારાજા, બેશ કર્યા મનસુબા; તમો જેને આગના કરો, તે રહે કોઠે ઉભા ॥૧૫॥દ્રોણે કહ્યું કે પેહેલે કોઠે, મોખરે રેવું માહારે, બીજે કોઠેલોહ વજનો. રેહેવું ક્ષીરપાચારે ॥૧૬॥ એટલે બોલ્યા અવસ્થામાં, સાંભળો માહારા તાત; ત્રીજે કોઠે હું રહેવાનો, કબુલ કરો વાત ॥ ૧૭ ॥ દ્રોણુ કહે તું રેહેજે બેટા ચોથે રહોરાય કરણ;પાંચમે દુરીયોધન તું, રેહેજે,આણજે શત્રુનું મરણ ॥ ૧૮ ॥ છઠે કોઠે શલ્યરાય રેહેજો; સાતમે જેદ્રથ રાય, તવ સરવે

મળી કબુલ કીધું, રેહવાનું કોઠામાંય ॥૧૯॥ પછી શકુનીમામો બોલ્યો, ગુરૂએ કીધો વીવેક; એ દુરીયોધન પાન્ડવ દળમાં, પત્ર લખી દ્યો એક, દુરીયોધને પત્ર લખીયો,કુવચનેકુમતી;ઓરે પાન્ડવ યુધ વીનાતો અમથી રેહેવાતુ નથી ॥૨૦॥ પણ અરજુન સાથ કોલ કીધો, વઢવું નહી રણથંભ; તે માટે અમે ઉભુ કર્યું છે, કોઠા યુદ્ધ આરંભ ॥ ૨૧ ॥ તે કોઠામાં આવજો કાલે, સવારે પરવારી; એમ લખીને સાતે કોઠાની, સર્વ બીના ગુજારિ ॥ ૨૨ ॥ પછી નીચે એમ લખીયું છત્રપતી રાજન; આવવું ન હોય તો એમ લખજો; નહી અમે ક્ષત્રી તન ॥૨૩॥ એવું લખજો કાતો આવજો, ખાશો નહી ભુસથાપ;એમાંથી એક કરો નહીતો બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥૨૪॥ એવો પત્ર લખી મોકલીયો, શેવક કેરી સાથ; પાન્ડવ સભા કરી બેઠેલા, ત્યાં દીધો ધર્મને હાથ ॥ ૨૫ ॥ ધરમે આપ્યો નીકુળજીને, વાંચો મહારા વીર; તે વેળા વન રમવા ગયેલો,અભેમન્યુ રણ ધીર ॥ ૨૬ ॥ ગયેલો ગટોરગછ તેની સાથે, તે નવ જાણે વાત;નીકુળજીએ વાંચવા માંડયો, સભાવીશે સાક્ષાત॥૨૮॥૨૮॥કોઠા યુદ્ધની બીના વાંચી. પડી પેટમાં ફાળ; વાજીંત્ર વાગતાં બંધ કરાવ્યાં, યુધિષ્ઠીર ભુપાળ ॥ ૨૯ ॥ શોકમાં પડીયા સહુ સભાસદો, બોલીયા ધરમરાય એ ભીમ વિરા આ યુદ્ધ કેરી કોણ જાણે જનાય ॥ ૩૦ ॥ ભીમ કહે હું જાણતો નથી, દુષ્ટ તેવું યુદ્ધ માગે; શરીરનો કોઠો કે વાળ્યનો કોઠો, કોઠો એનો લાગે ॥૩૧॥ એટલે બોલ્યા દ્રુપત રાજા,સાંભળો ધર્મ સુમતી; કોઠાયુદ્ધ સાંભળ્યું છે કાને; પણ હું શીખ્યો નથી ॥ ૩૨ ॥ ગમે તે કોઇ જાણેતુ હશે,વાતનથી જરાજુઠી, બાસઠ પાનનું બીડું બનાવો, લે કોઇ સભામાં ઉઠી ॥૩૩॥ તવશેદેવબાસઠ પાનનું બીડુ બનાવ્યુ એક; ભરી સભામાં ફેરવ્યું કોઇ, રાખો અમારો ટેક ॥૩૪॥ પણ કોઇએ બીડું નવ લીધું, મુકી દીધુ સભા માય; તંબુ વીસે સરવે તારૂણી, રડવા લાગી ત્યાંય, ॥૩૫॥ ધરમને ઝર ઝરીઆ ચાલ્યા ભીમના નેત્રમાં નીર; એવે વનમાંથી રમીનેઆવ્યો, અભેમન્યું રણધીર ॥૩૬॥ પોતાના વાજાં સાંભળ્યાંનહી, મનમાં થયો ઉદાસ; માયાવી વીર વિઘનછે કાઇ, જઇ કરીયે તપાસ ॥૩૭॥ એમ જાણી સભાની પાસે. રથેથી ઉતરીયા; આકુળ વ્યાકુળ થઇ ગયેલા, સ્વાસ ભર્યા પરવરીયા ॥ ૩૮ ॥ સરવેને ઉદાસમાં દેખી, માયાવિ બેશી ગયો; આઉકાર લેવા અભેમન્યું સભામાં ઉભો રહયો ॥ ૩૯ ॥ તો પણ આઉકાર એને ન દીધો, તાલાવેલી લાગી તનમાં; એટલે ઘણું ઓછું આવ્યું અભીમન્યુના મ-

નમાં ॥૪૦॥ પીતા માહારો પાતાળ ગયો તે કોણ દે આઉકાર; એવું વિચારતા ધરમ સમજ્યા, રીસાઇ જાશે કુંવાર ॥ ૪૧ ॥ ભીમને કહ્યું ધરમરાયે, વીરા ઉભા થાવો; રીસાળવો પેલો રીસાઇ જાશે, સમજાવી આંહી લાવો ॥૪૨॥ આંસુ લુછતો ભીમ ઉઠયો, બોલ્યો મુખે વચન; આ વેળા શું માન્ય માગો છો, પધારો માહારા તન ॥૪૩॥ તાત તારો પાતાળ ગયો છે, જોડે નંદ કીશોર; શોમણ દીવેલે દિવા વીના, છે અંધારૂ ઘોર ॥૪૪॥ દુરિયોધને પત્ર લખ્યો છે, ચલાવિ કબુધ; હરામખોરે ઉભુ કર્યું છે, વઢવાનું કોઠાયુદ્ધ ॥૪૫॥ તે કોઠા કોઇ જાણતા નથી, તે સારૂં બીડુ કીધું: ભરી સભામાં પડી રહયું છે, કોઇ જને ન વ લીધુ ॥ ૪૬ ॥ સાંભળીને અભેમાન ચાલ્યો, ખરવણ બાળ ને ચુકયું; સભાની વચમાં બીડું પડેલું, લેઇને મુખમાં મુકયુ ॥ ૪૭ ॥ છ ભાગનું બીડું પોતે ખાધુ, સાતમા ભાગનું જેહ; સરવ સભાને દેખાડી ને ભોમી મુકયું તેહ ॥ ૪૮ ॥ તે પછી પોતે એવું બોલ્યો, મુજ જને તાયે જણીયો; તે સમે માતાના ઉદરમાં, છકોઠા વિદ્યા ભણિયો ॥ ૪૯ ॥ સાતમો કોઠો કૃષ્ણ મામાએ, ભણાવ્યો નથી મને તે કોઠો મમે તે રાખો માથે; જો કોઇનાથી બને ॥૫૦॥ એવું સાભળી વ્રકોદરે, મનમાં કર્યો વિચાર; છાણ માટીનો ભાગવો કોઠો, તેમાં શી લાગે વાર ॥ ૫૧ ॥ એવું સમજીને ભીમ ઉઠયો. મનમાં ધરી રીસ; પાનનો કટકો મોઢામાં મુકયો, સાતમો કોઠો માહારે શીશ॥૫૨॥ એટલે સરવ સભાહરખાઇ, વગડાવ્યાં નીશાન; બીડુ ચાવતો તંબુમાં ગયો, અરજુનનો સંતાત ॥૫૩॥ સુભદ્રા તવ પુછવા લાગી, ઓ માહારા સંતાન; કોઠે જવા બીડુ કોણે લીધું, ગરગડીયાં નીશાન ॥ ૫૪ ॥ અભેમન્યુ કહે માતા માહારી, સુરાતણ કામ કીધું; જો મુખ મુાહારૂં રક્ત થયું છે, યુદ્ધ બીડું મેં લીધું ॥ ૫૫ ॥ વળણ ॥ બીડું લીધું મેં માવડી, યુધ્ધે જાવું કાલ; વદે વલ્લભ તે સાંભળી માતા બની બેહાલ.

કડવું ૨ રાગ સવઇયાનો.

વઇશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણજનમેને રાય; વિસ્તારી તુજ ને સંભળાવું, ચકાવાનો મહિમાય ॥ ૧ ॥ અભીમન્યુએ માતાને કહયું, બીડું બતાવ્યું વદન; તવ તંબુપર કાગ બોલ્યા, માઠા થયાશુકન ॥૨॥ સુભદ્રાનું નેત્ર ફરકયુ, પડી પેટમાં ફાળ; યુદ્ધે તુજને જાવ ન દેવું, ઓ-

રે માહારા બાળ ॥ ૩ ॥ ખેલ લડાવ્યો, કોણે ચડાવ્યો, કરવાની મતી માડી; શું મારૂં ઘર ઘાલવા બેઠા; કહેતી સભામાં નાઠી ॥ ૪ ॥ રૂદીયા ફાટે તેમ રડે છે, જરાએ ન રહે છાની; સુભદ્રાની નહી જોયેલી; કોઇએ પગની પાહાની ॥૫॥ તે નારીએ મેરિયાદા મુકી, ચાલી ઉઘાડે શીશ; આંસુડાં છુટે છાતી ટુટે, નાંખે કારમી ચીસ ॥ ૬ ॥ સભામાં આવી ક્રોધ ભરેલી સરવ થયા ઉદાસ; રક્ત લોચનની રામા દેખી, ધરમ પામ્યા ત્રાસ ॥૭॥ એવામાં સુભદ્રા બોલી, ઠીકજ ખેલ લડાવ્યો; દીયરને જેઠ ભેગા થઇને, કુંવર લાહારો ચઢાવ્યો ॥ ૮ ॥ એકનું એક છોકરૂં મહારે, પીતા એનો પાતાળ; તેથી તમે મરાવી નાખો, કયાં પેટનુંછે બાળ ॥૯॥ ધીક્કાર ધરમ જેઠ તમને, શાના તમે સત્યવાદી; પારકા છોકરા લડાવી મારો; ભોગવો પોતે ગાદી ॥ ૧૦ ॥ શેદેવ દીયર ધીક્કાર તમને, ફરાછો ટીપણુ ખોશી; કોઠા વીદ્યા શું જાણતા નથી, નામ ધરયુ શીદ જોશી ॥૧૧॥ લંગોટી વાળી વન સધારો, શરીરે ભસ્મ ચોળો, વીદ્યા તમારી નાશી ગઇ તે, પોથા પાણીમાં બોળો ॥૧૨॥ નીકુળ દીયર ધીક્કાર તમને, છુટી પડી વરણાગી; છોકરૂ ચડાવી પોતે બેઠા, છેલાઇમાં લાહ્ય લાગી ॥૧૩॥ ઓ ભીમસેન જેઠ હોરણી હોડા, આંખમાં આંજો મેશ; ખાઇ ખાઇ ખાલી દીધ વધાર્યું, થયા ભાદરવાની ભેંશ ॥૧૪ ભીમ કહે મુજને નવ કહેતી, હું છું જવાનો સાથે; મેં માહારા ભાગનો લીધો છે, સાતમો કોઠો માથે ॥૧૫॥ એટલે અતી આકળી થઇને, સુભદ્રા વદી વાણ; માહારા છોકરાને સમજાવો નહીતો કાઢીસ પ્રાણ ॥ ૧૭ ॥ સ્ત્રી હત્યા હું આપીશ તમને નહી પાડવા દઉ સાંધો, એમ કહી મુસ્તકને કેશે, ઘાલ્યો ગળામાંફાસો, ॥૧૭॥ ધરમરાજા થરથર ધ્રુજ્યા, સાંભળ બાઇ વચન; ધીરજ ધર તું નહી જાય યુધ્ધે, રોકછું તારો તન ॥ ૧૮ ॥ એમ કહી અનુચર દોડાવ્યો, તેડાવ્યો અભેમાન; સભામાં બોલાવી ધરમે કહ્યું, સાંભળ તું સંતાન ॥૧૯॥ તારી મા બહુ કલેશ કરે છે. વીપ્રીત થઇ છે મતી; માટે કહુંછુ યુધ્ધે જવાનું, દીકરા તારે નથી ॥૨૦॥ અભીમન્યુ કહે વડીલ કાકા, બીડુ લીધુ મેં આપ; જો કાલ યુધ્ધે જાવું નહીતો, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥૨૧॥ માહારી માતાનું પેટ લાજે, લાજે અરજુન તાત; નારીનો સ્વભાવ હોય એવો, છોને રડે મુજ માત ॥૨૨॥ ॥૨૨॥ કોઇનું કહ્યુ નહી માનવાનો, માટે ન કહેશો અતી; ભરી સભામાં પાન ચાવ્યું છે, ક્રોધલા ચાવ્યા નથી ॥ ૧૩ ॥ એમ કહીને કુંવર નાઠો, પો-

તાને તંબુ જાય, સુભદ્રા કહે જેઠ હમારા, હવે વસે શી થાય ॥ ૨૪ ॥ એટલે સેદેવ પ્રત્યે બોલ્યા, પોતે ધરમ રાય; ત્રીકાળ જ્ઞાની વીદ્વાન જો શી બતાવો કાંક ઉપાય ॥ ૨૫ ॥ શેદેવ કહે સાંભળો વીરા, જો ભાગ-નું હોય દુઃખ; તો એની નારીને તેડાવો, દેખાડો ઓત્રાનું મુખ ॥૨૬॥ ઓત્રાનું એ મોઢું જોશે તો, નહી નીકળે ઘર બાહાર; માટે જેમતેમકરી તેડાવો, ઓત્રા એની નાર ॥૨૭॥ ખાધેલું બાડું ગળી જવાનો, નહી લે યુદ્ધનું નામ; તે માટે બીજુ બધુ મુકીને, પહેલું કરો એ કામ ॥૨૮॥ ધરમ કહે શેદેવ વીરા, તમે બતાવ્યું એમ; પણ સત જોજન વૈરાટ નગરી, તેથી આવા શકે કેમ ॥ ૨૯ ॥ જતા આવતા આઠસેં ગાઉ, તેડાવવી કેમ ફાવે; એકજ રાતમાં જનારો જૈને, શી રીતે તેડી લાવે ॥૩૦॥ શેદેવ કહે વડીલ વિરા, શા સારૂ ગભરાવો;સાંડસપાટે જઇને આવેરાયકા લોક તેડાવો ॥ ૩૧ ॥ એટલે આગના ધરમે દીધી, ઉઠો માહરા છડીદાર તમે જાવો રાયકાને લાવો, જરા ન લાગે વાર ॥ ૩૨ ॥ એટલે દશ વિસ દાસ ઉઠયા, રાયકા શોધવા સાર; સોધતા સોધતા હાથ આવ્યા, પંકાતા રાયકા ચાર ॥ ૩૩ ॥ રાજો કાજો રૂપો રત્નો, એવાં ચારનાં નામ; તેમને તેડી શેવક આવ્યા; જ્યાં ને સભાયે ઠામ ॥૩૪॥ બારણે ઉભા રાખી સભામાં, ગયો છડીદાર એક; ધરમને કહ્યું ચાર જણ આવ્યા, લાવ્યા કરા વિવેક ॥૩૫॥ એટલે બોલ્યા ધરમ રાજા, સાંભળો માહરા દાસે; વારા ફરતી અકેક જણને, મોકલો માહારી પાસ ॥૩૬॥ તવ છડીદાર બારણે ગયો, રાયકા ઉભા જ્યાંય;તેમાથી રાજા રાઇકાને કહ્યું, જા તું સભાની માય ॥ ૩૭ ॥ વળણ ॥ જા તું સભામાં રાયકા તેડે છે રાજન; વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે, સુણજો શ્રોતા જન.

કડવું ૩ જું રાગ થેકાવળી.

વઇશમ પાયે એણીપેર બોલ્યા,સુણજનમેજે રાયરે; વિસ્તારીતુજને સંભળાવું ચકાવાનો મહિમાય ॥ ૧ ॥ રાજા રઇકાને આગના આપી, જા તું સભામાં સારરે; તવ હરખીને ગયો સભામાં, ક્ષણુ ન લાગી વારરે ॥ ૨ ॥ ધર્મના સનમુખ આવી ઉભો, પહેલો કર્યો જુહારરે;મુજ હરખું કાંઇ કામ બતાવો, રાજાજી હું તૈયારરે ॥૩॥ધરમ કહે રાજારાયકા વઇરાટ નગરે જાવોરે;અભિમન્યુની નારીને તેડી,કહે ભાઇ કયારે આવેરે ॥૪॥ એટલે રાજો રાયકો બોલ્યા, હું હત્યારે જાઉંરે; ઓતરા રાણીને તેડીને હું,કાલે હાંજે આવુંરે ॥૫॥ સુભદ્રા કહે એ નહી કામનો કાઢીમુકો.

બાહારરે; એટલે છડીદારોએ કાઢયો, ક્ષણુ ન લાગી વારરે ॥૬॥ એટલે આવ્યો કાળો રાયકો, એણે કર્યો પરણામરે; હુંહે રાઝાજી,હુંહેરાઝાજી હુંરે પડયું હે કામરે ॥૭॥ ધરમ કહે રાજા રઇકા, વઇરાટ નગરે જાવોરે, ઓત્રા રાણીને તેડીને ભૈયું કહો કયારે તમો આવોરે ॥૮॥એટલે કાળો રાયકો બોલ્યો, હું હત્યારે ઝાવુંરે, ઓત્રા વહુને તેડીને કાલ, ત્રીજેપોરે આવુંરે ॥૯॥ શુભદ્રા કહે એ નહી કામનો, કાહાડો મુકો બાહારરે; તવ છડીદારે ઝાલ્યું પાંગોઠું, ધપ્પા માર્યા બેચારરે ॥ ૧૦ ॥ એટલે આવ્યો રૂપો રઇકો, એણે કરયો જુહારરે; મુજ હરખું કાંઇ કામ બતાવો, કરવા હું તૈયારરે ॥ ૧૧ ॥ ધરમ કહે રૂપારઇકા, વઇરાટનગરી જાવોરે,આપણી ઓત્રા વહુને તેડી કહો ભાઇ કયારે આવોરે ॥ ૧૨ ॥ એટલે બોલ્યો રૂપોરઇકો, હાંઢય લેઇ હું જાવુંરે; તમારી ઓત્રા વહુને તેડીને, કાલે મધ્યાને આવુંરે ॥૧૩॥ સુભદ્રા કહે મધ્યાન સુધી, કેમ રહે કુંવારરે; મારા રડયાને ધકો મારી,કાઢી મુકો બાહારરે॥૧૪॥ તવ છડીદારેબારણે કાઢયો; જુએ સભાનો સાથરે;એટલે આવ્યો રતના રઇકો, હુકો ગ્રહયોછે હાથરે ॥૧૫॥ હાથમાં સોનાનાં સાંકળાં છે, મંડીલ બાંધ્યું શીશરે; આખ તણાતી મુછ મરડતો;આવ્યો ધોળે દીસરે ॥૧૬॥ ધર્મ સનમુખ જૈને ઉભો પેહેલો કર્યો પરણામરે, હુંહે રાઝાજીહુંહેરાઝાજી, હુંરેપડમુંહે કામરે ॥૧૭॥ ધરમ કહે રત્ના રૈકા, વૈરાટ નગરે જાવોરે; ઓત્રાવહુને તેડીને ભઇ, કોહો તમે કયારે આવો ॥૧૮॥ રત્નો રઇકો એમજ બોલ્યો,હું હત્યારે ઝાવુંરે; ઓત્રા વહુને તેડીને કાલે,પોહોર દીવશમાં આવુંરે ॥૧૯॥ પવન ગમની હાંઢયસે મારે, કંઠે ધુઘર માળરે; હુલારી આકાશ ચઢેને પાણી પીએ પાતાળરે ॥૨૦॥ શુભદ્રા કહે પોહોર લગીતો, કરીશ કુંવદને વારરે; જો વીરા વાયદો જુઠો ન પડે, લે મોતીનો હારરે ॥ ૨૧ ॥ કયાંછે તારી પવનગમના, બોલ્યામાં પડશે ફેરરે; હવે દીવસ રહયોનથી સુરજ બેસસે મેરરે ॥૨૨॥ એટલે બોલ્યો રત્નો રઇકો, ઘેર જઇને લાવુંરે; પત્ર લખીને ત્યાર કરોહું, એટલી વારમાં આવું ॥ ૨૩ ॥ પોહોર દિવસનું સાટું કર્યુંછે, તેડી લાવુ તમ ઠામરે; સુર્યના ઉદય પેહેલો આવું, તો રતનો મુજ નામરે ॥૨૪॥ એવું સાંભળી સુભદ્રાને,વળીઓ મન આરામરે; સુર્યના ઉદય પેહેલો આવેતો; આપુ દસવીશ ગામ રે. ॥૨૫॥ એટલે ચાલ્યો રતનો રઇકો, ગયો પોતાને ઘેરરે; સળેકડી સરખી સાંઢ છોડી, લાવ્યો આનંદ ભેરરે ॥૨૬॥ શરીરે લાંબીને ઉંચી, હાડકાનો છે માળોરે; સુભદ્રા કહે આ સાંડ લેઇ, શું તું જવા વાળોરે,

॥૨૭॥ રૈકો કહે તું ધીરજે ધરજે, ઓરે માહારિ બેહેનરે; એ સાંડ સરખી ન મળે બીજી; નહી જવા દેઉ એનરે ॥૨૮॥ ધરમરાયે પત્ર લખાવ્યો, બીના લખી તે માંહરે; ઓ ઓત્રા વહુ કોગળો જળનો આવીને કરજો હાઇરે ॥૨૯॥ એમ લખાવિને સહી કીધી, ધર્મ વઇરાટ રાયરે; રત્નાને કર પત્રજ આપી, કહ્યું કે થા વીદાયરે ॥ ૩૦ ॥ એવ દીનમણી મેર બેઠો, સાંઢે થયો સવારરે, આવીશ વેહેલાં કહીને હંકારી; વાયુ વેગે તે વારરે ॥૩૧॥ સુર સપાટ જાય ઝપાટે, લાંબી છલંગો ભરતીરે પવન ગમની પવન પેરે, ભોમીનું ગમન કરતી રે. ॥ ૩૨ ॥ વૈરાટ નગ્રમાં ઓતરા કુંવરી, સુદ્રષ્ણા એની માતરે; મોહોલ વીશે શયન કર્યું છે, પેહેલા ચોગડીઆની રાતરે ॥ ૩૩ ॥ તે સમે ઓતરાને સ્વપન ઓવ્યું, ઝબકીને એ જાગીરે; સુદ્રષ્ણાને બહાજી પડી, રડીને કહેવા લાગીરે. ॥ ૩૪ ॥ વળણ ॥ ઝબકી જાગી કુંવરી, કરતી આંસુ પાતરે; વદે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, કહે સપનાની વાતરે.

કડવું ૬ રાગ હાલાવરિ.

ઓમા પેહેલા ચોઘડીયાની રાતરે. સપનું લાગ્યુ ઓ મારી માતરે; મને અઘોર સપન આવીયારે, ઓહોહોહોરે ॥ ટેક ॥ ઓ મા હું અને માહારો નાથરે, બેઉ વનમાં નીકળીયાં સાથરે ॥ એવું નોહોતુ જોયું કદીરે, જાતાં જાતાં આવી એક નદીરે ॥ અમે નદીના નીરમાં પેઠાંરે, નરનારી નઊકામાં બેઠાંરે અડધી નદીયે ગયાં પાપ જાગ્યુંરે, ઉંડા જળમાં એ નૌકુ ભાગ્યુ રે, તેથી તણાયો મુજ ભરથાર રે, હું તો તરીને નીકળી બહારરે; જળમાં બુડીમુઓ મુજ નાથરે, માહારે હેવાતણ ન રહયું હાયરે ॥ મુને એવાં શ ન આવીયાં રે, ઓ હો હો હોરે ॥ માયે કહયું દીકરી રહે છાનીરે, તારી રક્ષા કરે મા ભવાનીરે તારૂ સપનું સમુદર બેટરે, પડજો ઘોજારી રાંડને પેટરે ॥ તારૂ સમણુ સુકે લાકડેરે, ઓ હો હો હોરે. વળણ એમ કહી સયન કરાવીયું, બીજું ચોઘડીયું થાય; વદે વલ્લભ રડીને કહ્યું, સાંભળ તું મુજ માય ॥

કડવું ૭ રાગ ઉપરનો.

ઓ મા બીજા ચોગડીયાની રાતરે, સમણું લાગ્યુ ઓ માહારિ માતરે ॥ મને અઘોર સ્વપ્ન આવીયાં રે, ઓ હો હો હોરે ॥ટેક॥ ઓ

મા હું. અને માહારો કંથરે, અમો નીકળીયા વનપંથરે માહારાકંથ મને તરછોડીરે, તોહે પુઠે પડી કર જોડીરે. એરે સળગતો દવ આવ્યો રે. તેમાં સ્વામીએ દેહ જંપાવ્યોરે, તેમાં બળી ગયો મુજનાથ રે, જાણે ઉતર્યું હેવાતણ હાથરે ॥ મુને એવાં સ્વપ્ન આવીયાંરે, હો હો હો હોરે ॥ માયે કહ્યું દીકરી રહે છાનીરે,તારી રક્ષા રક્ષા કરે માભવાનીરે તારૂ સમણુ જેની રૂદે ઝેરરે, પડજો બ્રહ્મ નીંદાળાને ઘેરરે ॥ તારૂ સમણું વિશ્વાસ ઘાતીનેરે, ઓ હો હો હો રે ॥ વળણ ॥ એમ સમજાવીદી કરી, કરાવીયું સયન; ત્રીજે ચોઘડીએ જાગીને, કરતી રૂદન.

કડવું ૮ રાગ ઉપરનો.

ઓ મા તીજા ચોઘડીયાની રાતરે, સમણું લાગ્યું ઓ માહારી માતારે, મુને નઠારા સ્વપ્ન આવીયાંરે, ઓ હો હો હો રે ॥ માતામુજનાથ બનીયો કેવો રે, જાણે ભુતના ભાઈ જેવોરે, થયો પાડા ઉપર સ્વાર રે, કોટે પેહેર્યા કરેણાના હારરે, અંગે લોહ તણા સણગારરે, માથે સગ્રડીમાં ધીખે અંગારરે, ગલે મનુશ મુસ્તકની માળા રે, મોઢે રૂધીરના ઓઘરાળારે, એતો દક્ષીણ દીશામાં જાય રે, ડીબમાં ખીર રોટલી ખાય રે, આગળ ભુતને ભેરવ નાચે રે, વળી વંતરી ચુડેલ જાચે રે, માથે સમળી સીચાણા ભમે રે, તેતો તારા જમાત્રને ગમેરે ॥ એવાં ભયંકર સ્વપ્ન આવીઆંરે, ઓહો હો હો રે ॥ માયે કહ્યું દીકરિ રહે છાની રે, તારી રક્ષા કરે મા ભવાની રે, તારૂં સમણુ સમુદર બેટ રે, પડજો ઘોજારી રાંડને પેટરે; ॥ તારૂ સમણુ સુકે લાકડે રે ઓ હો હો હો રે. ॥ વળણ॥ એમ કહી સયન કરાવીયું; ચોથે ચોઘડીયુ થાય; વદે વલ્લભ કહ્યું જાગીને, સાંભળ તું મુજ માય.

કડવું ૯ રાગ ઊપરનો.

ઓ મા ચોથા ચોઘડીયાની રાતરે, સમણું લાગ્યું ઓ માહારી માતરે; મને સાચાં સપન આવીયાં રે, ઓ હો હો હો રે. ॥ માહારો સસરો ગયા પાતાળ રે; સાથે મામાજી શ્રીગોપાળરે,રડયા કઉરવ કેડે મચીયારે દરોણગુરૂએ કોઠા રચીયારે, માહારા કાકાજીએ બીડુ ઝીધુંરે, તે તો તારા જમાત્રે લીધુંરે, તેથી મુજ સાસુ આણું કહાવેરે, મને રાયકોજી તે

ડવા આવેરે, મને એવાં સ્વપન આવીયાંરે. એ હો હો હોરે ॥ વળણ ॥ માતા કહે સુણ દીકરી, જાણે છે સહુ લોક; સપના જુડાં જાણજે, જે દીઠું તે ફોક ॥ દોહરો—સપને દીઠું સંપ છે, મન ચીતવ્યું જે થાય; જળથી માંખણ નીકળે, તો કોણ લુખુ ખાય ॥

કડવું ૧૦ રાગ ઢળકતા દોહરાનિ ચાલ.

સમણા સાચા નોહોરે એ દીકરી, સમણાં સાચા નાહોય ॥ ટેક ॥ સમણામાં એક વાંઝીઓ તે, પુત્ર પામ્યો રસાળરે. ઘોડીયું બાંધ્યું ગોખ રમાને, પારણું ઝુલે પરસાળરે. હાલો કહીને હીંચોળે, થયો પ્રાત સકાળરે; જાગીને જોવા જાય તો, મેનું લાવે બાળરે ॥ સમણા સાચાં નોહયરે એ દીકરી, સમણા સાચાં નાહોયરે ॥૧॥ સમણામાં એક એ-ભડો તે, બહુ ભણ્યો વીદ્યાય રે; જાગી ભણવા ગયો તો, મોહોઢે ન વ બોલાયરે ॥ સમણા સાચાં નોહયરે ॥ એ દીકરી, સમણા સાચાં ના હોયરે ॥ ૨ ॥ સમણામા એક કુંવારો તે, કન્યા પરણ્યો બહુ રે, જા-ગીને ઘરમાં જોવા જાય તો, દીઠી બાપની વહુરે ॥ સમણા સાચાં નો હોયરે એ દીકરી, સમણાં સાચા ના હોયરે ॥ ૩ ॥ સમણામા એક નીરધનીયો તે, દ્રવ્ય પામ્યો અપારરે; દેશ પ્રદેશ હુંડીયો ચાલી, ઘેર ગુમાસ્તા એક હજારરે, આબરૂ ઇજત ઘણી વધીને, વધ્યો જગતમાં ટેકરે; જાગીને ઘરમાં જાય જોવા તો ન મળે કોડી એકરે ॥ સમણા સાચાં નોહોયરે એ દીકરી. સમણા સાચા ના હોય રે ॥ વલણ ॥ સપના સાચા હોય નહી, એરે માહારી તન; બેશ મુજ સાથે વાતમાં, કરતી નહી સહયન ॥

કડવું ૧૧ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; બેઠી ઓત્રાને એની માત, કરે બીજી ત્રીજી બહુ વાત ॥ ૧ ॥ એવે રાત ગઇ દોઢ પો હોર; આવ્યો રાયકો નગરને હોકયો દરવાજામાં ભાલો, અલ્યા દ-રવાન ખબર આલો ॥ ૩ ॥ આવ્યો કુરૂક્ષેત્રથી હું તો; દરવાજા ઉઘેડી દે તું તો; તવ દરવાન ઉભો થયો, કુંચી દરવાજાની લેવા ગયો ॥૩॥ ગયો દોડતો રાજભોવન, ઘાંટા કહાડીને કહ્યું વચન; આપો કુંચી કોઇ

જન આવ્યો, કુરૂક્ષેત્રથી પત્રજ લાવ્યો ॥ ૪ ॥ ઓત્રા બહેનને તેડવા સારૂ, તેથી મન ગભરાયું માહારૂ; સાંભળ્યુ સુદ્રષ્ણાએ એમ, દીકરીનું ખોટુ કહ્યુ કેમ ॥ ૫ ॥ એનું બોલવું ભાસ્યું કાચું પણ છેવટ પડીયું સાચું; એમ જાણીને મુરછા ચડી, એ તો બે શુધ થઇને પડી ॥ ૬ ॥ તવ ઓતરાને ચીંતા વ્યાપી, દરવાજાની કુંચી આપી; જઇ દરવાને ઉઘાડયા દ્વાર, આવ્યો રાયકો તેણીવાર ॥૭॥ પોતે વઇરાટ નગરમાં પેઠો, રહયો છે સાંડય ઉપર બેઠો; પત્ર આપ્યો ઓત્રાને હાથ, બાઇ ચાલો તમો મુજ સાથ ॥૮॥ તવ ઓતરારાણી ગઇ ઘરમાં, એને ફાળ પડી છે ઉદરમાં; જઇ ઉઠાડી પોતાની માત, પત્ર વંચાવીને કહી વાત ॥ ૯ ॥ તું તો સાંભળ માહારી માય. મુને કરી દે તું વીદાય; બોલી સુદ્રષ્ણા મુખ એમ; મધ્ય રાતરિએ મોકલુ કેમ ॥ ૧૦ ॥ દીકરી રાતે આણાં આવ્યાં, એવાં કરમ કઠોરાં કહાવ્યાં, એ છે અણઘટતું તે તપાસો, કરૂં રાતે શું સાસરવાસો ॥ ૧૧ ॥ બોલી ઓતરા રાણી મુખ વાણી, માતા કેમ ભુલે છે જાણી; જો જીવશે તુજ જમાત્ર, તો તો પુજજે પુજનીક પાત્ર ॥૧૨॥ જેવુ હેત છે તેવું ધરજે, ઘણા દહાડા સાસરવાસો કરજે, કાંઇ કરીશ નહિ કલપાન્ત, તારા મનમાં તુ ધર શાન્ત ॥ ૧૩ ॥ રાખી ડહાપણ આપ્ય વિદાય, એટલું માગુછું માય; બોલી સુદ્રષ્ણા સુભમતી, રાતે મોકલવાની નથી ॥ ૧૪ ॥ વળણ ॥ રાતે ન મોકલું દીકરી, થાશે થવાકાળ; કુંવરીને વલ્લભ કહે, પડી પેટમાં ફાળ

કડવું ૧૨ રાગ સવઈયા.

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું ચક્રાવાની કથાય ॥ ૧ ॥ ઓતરા બોલી ઓરે જનેતા, કાંઇ કરી લે વિચાર; તારો મુમત ઝાલીને માહારો, બગાડે છે અવતાર ॥૨॥ સાસરે મોકલતાં શું માઠું, મુમત ઝાલોછો આડા; સારૂં હોય તો સાસરવાસો, કરજે ઘણાછે દાહાડા ॥૩॥ પુતરીને સાસરે મોકલતાં, જનેતા જણાવે લાડ; મોકલે નહીને સમીપ રાખે, તે બુદ્ધીનો બીગાડ ॥૪॥ કહેશે કે મારે પેટ સમાઇ, હાંસ્સે સમાશે તેહ; ધીક્કાર એવી કામનીને, દીકરીનું ઇછે ન એહ ॥૫॥ દીકરી સાસરે સંચરે તવ, વળાવવાનેજાય; મીઠુ બોલી પુતરી રડાવે, રડવા લાગે માય ॥૬॥ રડતી જાય તે ખબર મુઆની, લઇને આવે ઘેર; સપુત હોય તો કલેશ ન કરે, સમજે સંસાર

ફર ॥ ૭ ॥ એમ કહિ માને સમજાવી, તવ બોલી મુખ રાણી; થાય તેવો કરૂ સાશરવાસો, પ્રથમ આણું જાણી ॥ ૮ ॥ પોતાના છડીદારને કહ્યુ, વહેપારી તેડવા જાઓ; કાપડીયા સરઇયા ચુડઘર, તેને બોલાવી લાવો ॥૯॥ તવ છડીદાર તેડવા ગયા, વહેપારીને બોલાવ્યા; કાપડ લઇને કાપડીઆ, કપુરચંદજી આવ્યા ॥૧૦॥ સરઇયા સરૂપચંદ આવ્યા, ચુડગર ચતુરચંદ; રાણીના મેહેલમાં જઇ પેઠા, મનમાં અતી આનંદ ॥૧૧॥ સુદ્રષ્ણા કહે માલ કહાડી, કિમ્મત તેની આપો; ઓતરા બહેનને સાસરે જાવું, શુકનનું સારૂ આપો ॥૧૨॥ તવ કાપડીયા કપુરચંદે, કાપડ કાડવા માંડયાં; મોઢે વખાણે માલ પોતાનો, કાળાં ગજકણ કહાડયાં ॥ ૧૩ ॥ પ્રથમ શુકન માઠાં બતાવ્યાં, કીધો રાણી તીછકાર; તવ દાસોએ ધપ્પા મારી, કાહાડી મુકયો બાહાર॥૧૪॥ સરૂપચંદ સરઇયાએ સારૂ, કંકુ કાઢવા માડયું;ઉંધમાંને ઉંધમાં ડબો ઉધેડાયો,તેમાંથી કાજળ કાહાડયું ॥ ૧૫ ॥ શેવક તને મારવા લાગ્યા, કાહાડતાં ન ધરી શર્મ; ઓતરાએ વચમાં પડી છોડાવ્યો, એ સહુ માહારૂ કર્મ ॥૧૬॥મુજ ભવિશમાં થવાનુ જેવું, તેવુ નીકળે બહાર. તેમાં એ શું કરે બીચારા; મીથ્યા મારો છો માર ॥ ૧૭ ॥ તવ ચતુરચંદ ચુડગર બોલ્યા, કોણ હતું નાહાનું છૈયું; શુકનમાં સારો માલ દેવો, શું ફુટી ગયું હૈયું ॥૧૮॥ એ બે વહેપારી મુરખ જેવા, લ્યો હું શુકન થાપુ, બહેનનું અખંડ હેવાતણ રે, રાતો ચુડલો આપું ॥ ૧૯ ॥ એમ કહીને કોથળા માંથી; કાહાડે ચુડા રૂપાળા; કાહાડતાં પ્રથમ પડેલા, નીકળ્યાં બલડીયાં કાળાં ॥૨૦॥ તવ તેને પણ પરસાદ મળીયો, નાશી ગયો બેહાલ; ઘેર જઇને તઇણે વહેપારી, સારો લઇ આવ્યા માલ ॥૨૧॥ તે લાવી ઓતરાને આપ્યો, ગાંસડી બાંધી તાણી;ઓતરાએ પોતાની માને કહયું આ ગનાદો હેત આણી ॥૨૨॥ સુદ્રષ્ણા કહે દીકરી માહારી,તુને જવાનો પ્રેમ; પણ મધ્યરાતે આણું આવ્યું, જાવો જીભે કહુ કેમ ॥૨૩॥ એમ કહી ઓતરાને લીધી, ચાંપી રૂદીયા સાથ; એ લાડકડી કેમ જવાદઉં, કહી રડે રૂદીયા ફાટ ॥ ૨૪॥ ઓત્રાએ કહ્યું ઓરે જનેતા, શીદ કરે મનેવાર; માહારે ને મારા કંથને વિયોગી છ છ અવતાર ॥ ૨૫ ॥ સાતમો જનમ આજે હમારો ઓરે માહારી માત; રાણી કહે તને શાથી સુજ્યું, તે કહે મુને વાત ॥ ૨૬ ॥ ઓતરા કહે આજ સુજી આવ્યુંછે, ઇશ્વરની ઇચ્છાય; સુદ્રષ્ણા કહે સંભળાવ્ય મુને, પછી કરૂ વીદાય ॥૨૭॥ ઓત્રા કહે મુને વાર થાસે, તો જાતા વહાણું વાહાશે; હઠીલો

છે જમાત્ર તારો, જુદ્ધ કરવાને જાશે ॥ ૨૮ ॥ સુદ્રષ્ણા કહે યુદ્ધે જસે, ને કદાપી વીઘન થાશે; તો તેનો ઉપાય બતાવું, આવેલું સંકટ જાશે. ॥૨૯॥આપણે સાતમે માળ પેટીમાં, અમરકુપોએક; તે લેઇજા તું તારી સાથે, સાચવજે વીવેક ॥૩૦॥ તુજ પતી પડયો હોય ભોમી, તોપણ અમર પાજે; મર્ણ પામેલો સજીવન થાશે, ગોવીંદ ગુણ ગાજે ॥ ૩૧ ॥ ઓત્રા રાણિ સાતમે માળે, લેવાને ગઇ સાર. પેટીમાંથી કુપ્પો લીધો, જાણ્યું જુગદાધાર ॥ ૩૨ ॥ પાતાળમાં પોઢયા છે પ્રભુજી; પેટમાં પડી ફાળ; પથારીમાં બેઠા થયા, પોતે શ્રી ગોપાળ ॥ ૩૩ ॥ ભાણેજને મરાવવા માટે, પ્રેરક કેમ જાય ચુકી; ઓત્રા અમર લેઇ ઉતરે નીચી, તેને તરશ મુકી ॥૩૪॥ તેવીજ ઓવારા ઝટપટ નાહી, દોડીને કામ કીધું, કુંપો મુકયો પાણીઆરામાં, પછી પાણી લેઈ પીધું ॥૩૫॥ પાણી પીતામાં મુકી ભુલવણી, ભુલીને ઉંતરી હેઠી; પોતાની સુદ્રષ્ણા માતાને, અવતાર કહેવા બેઠી ॥ ૩૬ ॥ એવે પાતાળમાંથી નીકળીયા વિશ્વતણો જે ભુપ; અદર્શ થઇને મેહેલમાં આવ્યા, ધરી ઉંદરનું રૂપ ॥૩૭॥ઉંદર રૂપે અલબેલાયે, કપટ કેવું કીધું; કુપ્પાને વાંકો વાળીને, અમ્મર જળ બધું પીધું ॥૩૮॥ કુપ્પાને પછી ફોડી નાંખ્યો, પોતે શ્રી ગોપાળ; કટકે કટકા ચાંચમાં ઘાલી, પરવરીયા પાતાળ ॥ ૩૦ ॥ તે વારતા કોઈ જાણતું નથી, ન જાણે પુત્રી માત; પોતાના છ અવતારોની, કહેવામાં ડી વાત ॥ ૪૦ ॥ વળણ ઓત્રા કહે છે માતને પોતાના અવતાર; વદે વલ્લભ શ્રોતાજનો સમરો જુગદાધાર.

કડવું ૧૩ રાગ બીહાવર.

ઓમા પેહેલેને અવતાર અવતરી મા હું રાજાની કુંવરી નીધા નરે; ઓ અભેમન્યુ તો અવતર્યો માતા, બ્રાહમણનો સંતાનરે ॥ ૧ ॥ નાહાની ઉમરમાં એ ભણ્યો ગણ્યો મા, ઘેર ઘેર નવ જાચેરે; માહારા બાપની સભામાં આવીને, કથાવારતા વાંચેરે ॥૨॥ તેથી કરી મને મોહ લાગ્યો મા, કહાવ્યું મેં દાસીની સાથરે;કેહેવરાવ્યુ કેરાજાની કુંવરી,ઝાલવા ઇછે તુજ હાથરે ॥૩॥ તવ તે બ્રાહ્મણે મુજને કહાવ્યું કે, ખોટાં ન કરીએ ચેનરે; ઓ બાઈ હું તારો ધર્મનો બંધુતે, તુ માહારી ધર્મની બેનરે ॥૪॥ ઓ મા તેથી મુને હઠ ભરાણી, જાણ્યું કે ધાર્યું કરવું રે; એનુ બોલ્યું એના મોહોમાં રહેને, માહારે એની સંગ વરવું રે॥૫॥

એમ જાણી મે માહારા પીતાને માંડીને, કહી વાતરે; કહયું કે બીજા મહારે બાપને બંધવા તે, પરણાવો પ્રીતમની સાથરે ॥૬॥ તવ મુજ તાતે એને તેડાવ્યોને' સમજાવ્યો અપરંપારરે; તો પણ બ્રાહમણ સમજ્યો નહી ત્યારે, પરણાવ્યો બળાત્કાર રે ।૭ ॥ પછી રેહેવાને મહેલજ આપ્યો, રહયાં અમે નરનારીરે; પણ મુજ સાથે બોલેચાલે નહી, વાત ન સાંભળે માહારી રે ॥૮। માહારૂં આપ્યુ જળ પીયે નહી ને, માહારૂં રાંધ્યું નવ ખાયરે; માહારાથી આઘોને આઘો ફરે એ, મન માહારૂં મુંઝાયરે ॥૯॥ તેથી મેં વીપ્રનો કેડો લીઘો ને, પડવા ન દીઘો સાંસોરે, એટલે બ્રાહ્મણે અકળાઇ ઓરડામાં; ગળે ઘાલ્યો ફાંસો રે. ॥૧૦॥ ફાંસો ખાઇને દેહ ત્યાગ કીધો,કીધો,મેં વિચાર કીધોરે;જાણ્યું કે માહારે જીવી શું કરવું, વ્યર્થ ગયો અવતારરે ॥ ૧૧ ॥ મેં મરતાં માગ્યું ઇશ્વર પાસે, વીપ્ર ચાહના માહારી કરજો રે હવેને અવતારે એના પેહેલા હું આપઘાત કરી મરજોરે ॥૧૨॥ એમ કહીને મેં દેહ પાડયો, ત્યાગ થયો મુજ પ્રાણરે, એ રીતે બે મરણ પામ્યાં, થઇ બે જીવની હાણરે ॥ ૧૩ ॥ તું તો સાંભળ માહારી માયરે, મારૂ પાચે એવા તણ જાયરે; એવાં પાપે હેવાતણ જાય રે, માહારો પહેલો અવતાર પુરો થાયરે ॥૧૪॥ વલણ ॥ પેહેલો અવતાર પુરણ હવો, સાંભળ માહારી માત; વદે વલ્લભ કહે છે ફરી, બીજા જનમની વાત.

કડવું ૧૪ રાગ ઉપરનો.

ઓ મા બીજેને અવતાર અવતરી મા હું, માળણની કુંવારરે; ઓ મા અભેમન્યુ પુત્ર થઇ અવતરીયો, પોતે રાજ દરબારરે ॥ ૧ ॥ તેની સભામાં પુષ્પ મુકવા જાતોતો હરનીશ મારા તાતરે; તે મુજ તાતને તાવ આવ્યો તે મુજને મોકલી માહારી માતરે ॥૨॥ મેં જઇ સભામાં પુષ્પ મુકયાં, નહી સભાને દ્રોહરે; ત્યાં મુને જોઇને રાજ્ય કુંવરને લાગ્યો મુજપર મોહરે ॥ ૩ ॥ સેવક સાથે કુંવરે કાહાવ્યું; હું તુજપર છું મગ્નરે; તારા બાપની અપાવું આગના, કર મુજ સાથે લગ્નરે ॥૪॥ ઓ મા મુજને અવળું સુજ્યું તે, કહાવ્યું શેવક સાથરે; કેવરાવ્યું કે હું તુજ ભગની, અને તું મારો ભ્રાતરે એક દાહાડો બાગમાં પુષ્પ લેતીતી, ત્યાં આવી કુંવરે રોકી રે ॥ ૧ ॥ તેથી મેં જાણ્યું મા-

હારી આબરૂ લેશે, થાશે ઇજ્જતની હાણુરે, એવું સમજીને પડી કુવા માં કહાડયો મેં માહારો પ્રાણરે ॥૭॥ તે જોઇ કુંવર થરથર ધ્રૂજ્યો જાણ્યું જીવીને શું કરૂરે મહારે માટે મુઇ માળીની પુત્રી તે, હું પણ સાથે મરૂંરે ॥૮॥ એમ જાણિને રાજ્ય કુંવર એ, પડીયો કુવા માંયરે; એ રીતે બંનેનો દેહ છુટયો, જળમાં જંપાયો ત્યાંયરે ॥૧૯ તુ તો સાંભળ માહરી માયરે, માહારા પાપે હેવાતણે જાય રે; મારા પાપે હેવાતણ જાયરે, માહારો બીજો અવતાર પુરો થાયરે ॥ ૧૦ ॥ વળણ ॥ એમ અવતાર બીજો ગયો, સાંભળ માહારી માત; વદે વલ્લભ કહે છે ફરી, ત્રીજા જનમની વાત.

કડવું ૧૫ રાગ ઉપરનો.

એ મા તીજેને અવતાર અવતરીયાં અમે મેના પોપટ અવતારરે; એક નદીની ઘોઘમાં રહેતાં પાસે પાસે સારરે ॥ ૧ ॥ માહારાં માબાપને પારધીએ આવી, જાળ નાંખીને ઝાલ્યો રે; એટલે અમે બેઉ ત્રાસજ પામી, ઉડીને ભેળાં ચાલ્યાં રે ॥ ૨ ॥ વનમાં જતાં બેઉ વખુટાં પડીયાં તે, હું એક નગ્રમાં પેઠીરે; એક ગુણકાની બહારીને હેઠે, બોલતી બોલતી બેઠીરે ॥૩॥ ગુણકાને મહારૂં બોલ્યું બહુ મીઠું લાગ્યું તે, વસ્ત્ર નાંખી મુને ઝાલીરે; પાળવા પોસાવા પાસેજ રાખવા, પાજરામાં મને ઘાલીરે ॥૪॥ પોપટ માહરો વનમાં ભટકતો ખાતો પક્ષીઓનો મારરે; ઘણે દહાડે આવ્યો માહારા નગરમાં ટઉકો સાંભળ્યો માહારો સારરે ॥૫॥ મુજને સોધતો સોધતો આવ્યો એ; ગુણકાના ઘરમાં પેઠોરે, બોલતો બોલતો આવીને એતો, પાંજરા ઉપર બેઠોરે ॥૬॥ તે દેખી ગુણકાને દાઝજ આવી, વસ્ત્ર નાંખીને ઝાલ્યોરે, પગ પાંખો એની તોડી નાંખીને. અગ્નીના ચુલામાં ઘાલ્યો રે ॥ ૭ ॥ તે દેખી મુજથી ખમાયું નહી તે કરવી ધારી જીવ હાણરે; પાંજરાના શરીયામાં ડોકું ઘાલીને મેં, માહરો કાઢયો પ્રાણરે ॥ ૮ ॥ તુંતો સાંભળ માહારી માયરે, માહારા પાપે હેવાતણે જાય રે; માહારા પાપે હેવાતણ જાય રે મારો તીજો અવતાર પુરો થાય રે. ॥ ૯ ॥ વલણ ॥ ત્રીજો અવતાર એવો ગયો, સાંભળ માહારી માત; વદે વલ્લભ કહે છે ફરી ચોથા જનમની વાત,

કડવું ૧૬ રાગ ઉપરનો.

એ મા ચોથેને અવતાર અવતર્યા મા હરણા હરણીનો અવતાર રે; હરણુ મહારી પુંઠળ પડીયો, વીશયવ્રતી અપાર રે ॥ ૧ ॥ પણ મેં હરણાને માન્ય ન કીધો તે, લીધો માહારો કેડો રે; ચારો મુજને ચરવા દે નહીને પુરણુ લાગ્યો હેડો રે ॥ ૨ ॥ એકવીસ અપવાસ થયા મા મુને, તવ ગયો પ્રાણુ રે; એટલે હરણે પણ પાડી કાય, કરી જીવની હાણુરે ॥ ૩ ॥ તું તો સાંભળ માહારી માય રે મારાં પાપે હેવાતણુ જાય રે; માહારા પાપે હેવાતણુ જાય રે, મારો ચોથો અવતાર પુરો થા યરો॥૪॥ વલણુ ચોથો દેહ એવો ગયો; સાંભળ માહારી માત; વદે વલ્લભ કહે છે ફરી, પાંચમા જનમની વાત.

કડવું ૧૭ રાગ ઉપરનો.

એ મા પાંચમે અવતાર અવતર્યા મા, હોલાહોલીનો અવતાર રે; એ મા હું પડી હોલાની પુંઠે, વીશયનો વીકાર રે ॥ ૧ ॥ પણ હોલાની નહી મુજપર પ્રીતી, માટે એ નાસતો ફરે રે, તોપણ જ્યાને ત્યાં હું રહી વળગી; ચારો કાંઇ નવ ચરે રે ॥ ૨ ॥ ઘણે દીવસે એ અકળાયો સળગતા દવમાં પડીયો રે; એને આપઘાત કરતાં દેખીને, કાળ ઘણો મને ચડીયોરે ॥ ૩ ॥ મેં જાણ્યું માહારે શું કરવું જીવિને, મુજ માટે થઇ એની હાણ રે; એવું સમજીને હું પણ પડીને, ત્યાગ કર્યો મેં પ્રાણુ રે ॥ ૪ ॥ તું તો સાંભળ માહારી માત રે, મારૂં પાપે હેવાતણુ જાય રે; માહારૂં પાપે હેવાતણુ જાય રે, માહારો પાંચમો જનમ પુરો થાય રે ॥ વલણુ ॥ પાંચમો દેહ એમ પરહર્યો, સાંભળ માહારી માત;વદેવલ્લભ વળી ઓચરી, છઠ્ઠા જનમની વાત.

કડવું ૧૮ મુ રાગ ઉપરનો.

એ મા છઠેને અવતાર અવતરી મા હું બોરસલીનો અવતાર રે; અભેમન્યુ તો અવતર્યો માતા, અસુરનો કુંવર રે ॥ ૧ ॥ હેદાનવ મેદાનવ નામના, હતા આસુર બે ભ્રાતરે; તેનો સુત થઈ અવતરેલો, વેર પ્રભુની સાથેરે ॥૨॥ તેના બાપ કાકા કૃષ્ણે હણ્યાતા, તે વેહેર લેવા માટેરે; માહાદેવનું તેણે તપજ કીધું ને, રીઝાવ્યા શંભુ સપાટેરે ॥૩॥આ

વી શીવે કહયું શું માગે છોકરા, તવ તે લાગ્યો ચરણરે, કરજોડીને મા હાદેવ પાસે માગ્યું પ્રભુનું મરણરે ॥ ૪ ॥ ત્યારે શીવે કહ્યું લાવ્ય એક પેટી, એવિ વ્રત્તી ચડાવીરે; પેટી કરાવા વનમાં મુજને કાપીને, સુથાર પાસે ઘડાવીરે; ॥ ૫ ॥ પેટીમાં ઘાલ્યો હઇલોચનને કરણે કપટથી હણીયોને; હું તારે ઘેર અવતરીને એને, સુભદરાએ જણીયોરે ॥૬॥ એકે જનમ હમે હળીમળીને, બેઠાં નહી કોઇ વારરે; છછ જનમ ગયા વીયોગનાને; આ સાતમો અવતારરે ॥ ૭ ॥ તુ તો સાંભળ માહારી માયરે, માહારાં પાપે હેવાતણ જાય રે; માહારાં પાપે હેવાતણ જાય રે, મારો છેડો અવતાર પુરો થાયરે ॥ વળણ ॥ છ અવતાર પુરણ હવા, સાંભળ માહારી માય; વદે વલ્લભ ઓત્રા કહે, હવે કરી દે વીદાય ॥

કડવું ૧૯ રાગ સાખીનો.

વઇશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, ચકાવાનો મહિમાય ॥૧॥ ઓત્રા કહે મા આગના આપો હવે ન કરશો વાર; જાતાં જાતા વહાણુંવાહાશે તો યુધ્ધે જશે ભરથાર ॥ ૨ ॥ તો પછી રોકયો નહી રહેવાનો, હઠીલો નરનો બાળ; તો મારૂં જીવતર છુટી પડશે, એ મોહોટી પેટમાં ફાળ ॥ ૩ ॥ તવ માતાએ કંસાર રાંધ્યો, પુત્રીને બોલાવી પાસ; ખોળે બેસાડી શુદ્રષ્ણાએ પાંચ ભરાવ્યા ગ્રાસ ॥૪॥ પછી કહ્યું દીકરી સીધારો ભલુ કરસે ભગવાન; સાસરવાસાની ગાંસડી લેને, થઇ ગઇ સાવધાન ॥ ૫ ॥ જઇ રઇકાની સાંઢપર બેઠી, પોહોરવાર સાંઢ ત્યાં હુકી; જાણ્યું કે દોડ પોહોર રાત રહી છે સાંઢને હાંકી મુકી ॥ ૬ ॥ વેગે સાંડ ચાલી, લાંબે પંથ પળાય; અરધો પોહોર રાત જતા જતામાં, બસે ગાઉ વહી જાય ॥ ૭॥ એટલે ઓત્રાને સાંભર્યો કુપો, કંપી ગયું શરીર્સ હાં હાંરે સાંડ રાખ્ય ઉભી, ઓરે રતના વીર ॥ ૮ ॥ જનમની દુખીઆરી હું છું; કરણી માઠીકાહાવી; અમરકુંપો પાણીઆરામાં, ભુલીને હું આવી ॥૯॥ તે માટે સાંડ પાછી વાળો, લાવીયે કુંપો જઇ; એમ કહીને હાર મોતીનો પહેરાવ્યો ગળા મહી ॥ ૧૦ ॥ રઇકો કહે ઓત્રા બેની, સાંડ છે વાયુ વેગી તારો સ્વામી સુતેલો હોયને, તુને કરૂં ત્યાં ભેગી ॥ ૧૧ ॥ પછી તું કંથને રાખજે રોકી, લાગી પતીને ચરણ; તવ અટકશે યુધ્ધે જવાનું, તો

સાને પામશે મરણ ॥૧૨॥ ઓત્રા કહે ઓ વીરા માહારા; હઠીલો હ
ઠ કરે; રોકયો રહે નહીને જાય જુધ્ધે, ધડ ચક્રાવામાં મરે ॥ ૧૩ ॥ ત્યારે
હું ગરીબ બેહક બેસુ, રહે નહી ઉપાય; માટે સાંડને પાછી વાળો, લા-
ગુ તુજને પાય ॥૧૪॥ રઇકો કહે ઓ ઓત્રા બહેની, શીદ મરોછોમથી;
સાંડ છે તે પણ જીવાત્મા છે, લોઢું લાકડુ નથી ॥ ૧૫॥ ચારસેં ગાઉ
પેહેલી ચાલી, બસે ગાઉ હાઇ આવી; પાછી બસે ગાઉ ત્યાં જાયે, કે-
ટલી કષ્ટી કાહાવી ॥ ૧૬ ॥ પાછી બસે ગાઉ હાંઇ આવે, તોયે બસે
રહે બાકી; વળી બે જણનો બોજ ઉચકે, શી રીતે રહે આખી ॥ ૧૭ ॥
ઓત્રા કહે ઓ વીરા માહરા; એકલા તતપર થાવો; આ વ્રક્ષ ઉપર મુ
જને મુકો, તમે તમારે જાવો ॥ ૧૮ ॥ પાણીઆરામાં કુપો મુકયો છે,
તે લાવવા કરો કામ; જો માહારો કંથ જીવસે તો, દેઇશ દસવીસ ગામ
॥ ૧૯ ॥ રઇકો કહે સાચુ છે બહેની; તુને ન વનમાં મુકાય; મોહોટાની
દીકરી મોહોટાની રાણી, મુકીને કેમ જવાય ॥ ૧૦ ॥ વાઘ વરૂ જીવ
જંતુ આવે, વીઘ્રન કરે અતી; ઓત્રા કહે હું દુખીઅણને, કોઇ ખાવાનુ
નથી ॥૨૧॥ એ વાત સાચી માનજે વારા મુજ માઉશ કોને ન ભાવે;
સુખીયાનું મોહોત ડગલુ ડગલે, દુખીઆને મોહોત નાવે ॥ ૨૨ ॥ માટે
વીરા ચીંતા ન કરશો, મુને મુકીને જાવો; પાણીઆરામાં પાણી પીતા
મુકયો છે, તે લેઇ વહેલા આવો ॥૨૩॥ તવ રઇકાએ સાંડ બેસાડી,બેહે
ની તુ ન જઇશ ચુકી; હું આવું તે રાખજે સુરતા, કહીને વ્રક્ષે મુકી
॥ ૨૪ ॥ પછી સાંડપર બેશી વળીયો પંથ પુર પાટે; પવન ગ-
મની પવન પેઠે, ઉંપડી સુરસપાટે ॥ ૨૫ ॥ અડધા પોહોરમાં વૈરાટ ન-
ગરે આવી કહ્યા સમાચાર;પાણીઆરામાંથી કુંપો આપો, જરા ન કરશો
વાર ॥૨૬॥ સુદ્રષ્ણાએ અમ્મર કુપ્પો, સોધી જોયો ડેર ડેર; તો પણ
તેનો પતો ન લાગ્યો, કહી રાયકાને પેર ॥૨૭॥ ઓ ભાઇ કુપ્પો કોઇ
સ્થળ નથી, દીવસ વાંકો કાહાવ્યો; માહારી પુત્રીને અરણ્ય મુકી, શું
સમજીને આવ્યો ॥ ૨૮ ॥ વાઘ વરૂ એને નાખશે મારી, જારેજા જોર
ઝપાટે; છળી મરશે છોકરી માહારી, જઇ પહોંચ સુર સપાટે ॥૨૯॥ તવ
રઈકાયે સાંડ દોડાવી, પાધરે પંથે પળીયો; અડધે પહોર બસે ગાઉ ગ
યો, જઇ ઓત્રાને મળીયો ॥૩૦॥ ઓત્રા રાણીએ ઘાંટો કહાડયો, રઇકા-
એ સાંડ રાખી, વ્રક્ષ ઉપરથી ઉતારીને, સાંડ ઉપર એને નાંખી ॥૩૧॥
ઓત્રાએ કહ્યું કયાં છે કુંપો, હર્ષ આવે ઉર અતી; રઇકો કહે આખા
ઘરમાં અમ્મર કુંપો નથી ॥૩૨॥ ઓત્રાએ કહ્યું વઇરાટ નગરે, નથી ગ

યો બીજી વાર રઇકાએ કહ્યું લેતું પાછો તારો મોતીનો હાર ॥ ૩૩ ॥ તારી માતા એમ કહે રઇકો આવ્યો હતો; તે દાડે હાર આપજેમુને નથી રહેવાનો જતો ॥૩૪॥ ઓત્રા કહે નથી લેવો પાછો સાંડને સારી હંકારો; વાર નથી વાહાણુ વાદ્યામાં, મન મુકી લલકારો ॥ ૩૫ ॥ એવે સાંડ સપાટે ચલાવી, પ્રભુ પોઢયા પાતાળ; જાણ્યું કે સાંઠ જાસેવે હેલી, પડી પેપટમાં ફાળ ॥૩૬॥ તે માટે એ સાંડને રોકુ, ઉઠયો શ્રી નંદલાલો; મારગમાં આવીને પડીયા, થઇ લોહ વજ્રનો ભાલો ॥ ૩૭ ॥ તવ સાંડે તે ભાલો દીઠો, ઓળંગીને ચાલી; પાછો ભાલો જઇઆગળ પડીયો, સાંડને ભુલવણી ઘાલી ॥૩૮॥ તેવો ભાલાપર ચરણ પડીયો, સુંસરો પગમાં વાગ્યો; તેથી બરાડીને ધરણ ઢળી, હેલકારો રઇકાનેલાગ્યો ॥૩૯॥ તેથી રઇકાને ઓતરા રાણી, ઉછળી આવાં પડીયાં; ઓતરાએ જાણ્યું સાંડ રઇકાને, ભવીશ માહારાં નડીયાં ॥૪૦॥ ગભરાઇ રઇકો રડતો ચાલ્યો; સાંઢની પાસે જાય; લોહ ભાલો પગ પેઠોદીઠો, કરે છે ત્રાહ ત્રાહ ॥૪૧॥ શાંઢને પગે બે પગ દઇને, ભાલો ખેંચી કાહાડયો; પછી અગ્ની સળગાવીને, પાથ પોતાનો ફાડયો ॥ ૪૨ ॥ શેક કરીને પાટો બાંધ્યો, રૂધીર બંધ ન થાય; એવી ગડમથળ કરે છે, એત્રે વાહાણું વાયુ ॥૪૩॥ બળાતકાળે ઉભી કીધી, સાંઢયને ધીરે ધીરે પછી ઓતરાને બેસાડી બેઠો; સોસના થઇ શરીરે ॥૪૪॥ ધીરે ધીરે પંથ ચલાવી, ઓતરાએ કહ્યું એમ; ઓ ભાઇ મારૂં કરમ નડીયું, તેમાંતું કરે કેમ ॥ ૪૫ ॥ રઇકો કહે ઓતરા બહેની વીવન થયું વનમાં; બોલ્યા પ્રમાણે કામ ન થયું, હોશે રહી ગઇ મનમાં ॥ ૪૬ ॥ જાતવંતી સાંઢ તધણે ચરણે, મારગે ચાલતી જાય; તે વેળા કુરૂક્ષેત્રમાં, જાગી સુભદ્રાય ॥૪૭॥ સર્વ પ્રાણી જાગ્રત થયું છે, કુંવર યુદ્ધમાં રાજી; વઢવા જાવા ઉમંગ એને, સુભદરા જઇ બાહાજી ॥૪૮॥ ઓ દીકરા યુધ્ધે નથી જાવું, લાગુ તુજને પાય; અભેમન્યુ કહે નીસ્ચે જવાનો, ઓરે માહરી માય ॥૪૯॥ બીડુ ખાઇને બેશી રહુતો, લાજે અરજુન તાત; જગતમાં તમારૂં પેટ લાજે, ઓરે માહારી માત ॥૫૦॥ માટે મીથ્યા કલેશ ન કરશો, કરશો નહી વિલાપ; યુદ્ધ ગયા વણ જો રહું તો, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥૫૧॥ એવી પ્રતીજ્ઞા કરીકે, થર થર ધ્રુજી કાય; અભેમન્યુનો છેડો ઝાલી, રડવા લાગી માય ॥ ૫૨ ॥ વળણ ॥ રડવા લાગી છે માવડી, પૂરણ પડીછે ફાળ;વદેવલ્લભ માયે કહ્યું, યુદ્ધેન જાશો બાળ.

કડવું ૨૦ રાગ ઉપરનો.

તું તો યુધ્ધે ન જઇશ માહારા બાળરે, ઓ હઠીલા રાજા; દીકરા ત્યાં તો થવાનો તાહરો કાળરે; ઓ હઠીલા રાજા ॥ ટેક ॥ બેટા બીડું કાલે તેં લીધું જ્યારે, ફરકયું મારૂં લોચન રે; ડેરા તંબુપર કાગજ કળકળ્યો, માહાં માઠા થયા શુકન રે, ઓ હઠીલા ॥ ૧ ॥ ધોળે દહાડે થયા શબ્દ શીઆળીઆના, ફરકયું મહારૂં બધું અંગરે; તે વેળાથી તું બેઠો દગો દેવા, હાંસો પડી ગઇ ભંગરે ઓ ॥ ૨ ॥ કેવી આશાથી ઉછેરયો દીકરા, કેવી હોંશે પરણાવ્યો રે; તે સઘળી હોંશો હઈઆમાં રહી ગઇ, દારૂણ દુખ દન આવ્યો રે. ઓ. ॥ ૩ ॥ વૈરાટે દીકરી દીધી ઉમંગથી, લાંબી આશાથી તનરે; તે બદલે તેને નીરાશ કર છે, તું કાંઇ વીચાર્યું નહી મનરે. ઓ, ॥૪॥ પીતા તારો પરવરીયો પતાળે, સાથ મામો મોરારીરે;તુજ તાત કહેશે કેમ યુધ્ધે મોકલીયો, તો પછી શીગત મહારી રે ઓ ॥૫॥ દીકરા દુશમન દાવો વાળે છે, તું દેછે મુજને છેહ રે; માહારાથી જુધે જાતો દેખી ખમાશે નહી, પાડીશ મારો દેહ રે ઓ. ॥ ૬ ॥ ॥ વળણ ॥ દેહ તજીશ હું માહરો, નીસ્ચે માનો તન, વદે વલ્લભ એવું કહી કીધુ બહુ રૂદન.

કડવું ૨૧ રાગ કાફિ.

હાંરે બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સાંભળ જનમેજે રાજન ॥ ૧ ॥ હાંરે કરે સુભદ્રા રૂદન, યુધ્ધે નહી જાવા દેઉ તન ॥ ૨ ॥ હાંરે મહારૂં નીકળ્યું કરમ કઠોરૂં; નહાતો ના હોય હઠીલું છોરૂ ॥ ૩ ॥ હાંરે એવું કહેતી ઉઠી કહાડી હડી ડેરા તંબુ ઉપર એ ચડી ॥૪॥ હાંરે કરે અતી ઘણો ઉચાટ, જુએ બોત્રા વહુની વાટ ॥ ૫ ॥ હાંરે હજી કરમ ફુટેલી ન આવી, રઇકા સાથે ખબર ન કહાવી;હાંરે રડ્યા રઇકાએ વીશ્વાસઘી ઘો, ખરો જીવ નારાશી કીધો ॥ ૬ ॥ હાંરે બરબડી આંસુડાં ભરતી, પાછી જઈ સુતને કરગરતી ॥ ૭ ॥ હાંરે બેટા નહી દેઉં યુધ્ધે જાવા, છેક હઠીલા શું થાવો હાવા ॥ ૮ ॥ હાં રે માહારા કુંવર કોમળ અંગી, તુજ વીના ન કો મારૂં શંગી ॥૯॥ હાંરે દીકરા પુત્રવડે મારૂં માન્ય, નહીંતો કોઇ ન દે ધન્ય ધાન્ય ॥૧૦॥ હાં રે દીકરા પુત્ર વીનાનીજે માય, તેનું સગું કોઇ નવ થાય ॥૧૧॥ હાં રે તેને વહુ ક્યાંથી લાગે પાય, તેની સ્મશાને સુની ચીતાય ॥ ૧૨ ॥ હાં રે તેની લક્ષમી પરઘેર જાય,

તેતો વિશ્વમાં વંઝા કહેવાય ॥ ૧૩ ॥ તેનાથી લ્હાવો નવ લેવાય, તેને સોકય તણું સાલ થાય ॥ ૧૪ ॥ હાંરે દીકરા તે જગમાં જાણીતી, એને કંથ ન કરે કામની ॥ ૧૫ ॥ હાંરે દીકરા પુત્ર વીનાની જે નાર, તેનો છુટી છુટી પડયો અવતાર ॥ ૧૬ ॥ હાંરે પુત્ર વીનાની નારીઆહાર માહાલે, પણ ઘરમાં ચલણ નવ ચાલે ॥ ૧૭ ॥ હાંરે પુત્ર વીના ન શોભે રૂપાળી, સદા રહેવું પડે ઓશીઆળી ॥ ૧૮ ॥ હાંરે દીકરા એવા એવા સંતાપ; મુને ધીક્કારશે તુજ બાપ ॥ ૧૯ ॥ હાંરે આવશે પાતાળમાંથી જ્યારે, પોતાનો પુત્ર માગશે ત્યારે; હાંરે હું તો તે વેળા કેમ કરીશ, કીયો દીકરો આગળ ધરીશ ॥૨૧॥ હાંરે તારા મરણની જાણશે વાત, તે વેળા કરશે ઉતપાત ॥ ૨૨ ॥ હાંરે કહેશે પાપણી લાવ્યઃ માહારો તન, નહીતો કાયા કરૂંછું પતન ॥ ૩૩ ॥ હાંરે દીકરા તે વારે શી ગત માહારી, મરવું પડે લેઇ કટારી ॥૧૪॥ હાંરે દીકરા દયા માતાની લાવો, મને દુખ દરીયાથી બચાવો ॥ ૨૫ ॥ હાંરે દીકરા ગાત્ર થયા માહારા ઢીલા, એ તો રણ લડવાને દોહીલા ॥ ૨૬ ॥ વલણ ॥ રણ લડવા બહુ દોહલા, ઓરે માહરા બાળ; વદે વલ્લભ અંતર બળે દાવાનળ વીકરાળ.

કડવું ૨૨ રાગ હાલાવરી ટેકીલે.

ઓ બાળુડા રણ દોહીલારે, ઓ હો હો હો રે ॥ ટેક ॥ દીકરા પેહેલે કોઠે ગુરૂ દરોણરે, તેને જીતી શકે એવું કોણરે, તારા કાઢશે પલકમાં પ્રાણરે ॥ ઓ બાળુડા ॥૧॥ દીકરા બીજે કોઠે ક્રપાચાર રે, તેનો કેમ જેરવશો મારરે; માહારા કોમળ અંગી કુંવારરે ॥ ઓ ૨ ॥ દીકરા ત્રીજે કોઠે અશ્વસ્થામા રે, તમે કેમરે થાશો તેના સામારે, તને મોહોત ભમાવે છે ભામારે ॥ ઓ ॥૩॥ દીકરા ચોથો કોઠો કપરો કરણરે, એનાથી ધ્રૂજે આખી ધરણ રે, એ તો આણસે તારૂં મરણ ॥ ઓ ॥ ॥૪॥ દીકરા પાંચમે દુરીયોધન પાપીરે, એને રીસ રહી છે વ્યાપીરે, તારૂં મસ્તક નાખશે કાપીરે ॥ ઓ ॥ ૫ ॥ દીકરા છઠે કોઠે રાજા શલ્લરે, રડયો જનમનો એ મલ્લરે, તને ટકવા નહી દે પલ્લરે ॥ ઓ ॥ ૬ ॥ દિકરા સાતમે કોઠે જેદ્રથરે, એતો લડાઇઓ સમ્રથરે, તમે કેમ થાશો લથપથરે ॥ ઓ. ॥ ૭ ॥ દીકરા સહુ મળી તુજને મારારે, તેથી મુમત તું શી ધાલરે, લેગો જનમીને વૈભોગ ક્યારેરે ॥ ઓ ॥ ૮ ॥ વલણ ॥

જગ વઇભવ ભોગ્યો નથી, તુજને ભમાવે કાળ;વદેવલ્લભ માયે કહ્યું, હજી તું નાહાનો બાળ.

કડવું ૨૩ રાગ ઉપરનો.

એ મા બાળો કહેતાં લાજીએ રે, એ હો હો હો રે ॥ ટેક ॥ અ-ભેમન્યુ કહે સુણ માતરે. તને સમજાવું સઘળી વાતરે; બાળક કરાવે સાૈને ઉતપાત રે. એ ॥૧॥ એ મા બાળો તો વીંછુ દેખાયરે, ડંશ કરે તો વેદના થાયરે, એની પીડા કોથી ન ખમાય રે ॥ એ ॥ ૨ ॥ એ મા જીવ લે બાળો ભંફોડોરે, એ મા બાળો કાળો મંકોડો રે; બાજ્યો ટુટે પણ એજ અંકોડોરે ॥ એ ॥ ૩ ॥ એ મા બાળો દીપક દેખાયરે, કોપે તો મોહોટો વહની થાયરે, બાળી મુકે તે ખાખ થઇ જાયરે ॥ એ ॥ એવા દાખલા જે મુજ માયરે, હું કરૂં તે કોથી નવ થાય રે, કાંતો શીશ કે કાંતો જાયરે ॥ એ ॥ ૪ ॥ વળણ ॥ એકવાર મરવું સરવને, મીથ્યા કરે વિલાપ; વદે વલ્લભ કુંવરે કહ્યુ, નહી લજવું મા બાપ૦

કડવું ૨૪ રાગ કાફ઼.

હાંરે બોલ્યા વઇશમપાયે વચન,સાંભળ પરીક્ષત રાયના તન॥૧॥ હાંરે માઠા વચન કુંવરના જાણી, પડી પ્રથ્વીમાં પછડાઇ રાણી ॥ ૨ ॥ હાંરે માહારૂં સરવ થયું ધુળધાણી, દૈવડા જીવ લે માહારો તાણી ॥ ૩ ॥ હાંરે મારૂં રત્ન રમકડું જાશે, ખરેખરો હીરો રોળાશે ॥ ૪ ॥ હાંરે કાળુ મોઢું લેઇને શું જીવું, હાય વિશ ઘોળી ઘોળી પીવું ॥ ૫ ॥ હાંરે દીકરા જા તુજ હાથેથી મારી, નહી તો દો મુજ કરમાં કટારી ॥ ૬ ॥ હાંરે રાખ્યો અઢાર મહીના પેટ, તે તો છુટી પડી માહારી વેઠ ॥ ૭ ॥ હાંરે દીકરા ખાધુ નહી ખાટુ ખારૂ, રાખ્યું ગળપણથી મુખ બંધ માહારૂ ॥૮॥ હાંરે દીકરા જન્મ્યો પછી થઈ રાજી; કરતી ચુંબન બાહાજી બાહાજી ॥૯॥ હાંરે દીકરા ભીનેથી કોરો કીધો, સાચો સોનવા સોડમાં લીધો. ॥ ૧૦ ॥ હાંરે બહુ કષ્ટીથી ઉછર્યો તુંને, ઘણી ગણી આશા થઇ મુને ॥૧૧॥ હાંરે મેંતો જાણ્યું બેટા મોહોટા થાશે, મારા ભવની ભાંગટ બધી જાશે ॥૧૨॥ હાંરે લાંબી આશાએ મેં પરણાવ્યો, તેમાથી દુખ

દાહાડો આવ્યો ॥ ૧૩ ॥ હાંરે વહુજી આવીને પાવલે ન લાગી, માહારી ચણેલી દડડી ભાગી ॥ ૧૪ ॥ હાંરે એવું કહી કહીને શીશ કુટે, એને આંસુ ચોધારે છુટે ॥૧૫॥ હાંરે માહારા ખોળે બેશી રમનારા, હાય નહી જાવા દઉં પુત્ર પ્યારા ॥૧૬॥ હાંરે એવું કલ્પાંત જોઇ સોક ચડીયો, કુંવર માતાને બાહાજી પડીયો ॥ ૧૭ ॥ હાંરે મ હારી માડી હઇયું બળે તાહરૂં; પણ આવી બન્યું છે માહારૂં ॥ ૧૮ ॥ હાંરે મુને સુજીછે જ્ઞાન ગતી, જીવતો ઘેર આવવાનો નથી ॥ ૧૯ ॥ હાંરે માહા રે તાર એટલો સંસ્કાર, માજી કેટલા વેલા છે જુહાર ॥ ૨૦ ॥ હાંરે મને ઉછેરી કર્યો મોહોટો, તારો ખરો તે થાઉં છું ખોટો ॥ ૨૧ ॥ હાંરે તારો હરખ હઇયાનો ટાળ્યો, ઉછેર્યો તે બદલો નથી વાળ્યો ॥ ૨૨ ॥ હાંરે માહારી માતા તું ન રોતી, વારે વારે શું સામું જોતી ॥૨૩॥ હાંરે માહારી માડી મુકીદો શોક, રાખો દીકરાની આશા ફોક ॥૨૪॥ હાંરે હોઉ વાહાલો તો કામ આદરજે, માહારી પુઠે રૂડાં પુન્ય કરજે ॥ ૨૫ ॥ હાંરે માહારાં વસ્ત્રને શણગાર જે જે, તે વીદ્વાનોને પહેરાવી દેજે ॥૨૬॥ હાંરે તુજથી થાય તે બ્રહ્મ ભોજન કરજે, હવે આંશા માહારી પરહરજે ॥૨૮॥ હાંરે એવું કહીને બન્યો બેભાન, રહી નહી કાંઇ પણ સુધ સાન ॥૨૮॥ હાંરે ડોકું નાંખ્યું માતાને અંગે; તવ ઢળી પડયા બે જોસંગે ॥૨૯॥ હાંરે તેતો કુન્તાજીએ જાણી વાત, ત્રાહ્ય ત્રાહ્ય કરતા ગયા માત ॥૩૦॥ હાંરે કેમ કુંવરે નાંખી કાયા, હાય આ શું કર્યું લાડકવાયા ॥૩૧॥ હાંરે ધાઇ દ્રૂપતી વચમાં પડી, છોડાવ્યા બળાતકાર તે ઘડી ॥૩૨॥ વલણ॥ મા દીકરાને છોડાવ્યા, બોલ્યા કુન્તા માય; વદે વલ્લભ સતીએ કહ્યું, એક કરૂ ઉપાય.

કડવું ૨૫ રાગ સાખા.

વઇશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણજનસુજેરાય; વીસ્તારીતુજને સંભળાવું, ચક્રાવાનો મહીમાય ॥૧॥ કુન્તા દ્રૂપતીયે મળીને, છોડાવ્યા પુત્ર ને માય; સુભદ્રાને શીખામણ દીધી તું શીદને ગભરાય. ॥૨॥ છોકરો તારો ને હઠીલો, કહ્યું કોનું નવ માને; તેથી યુધ્ધે જવા દે એને, અધીર રાખે શાને ॥ ૩ ॥ સુતરના સાત તાર લાવી, ભેગા કરી દે મને, પછી અભેમન્યુને બોલાવી, બેસાડ માહારી કને ॥ ૪ ॥ રક્ષા દોરી કરી બાધુ, છો યુધ્ધે જાય બાળ; જોવું જે બ્રહ્માવિષ્ણુ કે શં

ભુ, કોણ કરે વાંકો વાળ. ॥ ૫ ॥ સાજે સમો સાત કોઠા જીતે લેજે ખરી વાત માની; દોરો રાખે ને વીત્ર થાયે, તોનો સતી હું સાની ॥૬॥ એટલે બોલ્યા ધરમ રાજા, મારી માતાના વાણી; કોઇ કાળે અ ફળ નહીં થાયે, રામબાણ લેજે જાણી ॥ ૭ ॥ જરા ન ડરતી ચીંતા ન કરતી, ડોશીનું નહી કહેણ કાચું: વચન ઉપર રાખજે શ્રદ્ધા, માની લેજે સાચું ॥૮॥ ધર્મના કહેવાથી શ્રદ્ધા ચોટી, કહ્યું કે લઇ આવું તાર; એમ કહી ગભરાતી ઉઠી; આવ્યા ન ઓત્રા નાર ॥ ૯ ॥ એમ જાણી ઓત્રાને જોવા, ચઢી તંબુપર પોતે; લાંબી દ્રષ્ટી કરીને જોયું, ન દીઠી જોતે જોતે ॥૧૦॥ નીરાશ થઇને ઉતરી હેઠી, પુત્રના તંબુમાં જાય; એ દીકરા યુદ્ધે ન જાશો, કહીને થઇ વીદાય ॥ ૧૧ ॥ ગાંડા જેવી બની ગઇ છે, બાવરી બાવરી ફરતી સુતરના સાત તાર લાવી, આંખે આંસુ ભરતી ॥૧૨॥ તાર લાવી કુન્તાને આપ્યા, કુંવરને બોલાવ્યો; વ્રદ્ધ માતાનું વચન સુણી, અભેમન્યુ ત્યાં આવ્યો ॥ ૧૩ ॥ કુન્તાએ સન્મુખ બેસાડયો, રક્ષા કરૂ સુત તારી, રાખજે આ દોરો તુજ હાથે, જોજે આશીશ માહારી ॥ ૧૪ ॥ અભેમન્યુ કહે વારૂ માતા, જેમ ગમે તેમ કરો; જે જે કહો તે કબુલ કરૂં, પણ યુદ્ધે જાઉં ખરો ॥૧૫॥ એવામાં કુન્તા સતીએ, ભેગા કર્યા સાત તાર. વાણીને દોરડો બનાવ્યો, કીધો મુખ ઉચ્ચાર ॥ ૧૬ ॥ ગાંડયો વળાવી શુભ વચને, એવી મરજી કીધી; સતીએ સત્ય ઉપજાવીને, ગાંડયો વાળવા લીધી. ॥ ૧૭ ॥ તેમાં શું શું વચન બોલ્યા, સત્યવંતી કુન્તાય; રક્ષા સાંભળી દાન દે તેના પ્રભુ કરે રક્ષાય ॥ વલણ ॥ ગાંડયો વાળે સુભ સતી, શાશા બોલી બોલ; કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, સુખ થાશે અતોલ

કડવું ૨૬ રાગ દુહા સાખિઓ.

ગાંઠ વાળતાં સતી બોલીયાં, એક બેને ત્રણ ચાર; પાંચ ને છ રક્ષા કરો, દીનમાં દસ દશ વાર ॥ ૧ ॥ ગાંઠ બીજી ॥ સાત આઠને નવ દસ વળી અગીયારને બાર, એટલા તુજ રક્ષા કરે દીનમાં દસ દસ વાર ॥ ૨ ॥ ગાંઠ ત્રીજી ॥ તેતરી છત્રી અડતાળીસા; ઓગણપચ બાવન સાર; ચોસઠ બોહોતર અડાશીઆ, કરો રક્ષા દસ વાર ॥ ગાંઠ ચોથી સુતા બેઠા ઉભલા, વળી ભાતર વળી બાહાર; તે બહુ તુજ રક્ષા કરો દનમાં દસ દસવાર ॥ ૪ ॥ ગાંઠ પાંચમી ॥ બે જળચરા બે વનચરા,

બન્યો રાજ કુંવર; તે પણ તુજ રક્ષા કરો, દીનમાં દસ દસ વાર ॥ ૫ ॥ ગાંઠ છઠી, કાંણો કટોને કુંબડો, વળી માંકડને મંઝાર; તે પણ તુજ રક્ષા કરો, દીનમાં દસદસ વાર ॥ ૬ ॥ ગાંઠ સાતમી ॥ ડોશી જોશી ફોશીને ફાતડો, વળી ભાંડ ભરવાડ; તેપણ તુજ રક્ષા કરો દનમાં દસદસવાર ॥૭॥ પહેલી ગાંઠનો અર્થ ॥ એક, પરમેશ્વર, બે સુર્ય, ચંદ્ર, ત્રણ, ગુણ. ચાર, વેદ. પાંચ; વીશય, છ શાસ્ત્ર, બીજી ગાંઠનો અર્થ. સાત સમુદ્ર. આઠ તે, અષ્ટકુળ, પર્વત. નવ તે, નવકુળ નાગ. દસ તે, દસ અવતાર. અગીઆર. તે અગીઆર રૂદ્ર. બાર તે, બાર મેઘ ॥ત્રીજીગાંઠનો અર્થ ॥ તેત્રીસ તે, તેત્રીસ કોટી દેવ. છત્રીસ તે છતરીસ રાગણિ. અડતાળીસ તે અડતાળી અગની. ઓગણપચાસ તે, ઓગણપચાસ વાયુ બાવન તે, બાવન વીર. ચોસઠ તે, જોસઠ જોગણિ. બોહોતેર તે, બોહોતેર કોટી દાનવ. અઠયાશી તે અઠયાશી શહસ્ત્ર રૂશી. ચોથીગાંઠનો અર્થ, ॥ સુતા, શેષશ્ઇ, બેઠેલા પારસનાથ. ઉભરા રણછોડરાય. ભીતર તે, ચૈતન્યઆ મા, બાહાર તે, સ્વસ્વરૂપે પરમાત્માનિ પાંચમી ગાંઠનો અર્થ ॥ બે જળચરા તે, મચ્છા અવતાર ને કુચ્છા અવતાર બે વનચરા તે. નરસીંહ અવતાર ને બ્હારા અવતાર, બે રાજકુંવાર તે, રામા અવતાર ને ક્રષ્ણા અવતાર, છઠ્ઠી ગાંઠનો અર્થ ॥ કાંણો તે, દહીતોના ગોર શુક્રાચાર્ય. કટો તે શીવનો પુત્ર ગણપતી, કુંબડો તે, કુબડા અંજીરા રૂશી. માંકડ તે, હનુમાનજી મંઝાર તે, ઇંદ્રરાજા ગોતમના ઘરમાંથી બીલાડા રૂપે નાઠો હતો ॥ સાતમી ગાંઠનો અર્થ, ॥ ડોશી તે હું, જોશી તે શેદેવ, ફોશી તે ધર્મ, કે જેને યુધ્ધે જતાં કંટાળો આવે ફાતડો તે અરજુનજી, બાર માસ સુધી વૈરાટ નગ્રમાં બ્યંઢળ વેશે રહ્યો ભાંડ નારદજી, કે જયાં ત્યાં લડાઇઓ કરાવવી, ભરવાડ તે ક્રષ્ણજી ગોકુળમાં અગીઆર વરસ ને બાવન દીવસ રહી ગાયો ચારી ॥ એ રીતે સાતે ગાંઠયોના અર્થ. ॥

કડવું ૨૭ રાગ સવઈયા.

વૈશંમપાયે એવીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, ચક્રાવાનો મહીમાય ॥ ૧ ॥ કુન્તાજીએ રક્ષા બાંધી, જુધ્ધે જાવો મુજ બાળ રક્ષા સાચવી રાખશો તો, નહી થાય વાંકોવાળ ॥૨॥ શેદેવ નીકુળ ભીમ સરવે, સૈન્યા લઇને જાવો; જાવોરે ગટારગછ

બેટા, શત્રુને હાથ બતાવો ॥૩॥ એવિ પ્રધે એવી આજ્ઞા આપી, કુંવર ઉભો થાય; પોતાના તંબુમાં ગયો, ત્યાં ગઇ એની માય ॥ ૪ ॥ ઓ દીકરા જરાવાર થંભો આવેછે ઓત્રા નારી; અભેમન્યુ કહે જાત્રા પા છાં શીદ કરોછો લવારી॥પ॥ તવ સુભદ્રા બાહાર નીકળી હૃદયું ભરીને રોતી, તંબુ ઉપર ચઢીને એ, ઓત્રાનો મારગ જોતી॥૬॥ઓતરાને આવ તી નવ દીઠી, તંબુથી ઉતરી હેઠી; અભીમન્યુની પાસે જઇને, રડવા માટે બેઠી ॥૭॥ ઓ દીકરા તું હઠ લઇ બેઠો, કરો થોડીશેક વાર;સાંઢપર બેશી આવતી હશે, ઓતરા તમારી નાર ॥૮॥ અભીમન્યુ કહે ભલે આવે, તેનું શું માહારે કામ; કોઇને રોકે નહી રોકાવું કરવા જવું સં- ગ્રામ ॥૯॥ એટલે સુભદરા એમ બોલી, ઉતાવળા નત્ર થાવો; તે કરતાં માતાના કરનો, કંસાર જમીને જાવો ॥ ૧૦ ॥ અભીમન્યુ કહે હું સ- મજ્યો, કરવી છે તારે વાર, પણ તે હું માનવાનો નથી; જાત્રા થાઉ તૈયાર ॥૧૧॥ સુભદરા કહે દીકરા માહારા, માનો માહારૂં વચન; અન્ન ઠેલીને જે જઇએ તો, બહુ માઠા શુકન ॥૧૨॥ ભોજનનું નામ દીધું હોય તો, પાંચ ગ્રાસ ભોજન કરવું; તે વીના તે જય ન પામે, અન્નને નહી પરહરવું ૧૩ કુંવરે તવ કહયું માની, વચન ચડાવ્યું માંથે ચુલો સળગાવીને કીધો; કંસાર પોતાને હાથે ॥ ૧૪ ॥ માતાને ખેંચીને લા- વ્યો, પોતે પોતાની પાસ; કંસાર કાઢી માતાને હાથે, પાંચજભરીયા ગ્રા સ ॥૧૫॥પછી સેન્યને આગના આપી, થાવો સહુ તૈયાર; એમ કહીને પેહેરવા લાગ્યો વસ્ત્ર અને સણગાર ॥૧૬॥ એવે સું થયું કઉરવદળમાં બોલ્યો દુરીયોધન; ઓ ગુરૂજી કોઠા બનાવો; થાવો સાવધ સહુ જન ॥૧૭॥ એટલે દ્રોણગુરૂ એમ બોલ્યા; મુએલા શબ મંગાવો; પે- લા મેદાનમાં લાવીને, ઢગલા સાત કરાવો ॥ ૧૮ ॥ તવ રાજાએ આ- ગના આપી, શેવક બહુ પરવરીયા, મનુશના શબ ખોળી લાવી, તેના ઢગલા કરીયા ॥ ૧૯ ॥ એટલે દ્રોણે અંજલી જળની, મંત્ર ભણીને લીધી; એક ઢગલાને જળ છાંટીને, પાશાણ રચના કીધી ॥૨૦॥ મંત્ર વડે ત્યાં કોઠો બનીયો, પાકટ પાશાણ કેરો; આંટીઘુંટી ફરવી ફાવે, તેટલો ઘાલ્યો ઘેરો ॥૨૧॥ આંટીઘુટી ભમતા ભુલે, યુકતી કરી અપાર સો શીખ્ખર સો ધજા મુકી, મુકયાં એકસો દ્વાર ॥ ૨૨ ॥ દ્વારે દ્વારે દસ દસ યોદ્ધા, લડવઇઆ અપાર, તેવા તેવા મુકી દીધા, પગપાળા હજાર ॥૨૩॥ બીજી જળની અંજળી લઇને, બીજો કોઠો કર્યો સાર; લોહવજરનો તે બનાવ્યો, બસે મુકયાં દ્વાર ॥ ૨૪ ॥ બસેં શીખ્ખર

ળસેં ધજા, ત્યાં રહે ફીરપાચાર, તીજો કોઠો તાંબાનો કીધો, તેને તણુસેં દ્વાર ॥૨૫॥ તણુસેં શીખ્ખર તણુસેં ધજા; યોદ્ધા તણ હજાર, ચોથો કોઠો કર્યો રૂપાનો, તેને ચારસેં દ્વાર ॥ ૨૬ ॥ ચારસેં શીખ્ખર ચારસેં ધજા, યોદ્ધા શહસ્તર ચાર; પછી જળની અંજલી લીધી, વીવા તણો નહી પાર ॥ ૨૭ ॥ મંત્ર વડે કર્યો પાચમો કોઠો, કનક કેરો સરસ; તેને પાંચસેં દ્વાર મુકયાં, જોતાં ઉપજે હરસ ॥ ૨૮ ॥ પાંચસેં શીખ્ખર પાંચસેં ધજા, ફરકયા કરે નીશાનઃદ્વારેદ્વારે દસદસ યોદ્ધા, લડવઇઆ મસ્તાન ॥ ૨૯ ॥ છઠો કોઠો સપ્ત ધાતુનો, છસેં તેનાં દ્વાર; છસેં શીખ્ખર છસેં ધજા, યોદ્ધા છ હજાર ॥ ૩૦ ॥ સાતમો કીધો, છાણ માટીનો સાતસેં દ્વારો શોભે; એક એક દ્વારે દસદશ યોદ્ધા, સપ્ત સહસ્ત્ર થોભે ॥૩૧॥ સાતસેં શીખ્ખર સાતસેં ધજા, સાતમો કોઠો બનાવ્યો;ભણેલો હોય તો ભુલો ન પડે, ગુચવણી ખેલ રચાવ્યો ॥ ૩૨ ॥ કોઠા વાથા જાણે નહિ તે, જો માંહી પેશી જાય; પછા નીકળવા પંથ ન મળે, આયુસ પુરો થાય ॥ ૩૩॥ એવી આંટીઓ છે ફરવાની વીહુ રચના ભારી એવી કોઠા રચના કરીને કરી રહ્યા સૌ ત્યારી ॥ ૩૪ ॥ એવામાં સુત અરજુનજીનો, હાથે લીધાં હથીઆર; રાતાં નેત્રે કુરૂક્ષેત્રે, નીકળ્યો તંબુની બહાર ॥૩૫॥ એટલે સૌ સેન્ય ત્યાર થયેલું, તે સહુ ઉડયા બંકા. રણના વાગ્યા રણસીંગાં ને ડુન્ડભી વાગ્યા ડંકા ॥ ૩૬ ॥ પગપાળા તે પગથી ચાલ્યા, સવારો ઘોડે સ્વાર; રથવાળા રથમાં બીરાજ્યા. હાથગ્રહી હથીઆર ॥૩૭॥ હસ્તીવાળા હસ્તીબેઠા, ઊટવાળા છે ઊટ; મારથી સારથી ને અતીરથી. હીમ્મત કોની ન ટુટે ॥ ૩૮ ॥ ભીમ ગદા ગ્રહી ગજપર બેઠો, સુતનો સંગ રાખે; અછોડા ઝાલી અભીમન્યુનો રથ ગટોડગછ હાંકે, ॥૩૯॥ શેદેવ નિકુળ વઇરાટ રાજા શીખંડી દ્રૂપતરાય; ધષ્ટપ્રદુમાન સાથે ચાલ્યા, વાજતે ગાજતે જાય, ॥૪૦॥ શુભ શુકન જોઇને નીકળ્યા, ચાલ્યા પાધરે પંથ; ક્રોધ ભરેલા રક્ત લોચનથી, દાજમાં પીસે દંત ॥ ૪૧ ॥ પાતાળમાં પ્રભુએ વીચાર્યું દોશીએ રક્ષા બાંધી; મુજ સહિત સરવે દેવોને સાથે લીધાં છે સાંધી. ॥ માટે ભાણેજ નહી મરવાનો, નહી થાય વાંકો વાળ; જો જઇને રક્ષા છોડાવું તો થાય એના કાળ ॥ ૪૩ ॥ ઓત્રાને લાવતાં કુંપો ભુલાવ્યો; સાંઢનો ભાગ્યો ચરણ; તો પાછો ડોશીએ દાટ વાળ્યો, દોરે ઉગાર્યું મરણ ॥૪૪॥ માટે તે દોરો તોડાવું, તો તો ભાણેજ મરશે; જીવતો રહેતો તો મુજને મારી, ત્રીલોકનું રાજ કરશે ॥ ૪૫ ॥

એવું જાણી દોરો તોડવા, ઉડયા વીશ્વનાભુપ; એક સ્વરૂપે પાતાળ રહ્યા; બીજું ધરીયું રૂપ ॥૪૬॥ બ્રાહ્મણનું રૂપ ધારણ કરી; ભોમી આવ્યા ભગવાન; કુરૂક્ષેત્રમાં પોતે નીકળીયા, જ્યાં જાય છે અભેમાન ॥ ૪૭ ॥ વળણ ॥ અભેમાન જ્યાં જાય છે, ત્યાં આવે ભગવાન; વદે વલ્લભ શ્રોતા સહુ, દેજો પુરણ ધ્યાન.

કડવું ૨૮ રાગ ઉજરતી ચોપાઈ.

ચરીત્ર વાળા વિશ્વના ભુપ. ભોમી આવ્યા ધરી વીપ્રનું રૂપ ॥ ચાર છેડે પહેરીછેરે ધોતી, બગલમાં મારી છેરે પોથી. કંઠમાં હાર રહ્યોછેરે ઓપી, મસ્તક ઉપર રાતીરે ટોપી ॥કાનમાં રૂદ્રાક્ષ મણકાની વાળી; કોટમા માળા શોભે રમાળી આડું તીલક કીધું લલાટ, પાપણો પર ભસ્મ પુરપાટ ॥ આડીને અવળી ભસ્મજ ચોળી, ડાબી ખાંધે ભરાવી છે ઝોળી, એકજ હાથમાં તુમ્બીનું પાત્ર; ગોવિંદે ધર્યું, ઘરડુંરે ગાત્ર ॥ જેષ્ટીકા કરમાં છે ઝાલેલી, શેવા સામગરી બગલમાંઘાલેલી વ્રદ્ધછે માટે આંખે નવ સુજે, ચામડું લટકે ને થર થર ધ્રુજે.દાંત પડયાને ડાચા રે મળીયાં; મોઢે ને માંથે ઉગેલા પળીયા ॥ નેતર નાશીકાથી પાણી ચુએછે, લેલાટ કર દેઈ પંથ જુએ છે, કેહેડયોમાંથી ખુંધા વળેલા, જ્યાંથી ને ત્યાંથી હાડ ગળેલા, એવે રૂપે આવ્યા ભગવાન જાય છે જે પંથ અભેમાન ॥ વળણ ॥ અભેમાન જ્યાં જાય છે ત્યાં આવે જગરાય વદે વલ્લભ કળા કૃષ્ણની, કોઈથી નવ કળાય.

કડવું ૨૯ રાગ સવઇયાનો.

વઇશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય,ત્રિસ્નારી તુજને સંભળાવું, ચક્રાવાનો મહીમાય ॥૧॥ અભીમન્યુના પંથમાં આવ્યા; સેન્યમાં સુસરા પડીયા, શેન્યના લોકે હાથ ઝાલ્યા, ખાય પ્રભુ અડબ ડાયાં ॥ ૨ ॥ તવ સહુ યોદ્ધા પુજવા લાગ્યા, માહારાજાકયાં જાવું: કૃષ્ણ કહે માહારો અરજુન સ્નેહી, તેના કને હું આવું ॥ ૩ ॥ યોદ્ધાએ કહ્યું અરજુનજી તો, ગયા છે પાતાળ; હાંઈ અધીપતીછે અભીમન્યુ, અરજુનજીનો બાળ ॥ ૪ ॥ એટલે બોલ્યા અંતરયામી, મુજને મુખ બતાવો; કયાં છે દીકરો અરજુનજીનો એની કને લેઇ જાવો ॥ ૫ ॥ તવ શેવકોએ હાથ ઝાલ્યા, વ્રદ્ધ જાણિ કરી દયા; કુંવરનો રથ ઉભો રખાવી,

તેની કને લેઇ ગયા ॥ ૬ ॥ કુંવર કહે આવો મહારાજા, આપ પધાર્યા કયાંથી, પ્રભુ કહે અરજુનજીને મળવા, આવ્યો અરન્યમાંથી ॥ ૭ ॥ પણ તે તો પાતાળ ગયો છે, મેં સાંભળ્યા સમાચાર; પણ તું અરજુનનો સુત જાણી, હરખ્યો હું અપાર ॥ ૮ ॥ માહારે તાહારૂં મુખ જોવું છે, ઉરમાં આનંદ થાય; અભીમન્યું તવ રથમાં બેશી. વીપ્રને લાગ્યો પાય ॥૯॥ બ્રાહ્મણે મુખ નારખી જોયું, નર ભાગ્યશાળી પુરો; જેવો પારથ તેવો તું નીકળ્યો, સંગ્રામ કરવા સુરો ॥ ૧૦ ॥ કુંવર કહે એ માહારાજા, આશીરવાદ તમારો; જાવો તંબુએ આવશે કાલે, તાત ને મામો અમારો ॥૧૧॥ વિપ્ર કહે તમે શીદ સીધારો,એમ પુછયું ઘનશામ કુંવર કહે કોઠા રચ્યા છે, કરવા જાવું સંગરામ ॥ ૧૨ ॥ કઉરવોએ કપટ કરીને, કોઠા રચાવ્યા સાત, યુદ્ધ નહી કરીએ એમ કહીને,કાડયો છે મારો તાત ॥૧૩॥ અચાનક આ યુદ્ધ ઉપાડયું; તેમાં હું વઢવા જાઉં; કૃષ્ણ કહે શાબાશ તુને, પ્રાક્રમ કરે છે આવું ॥ ૧૪ ॥ તાતથી તું નીકળ્યો સવાયો, દેખીને પ્રગટે ભાવ; સપ્ત ગાંઠોનો દોરડો બાંધ્યો,શું કાંઇ આવે છે તાવ ॥૧૫॥ અભીમન્યુ કહે નારે મહારાજા, નથી મને રોગ વ્યાધી; માહારા મર્ણના ભયથી માહારી, વ્રદ્ધ માયે રક્ષા બાંધી. ॥૧૬॥ સાંભળી પ્રભુએ મોઢું મરડયું, કુંવરને પડયો વેમ; એ માહારાજા ડોકું ધુણાવી, મોડું મરડયુ કેમ ॥ ૧૭ ॥ એટલે ધીરે રહીને બોલ્યા, પોતે સુંદર શામ; રક્ષા બાંધવી રાંડેલીની, નહિ સુરાનું કામ ॥૧૮॥ રણમા જાતાં રાંડેલીની,રક્ષા કેમ બંધાય;પહેલા તો એઅપશુકન ખોટા, સમજી લે મનમાય ॥ ૧૯ ॥ કોડાયુદ્ધમાં યુદ્ધ કરીને, જીતીશ તું તારે આપ; પણ લોક કહેશે કુંવર જીત્યો, ડોશીના દોરા પ્રતાપ ॥૨૦॥ તારી મહેનત મીથ્યા જવાનિ. જશ ડોશીને મળશે; સુરાતણ તારૂં ઢંકાઈ જાશે, તાત તારો કળકળશે ॥૨૧॥ એવું સાંભળી અભીમન્યુના, ધ્યાનમાં બેઠી વાત; મેહેનત માહારી જે જશ પામે, કુન્તાજી વ્રદ્ધમાત ॥૨૨॥ મહારૂં કરેલું ધોવાઇ જાશે,બ્રાહ્મણ સાચું ભાખ્યો,લ્યો મહારાજા એવું કહીને, દોરડો તોડી નાંખ્યો ॥૨૩॥ તેમાંથી તાર છુટો થઇને પડયો ગટોરગછ પાસ; તેણે લઈ પડપંચાયે વીંટયો, રમતને આભાસ, ॥૨૪॥ અભિમન્યુના ધનુશ કેરી, પડપંચાયે વીંટાળ્યો; આખો દોરડો ભામી નાખ્યો, ભમરાને તે ભાળ્યો ॥ ૨૫ ॥ પગવતી પ્રભુએ તાણી લીધો કહયું ભાઇ હવે જાવો; સાબાશ તારા સુરાતણને, જીતીને વેહેલા આવો ॥૨૬॥ એમ કહીને વીદાય કીધો, કુંવરને તે વાર; સાથે

ચાલી સઘળી સેન્યા, પુઠે રહ્યા મોરાર ॥૨૭॥ ત્યાંથી સહુ સેન્ય ચાલ્યું ગયું કે, દોરો લીધો ભગવાન; પુરણ પોતાનું કામ સાધીને, થયા અંતરધ્યાન ॥૨૮॥ અરજુન નંદન વાજતે ગાજતે, ચક્રાવે વઢવા જાય; ઘણાં જોરમાં નીશાન વાગે, દ્રોણુને ચીંતા થાય ॥ ૨૯ ॥ આતે કોણુ આવે છે યુધ્ધે, મોકલ્યા શેવક ચાર; ખબર લાવો કોણુ આવે છે, યુદ્ધ કરવા આ વાર ॥૩૦॥ એટલે શેવક સંચરીઆ તે, લાવીયા સમાચાર; યુદ્ધ કરવા સેન્ય લઇ આવે છે, એરજુનનો કુંવાર ॥ ૩૧॥ એટલે સરવે ખુશી થયા, ઉભા હીમ્મત ધારી; પાન્ડવ દળ જાયછે એવામાં આવી ઓત્રા નારી ॥૩૨॥ સાંઢે બેસીને આવે સપાટે, દળ દીઠું તે વાર; અભેમન્યુએ સાંઢ દીઠી, મનમા પડયો વીચાર ॥ ૩૩ ॥ એવામાં તો ઓત્રા રાણિ, મનમાં કરે વીચાર; રખેને દળ હોય પાન્ડવનું, હોય મહારો ભરથાર ॥૩૪॥ એવું સમજી રાયકા પ્રત્યે, પુછવા લાગી વાત રત્ના ભાઇ જે પુછુ તે, સાચું કહે સાક્ષાત ॥ ૩૫ ॥ વળણુ॥ પુછવા લાગી પ્રેમદા, રત્નાને તે વાર; વદે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, જીભે જપો મોરાર.

કડવું ૩૦ રાગ કંથાજીનો.

ઓતરા રાણી બોલીયાં, મારા રાયકારે; પેલું સેન્ય તે કોનું જાય, ઓ રત્ના રાયકાર. તેમાં વચ્ચે લીલો રથ શોભતો; મહારા રાયકારે, કોઇ રૂપાળો બેઠોછે માય, ઓ રતના રાયકારે ॥૧॥ એની સુર્ય સરીખી કાન્તી દીસે, મારા રાયકારે, કેવું શોભેછે નમણુ નાક, ઓ રત્ના રાયકારે કપરી ફીકી લાગે ઘણી, મારા રાયકારે; છબી દેખતાં લાગે ધાક, ઓ રત્ના રાયકારે ॥૨॥ એની નારીએ શાં પુન્ય કર્યાં હશે, મારા રાયકારે; ઘણા ઘણા કરેલાં ધર્મ,ઓ.વરત વચુલાં આદર્યાં હશે, મારા વળી કર્યાં હશે શુભ કર્મ ઓ. ॥૩॥ કાશીનાં કરવત લીધાં હશે, મા; ગાળ્યાં હશે હીમાળે હાડ, ઓ. વળી ભેરવજવ ખાધા હશે, મા; તપ કરેલું ગીરનાર પહાડ. ॥ ૪ ॥ તે તારૂણી એની થઇ હશે, મા; પુર્વના પુન્યે ઝાલેલો હાથ, ઓ. ધન્યભાગ્ય એ ભામનીતણુ. મા; હાવો રૂડો મળ્યો ભરથાર, ઓ. ॥ ૫ ॥ રાયકોજી તવ બોલીયો, મારી બેહેનીરે; તમે કીધાં બહુ પુન્યદાન. ઓત્રા બેનીરે. સઘળાં શુભકૃત્ય તમેકર્યાં, મા. તને રીઝેલા શ્રી ભગવાન, ઓ, ॥ ૬ ॥ એતો અરજુનજીનો

દીકરો, મા; એ તો સુભદ્રાનો કુંવાર, ઓ ઓતરા. અભેમાન નામ એ-હનું, મા; બાઇ તાહારો એ ભરથાર. ઓ. ॥ ૭ ॥ વલણ ॥ સાંભળી ચમકી થઇ ચાતુરા, પતીપર ઉપજ્યું હેત; હાવો પીઉ જાણતીહોત તો પરણી પીહર નવ રેહેત ॥

કડવું ૩૧ રાગ દુહારૂપ દોહરો.

ઓત્રા દીઠી આવતી, અરજુનને સંતાન;ગટોરગછને પુછતો, પોતે એ અભેમાન ॥ રાગ ઉપરના કડવાનો. કુંવર વાણી બોલીયો, મારા વીરારે; પેલી કોણ આવે છે નાર, ઓ કુળના હીરારે. એના જેવું રૂપ જોયું નથી, મા; જાણુવિજળીનો ચમકાર. ઓ ॥ ૧ ॥ એના પતીએ સો પુન્ય કર્યાં હશે. મા;કરેલાં જપ તપ પુન્ય દાન, ઓ. હીમાળે હાડ ગાળ્યાં હસે, મા; વળી રીજ્યા હશે, ભગવાન. ॥ ૨ ॥ ગટોરગછ તવ બોલીયો, મા, તમે કરેલા જપતપ દાન, ઓ. હીમાળે હાડ ગાળ્યાં તમે, મા; તમને રીજેલા ભગવાન, ઓ. ॥૩॥ એ તો વઇરાટ રાજાની દીકરી, મા; જુઓ છે રૂપરૂપની ધામ, ઓ ભાઇ આવી એ નારી તમ તણી, મા; રાણી ઓત્રા એનું નામ ઓ ॥ ૪ ॥ વલણ ॥ એવું વચન સાંભળી, ચમકયો નર કુંવાર; પેહેલી હાવી જાણતો હોત તો, ના નીકળત વર બહાર. ॥

કડવું ૩૨ રાગ સાખીનો.

વેશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, મેળાવડાનો મહીમાય ॥ ૧ ॥ ઓત્રાએ કહ્યું રાયકાને, વીરા ધીરજ ધારો; સાંઢ તમારી બેસાડીને, મુજને નીચે ઉતારો ॥૨॥ હું જઇ રોકું માહારા પતીને, તવ સાડને બેસાડી; વસ્ત્ર ને સણગાર બદલી લીધાં ગવાળામાંથી કહાડી ॥ ૩ ॥ બીજો ગવાળો રૈકાને આપ્યો, માહારી સાસુને દેજો; ઓતરા વહુ આવી છે તમારી, માહારી સાસુને કહેજો॥૪॥ કહીએ કે વહુ ગઇ છે તમારી; રાખ્યો છે તમસુત ખાળી; ચાલશે તેટલું કરીને પોતે, પતીને લાવશે વાળી ॥ ૫ ॥ પુન્ય તમારૂં આવસે આડે તો લાવશે સમજાવી, સમજાવ્યે જો નહી સમજે તો, વાંકી કરણી કાહાવી ॥૬ એમ કહીને આપ્યો ગવાળો, રઇકો થયો વીદાય; ઓત્રા

રાણી સુર ભરેલી, કંથને રોકવા જાય ॥૭॥ આવતી દીઠી સકળ સન્યે ભીમે કર્યો વીચાર; ભલે આવી ભલે આવી, અભીમન્યુની નાર. ॥ ૮ ॥ કુંવર યુદ્ધનું બીડુ લેઇને, જીવ સરવના બાળે; સારૂ થાય જો ઓતરા રાણી, પતીને પાછો વાળે ॥૯॥ સરવે સન્યા નજરે જુએ, એ નહિ મોહોટાનો ધર્મ; અમ દેખી નરનારીને, આવશે મનમાં સર્મ ॥૧૦॥ એવું સમજી વ્રકોદરે, સર્વને સાન બતાવી; પછી પોતે જઇ આઘો ઉભો, સેન્ય ખસ્યુ હેત લાવી ॥ ૧૧ ॥ અટારગછ રથનો હાંકનારો, તેને કરી સાન; ઓત્રા આવે એટલે ખસજે તું, છો રહયો અભેમાન ॥ ૧૨ ॥ એમ કરી સહુ અળગા ઉભા, ઓત્રા સપાટે ચાલી; હસ્તે મોઢે માનુનીએ, ઘોડાની લગામ ઝાલી ॥ ૧૩ ॥ એટલે નંદન હેડંબાનો રથપરથી ઉતરીયો; રાસ પરોણો રથમાં મુકી, સેન્યપાસે પરવરીયો ॥ ૧૪ ॥ એટલે અભીમન્યુ એમ બોલ્યો; છો કીયા નરની નારી,કઇ જનેતાની જાએલી,કોણ રાયની કુંવરી ॥૧૫॥ એવું સાંભળી મધુર બોલે; બોલી મુખ વચન;કેઇ નારીના નાથ તમે છો, કીયા રાયના તન॥ ૧૬ ॥ અભિમન્યુ કહે ઓત્રા કુંવરના, છઇયે પુજનીક પાત્ર, સુદ્રષ્ણા થાય સાસુ અમારી, વૈરાટનો જમાત્ર ॥૧૭॥ તવ ઓત્રા કહે સુભદ્રાજી, થાય છે સાસુ માહારી; અરજુનજી બાણાવળીના, દીકરાની હું નારી ॥ ૧૮ ॥ એવું સાંભળી અભિમન્યુને, ઉલટ આવી અપાર; આવી ત્યારે શીદ મોડી આવી, મુજ મન ગમતી નાર ॥ ૧૯ ॥ શેન્ય લેઇ હું રણમાં આવ્યો, હવે નહી ઉપાય; મીથ્યા મુજને રોકી ઉભાં, અણત્રટતું દેખાય ॥ ૨૦ ॥ ઓતરા કહે અણત્રટતુ દીસે, તેમાં શી છે નવાઇ; યુદ્ધે ચઢીને હાથે કરીને, તમે માંડી છે ભવાઇ ॥ ૨૧ ॥ જો સારૂ દેખાડવું હોય તો પાછા વળો મુજ કંથ;નાનપણમાં શાં લડવાં વઢવાં, ઝાલો તંબુનો પંથ ॥૨૨॥ અભીમાન કહે સુણ એબળા, સમજ્યા વણુ વદે એમ; બીડું લેઇ રણ યુદ્ધ ચડેલો, ક્ષત્રી પાછો વળે કેમ ॥ ૨૩ ॥ બીડું ચાવી બેશી રહે ઘરમાં, કાયરનું એ કામ; જનેતાનું ઉદર લાજે, બોળાય બાપનું નામ ॥ ૨૪ ॥ તંબોળ બદલે કહેવાય લાહાળા, તો પછી જીવ્યું વ્યર્થ;મનુશનો દેહ ધારણકરી, કાંઇનસરીયો અર્થ ॥૨૫॥ જણે તો હરીજન જણજે, કાં દાતા કાં સુર; નહીતો રંડા વાંઝણિ સારી, ગુમાવે નહી નુર ॥ ૨૬ ॥ એવાં વચન છે જ્ઞાની પુરૂશનાં, માટે ન ખાઉં ગાળ; યુધ્યે ચઢેલો પાછો વળુ તો, નહી અરજુનનો બાળ ॥ ૨૭ ॥ માટે મીથ્યા મેહેનત મુકો; તંબુએ પાધરા જાવો, સગાં

વાહાલાંને ?.ન્ય જુએ છે, શરમ મનમાં લાવો ॥ ૨૮ ॥ સંસાર વેહેવારનીરીત કેવી, તે નથી જાણતાં મર્મ; શરમ મરીયાદામાં રહેવું, એ એબળાનો ધર્મ. ॥૨૯॥ એટલે બોલી ઓત્રા નારી, જાણુછું સ્ત્રી ધર્મ; ઘરબાર બહુ ફુલવા ત્યાં, કેવી રાખવી સર્મ ॥ ૩૦ ॥ સરમને શું પાથરવી કે, શરમ શું ઓડાય; સંસાર વહેવાર સારો ચાલે તો શરમ ધરમ સચવાય ॥ ૩૧ ॥ મરીયાદામાં રાખવી હોય તો પાછા વળો મુજ નાથ; તે વિના નહી લગામ છોડુ, કેમ ઝાલ્યો તો હાથ ॥ ૩૨ ॥ એટલે બોલ્યો અભેમન્યું, માનુની મુમત મુકો; કોઇનો પાછો વાળ્યો ન વળુ, મરીયાદા શીદ ચુકો. ॥ ૩૩ ॥ વળી સ્વભાવ આકળો હોયે, પુરૂશનો અપાર; માટે સમજી લગામ મુકો નહી તો ખાશો માર ॥ ૩૪ ॥ એટલે ઓતરા હશીને બોલી, બોલ નીકળીયો હાવો; મારશો તોમાથાના મુગટ છો, મુજને વીતે લાહાવો ॥૩૫॥ હાથ તમારો મુજને અડે તો થાવું પાવન; એ વાતની નથી શોશના મુને, આનંદ પામે મન॥૩૬॥ અભીમન્યુ કહે સાંભળ નારી, ચારહઠયો જગમાંય; રાજહઠ બાળહઠને જોગી હઠ, સ્ત્રીહઠ પણ કહેવાય. ॥ ૩૭ ॥ તેમાની બે હઠ મુજ પાસે,તે સમજો વિવેક; માટે હઠ લઇને નહી જીતો, તમપાસ હઠએક ॥૩૮॥ હરી ફરીને સ્ત્રી હઠ તારી મારી હઠ બે બતાવું બાળક હઠછેને રાજ હઠ છે, તુજને જીતી જાવું ॥૩૯॥ એટલે બોલીઓત્રા નારી; સાંભળો મુજ વીવક; ત્રણ હઠયો છે માહરામાં, તમથી વધારે એક ॥ ૪૦ ॥ રાજની પુત્રીનેરાજનીરાણી, તેથી રાજહઠ માહારી; બાળકછું તે બાળહઠબીજી તીજી સ્ત્રીહઠભારી. ॥૪૧॥ બેહઠ તમારી ત્રણ હઠ માહારી, માટે નહિ પડું પાછી;અરજુનની નિશાળે ભણેલી, ન જાણશો મને કાચી ॥ ૪૨ ॥ એવું વચન સાંભળીને કુંવરે જાણીપુરી;દેખાય નાહાની પણ બોલવામાં દીસે બહુ બાહાદુરી. ॥૪૩॥ અભેમાન કહે ઓ અબળા મહારો નથી ઉપાય; રણ ચઢેલો ન વળું પાછો. વળુ તો ઇજ્જત જાય ॥૪૪॥ તુજ પર મુજને પ્યાર ઘણોછે, પણ વીધાતાની ટાંક;હુ રણ ચઢીયો તું મોડી આવી, બેના ભવિશનો વાંક ॥ ૪૫ ॥ એવે આવ્યાં આંખે ઝરઝરિયા, હસ્ત ઝાલ્યો તેં ફાસુ; પીઉના એવા વચન સુણી, ઓતરાને આવ્યા આંસુ ॥ ૪૬ ॥ વળણ ॥ આંસુ અતીસે આવીયાં, દેતી કંથને આણ; વદે વલ્લભ એ તારૂણી, તજવા બેઠી પ્રાણ.

કડવું ૩૩ રાગ ઉપરનો.

તમે ચાલો તો કાઢું મારા પ્રાણુરે, મહારી નણદીના વીર; રથને હાંકો તો ધરમરાયની આણુરે, માહારી સાસુના જાયા ॥ ટેક ॥ રણમાં રઝળતી શું મુકીને જાવોછો, ઓ અલબેલા નાથરે; પરપુત્રી નોહોતી નાંખવી અપાયમાંને, નહોતો ઝાલવો મુજ હાથરે ॥ મહારી ॥ ૧ ॥ સોળ કળાનો જેવો ચંદ્ર બીરાજે સ્વામી, તેવીછે કાન્તી તમારીરે; હસ્તીનાપુર સરખી ગાદી બેસવાની તેવિ, અરધંગના હુંછુ નારીરે ॥ માહારી ॥૨॥ રાજ્ય હંસલો મેંતો જાણી કરીને પીઉજી, કીધો પરણતાં સંગરે; જો જાણુતી હોત બગલો બાપડો તોમહારૂં, કદીએન રાખત એંગરે ॥ મહારી ॥૩॥ હઇયામાં મુજને હોંશ હતી કે પીઉજી, બેસશું જોડા જોડરે; છ છ જનમના વેહેર ભોગવી રહ્યાંને, સાતમે નડેછે રણ છોડરે ॥ મહારી ॥૪॥ નાહનપણામાં ગમે ખાવા પીવાનું ને, ગમે પહેરવું નવ રંગેરે;ગ્રહસ્થાશ્રમના વઇભોગ મુકીઆશું, લઢવા વઢવાનો ઉમંગરે ॥ મહારી ॥૫॥ આશો ઉમંગ તમને વઢવા તણો છે પીઉજી, જનમથી હઠની વાતરે, ભીમ સરીખા કાકા છે વઢનારા વળી અરજુન સરીખા છે તાતરે ॥ મહારી॥ ૬ ॥ ગટોરગછ સરખા બંધુ વઢનારા પીઉજી, સસરા વઇરાટ રાયરે; તેમ છતાં તમે આગળ પડયા તેતો,માહારા ભવીશે ભુલાયરે ॥ માહારા ॥ ૭ ॥ સારા સુકનમાં મુને મોહોરે પધરાવીને, પરણાવા બેઠો માહારો બાપરે; તેરે વેળા મને કેમ નવ ડંસ્યો પીઉજી, કારમો કાળુડો સાપરે ॥ માહારી ॥૮॥ નાનપણામાં મારો રામજી રૂઠયો તે, પરણ્યાનું મીંઢળ નથી છુટયુંરે; સુખની લહેરમાં તો કહેર થવા બેઠો, ભુંડું ભવિશ માહારૂં ફુટયુ રે ॥ માહારી ॥ ૯ ॥ ચક્રાવો ધડ ચોરી રચ્યો છે પીયુજી, ભાલુડે પોંખાશોરે; બાણરૂપી ત્યાં તો લોઢુ વછુટે તમે, રૂધીર વરણા થઇ જાવોરે ॥ માહારી ॥ ૧૦ ॥ ચક્રાવો ચઢશો ત્યાં માર ખાઇ પડશો ને, અપછરા લેઇ જાશેરે આજપછી મોડું નથી દેખવાની આતો,છેલ્લું દરશણદુર્લભ થાશેરે॥ મહારિ ॥૧૧॥ અગમ નીગમ મુને સુજેછે પીયુજી, નહી મુકે દુસ્મન લોકરે;માઠા શુકન મને ઘણા થયાછે માટે, જીવતા આવ્યાની આશા ફોકરે ॥ મહારી ॥૧૨॥ અરેરે જોબન મારૂં કેમ જળવાશે પીઉજી; ગ્રહે વેહેરિ થઇ લાગેરે; હુંરે અભાગણી રડીસ રૂજની તે, તમ બીડ કયાંથી ભાગેરે. ॥ મહારી ॥ ૧૩ ॥ રૂપ રંગ રૂપી મહારી પુષ્પની વાડી તે, દીવશે દી-

વશે કરમાયરે; માળી વિના પુષ્પ વીણાય નહી તેથી, દીનદીન કરમાઇ જાયરે ॥ મહારી ॥૧૪ પેહેરી ઓડીને હું હરી ફરી નહી, ન જોયું સૈયર સમાણીરે; સાસરેથી પીહરે પીહરથી સાસરે હું, આવી નહી ઘુંઘટ તાણીરે ॥ માહારી ॥ ૧૫ ॥ હાથ ઝાલીને મુને અધવચ મુકી પીઉજી; એ નહી રજના રીતરે; સદા દુખીઅણુને દગો દેઇ દુખ દો છો સ્વામી, તોડો છો પરણ્યાની પ્રીતરે ॥ મહારી ॥ ૧૬ ॥ આ છબી ફરીને હું નથી દેખવાના સ્વામી, દેખું તો પાધરા પાસા રે; રંકરામાને શિદ રડતી મુકોછો પીઉજી, ભાગોછો ભવોભવની આશારે; માહારા ॥ ૧૭ ॥ તમ વીના ઠરવાનું ઠેકાણું નહી મહારે, ના વળે શીતળ છાયારે; છેત્રટ ખાળ્યા નહી ખળો તો પછી, કંથ વીયોગે પાડુ કાયા રે ॥ માહારી ॥૧૮॥ વલણ ॥ કાયા પાડુ કંથજી, આંસુ વહે ચોધાર, વ્યાસ વલ્લભ વાણી વદે; કહે છે નર કુંવાર.

કડવું ૩૪ રાગ ઉપરનો.

ગોરી મહારી સુકો ઘોડલીયાની લેગામરે, કુંવરી વઇરાટનીરે; માહારા રથને જાવાનો દોને માગરે; કુંવરી વઇરાટનીરે ॥ ટેક ॥ ઉભાં છો સામાને રડાછો રામા તેથી, આવે નીરદયને દયાયરે;કોમળ કંઠથી કર ગરોછો પણ, હવે નથી ઉપાયરે ॥ કુંવરી ॥ ૧ ॥ રડી રડીને મને શીદ રડાવોછો, સળગે હઇયામાં હોળીરે,વણ વહનીએ મને ઉભો બાળેછે ને, કલેશ કરે છે ચોળીચોળી ॥ કુંવરી ॥૨॥ તુજ પેઠે મુજને પણ હોંશ હતી કે ગોરી; બેશીશું જોડા જોડરે; છછ જનમની વીતી સાતમે જન્મ પુઠે, પડયો મામો રણછોડરે ॥ કુંવરી ॥૩॥ એર મામાએ મન ગમતું કર્યુંને ગોરી જુઠાં વચન વરણાવ્યારે; મનની હોશ બેના મનમાંરહીને મામે, પાટા બાંધીને પરણાવ્યાંરે ॥ કુંવરી ॥ ૪ ॥ પણ એકવાર જો હું આવુંછું જીવતો ગોરી, જો લાવે આપણો ઇશરે; તો તો મોસાળ પેહેલું ઉજડ કરૂને છેદું, કૃષ્ણ મામા કેરૂ શીશરે ॥ કુંવરી ॥ ૫ ॥ તે પછી તાહરી હું સંભાળ લેઉ ગોરી, પછી સકળ વેહેવારરે ॥કુંવરી॥૬॥ એક એકના મોઢા સામું જોઇ જોઇને ગોરી, મનની સંગાથે બળવું રે; જીવતા આવ્યાની આશા ઇષ્ટ કરાવે નહીતો, પેલે ભવ મ્હારે તારે મળવું રે ॥ કુંવરી ॥૭॥ તુજ તાતને માહારા કાકા દેખે છે ગોરી, સરમ

આવેછે અતી મનમાંરે, કંકાશ કરી શાને કાળજુ બાળોછો માહારૂં તપત ઉઠે છે બહુ તનમાંરે ॥ કુંવરી ॥ ૮ ॥ જગત તમે શીદ હશાવોછો, સામા જુએ શત્રુ લોકરે; ચાહતો તારી માહારી કાયા પડે પણ, પાછા વળ્યાનો આશા ફોકરે ॥ કુંવરી ॥ ૯ ॥ વળણ ॥ પાછો વળવાનો નથી, હઠ મુકી દે નાર; વદે વલ્લભ તવ પ્રેમદા, કરતી હાહાકાર.

કડવું ૩૫ રાગ કાફિ.

હાંરે બોલ્યા વઇશમપાયે વચન; સુણ પરીક્ષતરાયના તન; હાંરે વાંકા વચન પતીના સુણી; ધુસકા મુકી રડે છે તારૂણી ॥ ૧ ॥ હાંરે પતી દગો દેવાનો તેં ધારયો; મારો સ્વારથ કંઇ ન વીચાર્યો, હાંરે મને ભર્યા રે અપ્રીતમાંથી કાહાડી, ઉંચા પરવરતપરથી પછાડી ॥ ૨ ॥ હાંરે પેટમાં પેશીને મારી પાળી, મુને ઢીંચણમાંથી તેં ઢાળી;હાંરે સોડ તણો ઘાવ તે કીધો, દાવ રાખીને દગો દીધો ॥ ૩ ॥ હારે એ તો ટળવળવા લાગી એમ, વનમા ટીટોડી ટળવળે તેમ, હાંરે એતો દુખદરીયામાં પેઠી, વાગ ઝાલીને ગગળી બેઠી ॥ ૪ ॥ હાંરે એતો પાશાણ શીશ પછાડે, ખેંચી મુસ્તકના કેશ કાહાડે, હાંરે કાલાવાલા વચન ઓચરતી,ત્રાસ ભરેલા વીલાપ કરતી; હાંરે ॥૫॥ હાંરે રામા રૂદે ફાટે તેમરડતી, મુને કંથે મુકી રખડતી;હાંરે માહારૂ આ રણમાં કોણ બેલી, પરણ્યો પીઉ જાયછે મેલી ॥ ૬ ॥ હાંરે એવું જોઇ કહે રાજ કુંવાર, હવે હઠ મુકી દો નાર; હાંરે એવું વચન પતીનું સુણી, ઉભી થઇ કહે છે તારૂણી ॥ ૭ ॥ હાંરે સ્વામી શીખામણ દો વીચારી, તમે જાવોછો વણ મોહોતે મારી; હાંરે સ્વામી હઠીલા ન થાઓ ઝાઝા, યુદ્ધની હઠ મુકો માહારાજા ॥ ૮ ॥ ॥ વલણ ॥ રઢ મુકી દો યુદ્ધ તણી ઓરે બાળા રાય; વદે વલ્લભ શ્રોતા સુણો વીલાપનો મહીમાય. ॥

કડવું ૩૬ રાગ બાળારાજારે.

મને મારીને રથડા ખેડ, બાળારાજા રે; નહી તો યુદ્ધ જોવા સંગ તેડ, બાળા રાજા રે ॥ ૧ ॥ રથ રખાવ્ય તેમ રાખ, બાળા રાજા રે; નહીતો માહારી રૂદે પર હાંક, બાળા રાજા રે ॥૨॥ મને આપ્ય તારી તરવાર, બાળા રાજારે; કરૂ કઉરવનો સંહાર, બાળરા ાજારે ॥ ૩ ॥ મને

આપ ઢળકતી ઢાલ, બાળા રાજારે, મને સાથ લઇને ચાલ, બાળારાજા. રે. ॥ ૪ ॥ હું તો અગણીત ગુણને ગણેલી, બાળા રાજારે વ્યંઢળ મેહેતાની વિદ્યા ભણેલી. બાળા રાજારે ॥૫॥ તમને એકલા જાવા ન દેઉં, બા, હું તો ધનુશને બાણ લેઉં બાળા ॥ ૬ ॥ મુને માઠા થયા છે શુકન. બાળા. માટે સમજો સાસુડીના તન ॥ બાળા ॥ ૭ ॥ માહારાં કીયાં જનમના કત, બાળા, કુએ ઉતારી વાઢયા વ્રત ॥ બાળા ॥ ૮ ॥ જેમ હરણી હોળેથી ટાળી, બાળા, પેટમાં પેશીને મારી પાળી, બાળા ॥ ૯ ॥ મને ઢીચણીએથી ઢાળી, બા. મને વૈભોગમાંથી બાળી બાળા. ॥ ૧૦ ॥ ધરી અમ્રતને લઇ લીધું બાળા. આપી વિશ્વાસને વિખ દીધું. બાળા. ॥૧૧॥ મને કીયાં કીયાં નડયાં પાપ, બા. કાંતો, નડયો કોનેનો શ્રાપ. બાળા ॥૧૨॥ મેં શું ગંગામાં ધોયુ મળ મુત્ર. બાળા; માહારૂં ભાગે ઘર સુત્ર, બા ॥ ૧૩ ॥ મેં શું અભડાવી વિપ્રની થાળ, બા. મેં શું મળતાં ભાગ્યાં વેવિશાળ. બા ॥ ૧૪ ॥ મેં શું તોડી સરોવર પાળ, બાળા; મેં શું ધાવતાં વછોડયાં બાળ બા. ॥ ૧૫ ॥ કોઇને દુઃખ દેઈ શું ધર્યો ગરવ, બા; મેં શું હુનાળે ઉઠાડી પરવ, બા ॥૧૬॥ મેં શું છાણે છાણું ભાગ્યું. બા. તેનું પાપ આવીને શું લાગ્યું બા. ॥૧૭॥ તે વીના છેક આમ નહોય, બા. માહારૂં ન મળે બેલી કોચ, બા. ॥૧૮॥ મને સુજી અગમની પેર, બા; તમે આવવાના નથીઘેર બા. ॥૧૯॥ પછી દીવસ મહારા કેમ જાય, બા. માહારૂં જોબન કેમ સચવાય, બા. ॥૨૦॥ માહારૂ ફરકેછે લોચન, બા. આવે રંડાપાના દન, બા. ॥૨૧॥ એવા દહાડા શી રીતે જાય. બા. ખાતે પીતે શરિર સોસાય, બા. ॥૨૨॥ વિધવાનું સગું કોણ થાય, બા. જેનીને તેની ઠેસો ખાય, બા ॥૨૩॥ સ્વામી છો તો સોનાથી મોંઘી. બા. કંથ વીનાની કુસ્કાથી સોંઘી. બા. ॥ ૨૪ ॥ વીંધવાનું જગત સહુ ઝેરી બાળા; થાય વાડના કાંટા વેહેરી, બા. ॥ ૨૫ ॥ વીધવા જ્યાં જ્યાં ડગ ભરે, બાળ; ત્યાં ધરતી ભારે મરે, બાળા ॥ ૨૬ ॥ પાલવ અડતાં લાન્છન લાગે, બાળા. ઉપર આભ ભડાકે ભાગે, બાળા. ॥ કરિ જુઓ એ શરવ વિચાર. બાળા; માહારો છુટી પડે અવતાર, બાળા ॥ ૨૮ ॥ કહી રથશું શીશ પછાડે, બાળા; એતો મુસ્તકના કેશ કાહાડે, બાળા ॥ ૨૯ ॥ એવું રૂદન બહુ આરંભ્યું, બાળા. ગંગા જમુનાનું નીર થંભ્યું, બાળા. ॥ ૩૦ ॥ ત્યાંતો વાવલીયો નવ વાહાય, બા. હાથી ઘોડા તે ઘાસ ન ખાય ॥ ૩૧ ॥ ચારે દીશાએ

રડતાં સ્વાન; બાળા બધી બીહામી ભાસે સમશાન બાળા ॥ ૩૨ ॥ આવી વાદળાં છાયાં ગગન, બા. લાગે ઉદાશી સરવેને મન બાળા ॥ ૩૩ ॥ ॥ વલણ ॥ ઉદાશી કુરૂક્ષેત્રમાં લાગે અપરંપાર; વદે વલ્લભ તેણે સમે કહે છે નર કુંવાર.

કડવું ૩૭ રાગ સવઇયાનો.

વઇશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણુજનમેજેરાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, ચકાવાનો મહીમાય ॥ ૧ ॥ અતી કલ્પાંત જોઇને બોલ્યો અરજુનનો કુવાર; જરાક વહેલી આવિ હોતતો, ન નીકળત ઘરબહાર ॥૨॥ હવે નથી ઉપાય માહારો, ચાવ્યું મુખ પાન; તેતો ઠરે કોહયલો ચાવેલો નામ શાનું અભિમાન ॥૩॥ તે માટે તું હઠ મુકી દે, માહારે તારે સંસ્કાર; વઇભોગ લેવા આટલું યત્ન, કરે છે તું નાર ॥૪॥ પણ વઇભોગ વ્યાધી તે ઉપાધી મીથ્યા સંસાર સુખ;જેટલું જેટલું સુખ તું માને; તેટલું જાણજે દુખ ॥૫॥ મહોટા મહોટા સંસાર તજે, તે શુભ કરણી સારૂં; સંસારના વઇભોગ છે, તેને અતી અંધારૂં ॥૬॥ એવું સાંભળી ઓત્રાબોલી, તજવો કીયો સંસાર; અનીતી જેણે તજી તેણે, તજ્યો બધો વેહેવાર ॥ ૭ ॥ મોહોટા મોહોટા જે કહેવાયા, તેણે નથી તજી નારી, ઇંદ્ર કુબેરને વરૂણ અગ્ની, તે સરવે સંસારિ ॥ ૮ ॥ બ્રહ્માએ બ્રહ્માણી રાખી, લક્ષ્મી વિષ્ણુ દેવે, માહાદેવજી યોગી હતા પણ ઉમીયા રાખી એવે ॥૯॥ નારી વીના સંસાર કયાંથી, નારિથી થયું જગત; નારીથી જ્ઞાની અવતરીયા; નારિથી થયા ભક્ત ॥ ૧૦ ॥ નારી વીના કોણ થયેલુ, બતાવો મુજ નાથ; સ્વરગ આપવાવાળી નારી, સાચી માનજો વાત ॥૧૧॥ એટલે બોલ્યો અભિમન્યુ, બોલ્યામાં બાહાદુર આપ; પણ જો હું પાછો વળુંતો, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥ ૧૨ ॥ પાનને બદલે કહેવાય કોહલા, માટે જવું છે ઠેઠ; નામ લાજે મુજ તાત તણુને, લાજે જનુની પેટ ॥ ૧૩॥ રણ ચડયો પાછો ન વળે, તેનું નામ છે સુરો; તે સુરાતણ ખોઇને જીવું, તોતો જન્મ અધુરો ॥૧૪॥ યુદ્ધવિચ હતાં મુજ માતાએ, બહુ કીધું કલ્પાંત; તેનો ખાળ્યો ખળ્યો નહી હું, સમજાવે ન થયો શાન્ત ॥ ૧૫ ॥ હવે તારો ખોળ્યો ખળું તો, વીશ્વની કહેણી થાય; કહેશે બહુ રડીને થાકી, પોતાની જનેતાય ॥ ૧૬ ॥ તેની જરાએ દયા ન આવી, તેનો ખાળ્યો નવ ખળીયો, કહેશે કે નારીનું

મોકું દીઠું, એટલે પાછો વળીયો ॥ ૧૭ ॥ માતા કરતાં માન્યની વધી, કામમાં લબધાગો કામી; એવી કેહેણી લાગે મુજને, પડે ખરામાં ખામી ॥ ૧૮ ॥ પછી જીવું તોયે મુવા જેવો, તે જીવવું ધીક્કાર; માટે નહી વળુ પાછો નહી વળુ, હઠ મુકી દો નાર. ॥ ૧૯ ॥ એટલે ઓત્રા રાણી વાણી, વદી તેણીવાર; તમે સોગન લેઇને બેઠા; ઓ માહારા ભરથાર. ॥ ૨૦ ॥ હવે માહારો ઉપાય નથી, ઓરે માહારા નાથ; પાછા વળવા નહી કહુ તમને, પણ એક સાંભળો વાત ॥ ૨૧ ॥ યુધ્યે જવું હોય તો તમે જજો, પણ મુજ કષ્ટી કાપો;તમારી કને લઉછું માગી,પુત્ર મને એક આપો. ॥ ૨૨ ॥ ઇશ્વર ઇચ્છાએ પુત્ર થશે તો, સરશે સંસારી કામ;મહારી તમારી ક્રીયા તે કરશે,રેહેશે જગતમાં નામ. ॥૨૩॥ તે માટે રૂતુદાન દો મુને, વાધે ભલું ઘર સૂત્ર;મુજ મનને ભાસે છે એવું નીશ્ચે થવાનો પુત્ર. ॥ ૨૪ ॥ એટલે બોલ્યો અભીમન્યુ, આતે શું વદી વાણ; રણ જાતાં નારીને ન અડીએ, નારી તે નર્કની ખાણ. ॥ ૨૫ ॥ ખરા નર નારીને ન ગાંઠે;નારીછે ગોબરૂ ગાત્ર;તે માટે કેમ કહ્યું કરીએ, નર્ક છે નારી માત્ર. ॥ ૨૬ ॥ એટલે બોલી ઓત્રા નારી, સમજીને વદો વાણ, અભીમન્યુ કહે સમજીને કહુંછું સૌ નારી, નર્કની ખાણ. ॥૨૭॥ ઓત્રા કહે હજુ સમજીને બોલો,ઓરે સ્વામી સુપાત્ર; કુંવર કહે ખાણ મોહોટી, નર્કની નારી માત્ર ॥૨૮॥ ઓત્રા કહે હું કહીશ ત્યારે, રીસાસો ભરથાર;રણધીર બોલ્યો કહે કહેવું હોય તે,ખરી વાતે નહી ખાર, ॥ ૨૯ ॥ એટલે બોલી ઓત્રા રાણી, સાંભળો માહારી વાત; સૌ નારીને નર્ક કહોછો તો, નારી તમારી માત. ॥ ૩૦ ॥ તમારી માતા માહારી માતા, સરવની માતા નારા;અભીમાને તવ નીચુ ઘાલ્યું ન્યાયની વાત વીચારી. ॥૩૧॥ ઓત્રાએ તવ મન વિચાર્યું,સ્વામીને માઠુ લાગે, એવું સમજી કહેવા લાગી; કંથ તણો ભેદ ભાગે. ॥૩૨॥ સાંભળો માહારા સુજ્ઞ સ્વામી,હું અબળાની વાણ;તીછકારવી નવ ઘટે નારીને,નારી તો રત્નની ખાણ, ॥ ૩૩ ॥ તમારા સરખા રત્ન જેવા, પ્રાક્રમી પ્રગટ થાય; તેની જનેતા નારી છે પણ, રત્નની ખાણ કહેવાય. ॥ ૩૪ ॥ યોગાભ્યાશી જ્ઞાની તપસ્વી,કંઇ સુરા કંઇ દાતા;કંઇ જન ભકતો,કંઇ દેવહંશી રત્ન સરખા થાતા. ॥૩૫॥ તે સરવે નારીના ઉદરથી, સુણો ચતુર સુજાણ, તે માટે સઘળી નારીને, ન કહેવી નર્કની ખાણ ॥૩૬॥ સમજવી ખાણ રત્ન કેરી, વીચારી વદવી વાણ; તમારૂં કહેવું પણ સાચું, છે નારી નર્કની ખાણ, ॥ ૩૭ ॥ જે નારીને પેટ જનમે, નાસ્તીક નીર-

કય પાપી; અવળચંદો અધર્મી અન્યાઇ, વીવેક હીન વણુ માપી॥૩૮॥ મસ્કરી ખોરો તસ્કરી ચોરો, અવગુણનું એંધાણ; તેવાં પ્રાણીની જનેતા નારી, તે નારી નર્કની ખાણ ॥ ૩૯ ॥ નારીનું એવું બોલવું સુણી, ટુટી ગયો બધો તોડ; કુંવરે જાણ્યું પ્રવીણ ઝાઝી, કરી બતાવ્યો ફોડ ॥ ૪૦ ॥ એની સાથે બોલી ચાલીમાં, હું તો નહી બર આવું; એવું સમજીને કહ્યું એણે, ઓ અબળા હવે જાવું ॥ ૪૧ ॥ ઓત્રાએ કહ્યું સાંભળો સ્વામી, બુદ્ધી મુકી છે નેવ; એકજ વીચાર હરી ફરીને, હડ લીધાની ટેવ ॥૪૨॥ એકજ પ્રકારની હડ લેવી, બીજા નહી વીચાર; તેવાને ચાતુર કોણ ગણશે, ઓ મહારા ભરથાર ॥ ૪૩ ॥ આ ઉપરથી હું એમ સમજી, બુદ્ધી નથી વીશેશ, સઘળા રસ્તાને નવ જાણો, વીચાર શકતી લેશ ॥૪૪॥ એટલે અભેમન્યુ બોલ્યો, જાણે છે સહુ કોય, પ્રમદા કરતાં પુરૂશમાં શું બુદ્ધી ઓછી હોય ॥ ૪૫ ॥ ઓત્રા કહે વીશેશ બુધી, પુરૂશમાં કયારે જાણું; પ્રશ્ન પુછું તેનો ઉત્તરઆપો, તો બુદ્ધી પરમાણું ॥ ૪૬ ॥ પછી હું જાણીશ કે સમજીને હડ ઝાલી છે નાથ; તરત તંબુએ ચાલી જવાની, નહી આવા કરૂહાથ ॥ ૪૭ ॥ તમથી ઉત્તર દેવાય નહી તો, પુત્ર આપીને જાવો; હું તમ સાથે તમે મુજ સાથ, વચનથી બંધાવો ॥૪૮॥ એટલે બોલ્યો અભેમન્યુ, તારેછે પુત્રની ત્રષ્ણ; પણ ઉત્તર થાય બુદ્ધેશાળીથી, તેવું પુછવું પ્રષ્ણ ॥ ૪૯ ॥ માહારાથી ઉત્તર દેવાય નહી તો, તારે દેવો પડશે; જો પછી ઉત્તર નહી દેતો, ક્રોધ મને બહુ ચડશે ॥ ૫૦ ॥ માહારાથી ઉત્તર થાય નહીં તો, તુજથી ઉતર થાય; એવું પ્રષ્ણ પુછનેનારી, વેણ દીધું કરમાંય ॥ ૫૧ ॥ ઓત્રાએ પણ વચન આપ્યું, તવ બોલ્યો રાજન; તારા પ્રષ્ણનો ઉત્તર દેવો, સેહેજ છે માહારે મન ॥ ૫૨ ॥ ઉત્તર આપીને જાઇસ જુદ્ધે; તુજથી નવ રોકાય; ઉત્તર ના દેઉ તો સુત દેઇ, મારે જાવું વઢવાય ॥ ૫૩ ॥ હવે પ્રેમદા પ્રશ્ન પુછો, ઓત્રાએ જોડયા હાથ; ધ્યાન દઇને સાંભળી લેજો, ઓરે મારા નાથ ॥ ૫૪ ॥ એકાદશી વ્રત આવીયું તે, દન પીતરૂનું શ્રાધ, તે દીન ગર્ભનો દહાડો નારીને, એ ત્રણનો પડયો બાધ ॥૫૫॥ શ્રાધ સારીને જમે નહી તો; પીતરૂં બાધ લાગે; શ્રાધ સારીને જો જમે તો, એકાદશી વ્રત ભાગે ॥૫૬॥ તે દન નારીને રૂતુ આપે તો, એકાદશે પાપ થાય; નારીને રતુ આપે નહી તો, લાગે બાળ હત્યાય ॥ ૫૭ ॥ ત્રણે વાતમાં બાધ ભાસે, વીચારો વીવેક; ત્રણે કારજશીધ કરવાં, રેહેવા ન દેવું એક ॥ ૫૮ ॥

બે કાજ કરીએ એકપર રહીએ, તો તે નહી ચતુરાઇ, ત્રણે કરવાં ને આધ ન બેસે; તેની બુદ્ધી સવાઇ ॥ ૫૯ ॥ અભેમાને વીચાર કરી, ધારી જોયો વિવેક; તો પણ એને કાંઇ ન સુજ્યું, રસ્તો ન જડીયો એક ॥ ૬૦ ॥ વલણ ॥ રસ્તો કાંઇ જડયો નહી, કુંવર મન અકળાય; વદે વલ્લભ શ્રોતા સુણો; પ્રષ્ણોતર કથાય. ॥

કડવું ૩૮ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈશમપાય વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; બોલ્યો અભેમન્યુ મુખ એમ; આનો ઉત્તર થાયે કેમ ॥ ૧ ॥ મહોટા મહોટા મથીને મરે, પણ ભત્તર કોઇ ન કરે, પુછયું પ્રષ્ણ તેં કચવું અતી, તેનો ઉત્તર જડવાનો નથી ॥ ૨ ॥ એક મુઠી દે એકાદશી, તો તો આંટી એમાં નથી કશી તવ ઓત્રા બોલી મુખ એમ, એકાદસી તે સુકાય કેમ ॥ ૩ ॥ એક મુઠીને એક શીધ રાખે, તેમાં શાના ચતુરાઇ દાખે; કરે એક ખરૂં એક ખોટું, તેનું અજ્ઞાન જાણવું મોહોટું ॥ ૪ ॥ જેમ વેદમાં ભેદ અપાર; કહે સાકાર નીરાકાર; તેમાં એક જુઠું એક સાચુ, કહે તે તણું ભણતર કાચું ॥ ૫ ॥ ભણે શટ શાસ્ર ચારવેદ; પણ તે નહી સમજેલો ભેદ; તેથી એક ખરૂં એક ખોટું, કહે તેને તો પાતક મોટુ ॥૬॥ સર્વ વચનનો સમજે ભેદ,તેતો ભણ્યો છ શાસ્ત્રને વેદ; પુછયાં પ્રશ્નમાં જે ત્રણ ટાણાં, તેતો સાચવે સુજ્ઞજ શાણાં ॥૭॥ તવ અભેમન્યુ એમ બોલે નહી તારૂણી કો તુજ તોલે; આપો ઉત્તર છો મન માને, હવે વાર કરોછો શાને ॥ ૮ ॥ બોલી ઓત્રા બોલેલું થાપો મુને પુત્ર તમો એક આપો; પછી ઉત્તર કરૂં સ્વામી; મુને જાણશો નહી હરામી ॥ ૯ ॥ તવ અભેમાને વીચાર્યું, ડેરા તંબુ તણાવવા ધાર્યું; જોયું સૈન્યના સામુ છેક, થઈ ભાઈશું દ્રષ્ટી એક ॥ ૧૦ ॥ કરિ માયાવીને તવ સાન, આવ્યો ભીમ તણો સંતાન; તવ આડુ જોઇને કહે છે, વીરા વામા અતી હઠ લે છે ॥ ૧૧ ॥ માટે તંબુ તણાવો ભ્રાત, આડી દ્રષ્ટીએ કીધી વાત; સુણી ગટોરગછ સંચરીયો, પોતે સૈન્ય વિશે પરવરિયો ॥ ૧૨ ॥ કરી શેવકને આગનાય, જાવો જઇ તંબુ તાણો ત્યાંય; કાંઇકરતાં સુધરે કામ; રહે અભેમન્યુનું નામ ॥ ૧૩ ॥ તવ શેવક લોક સંચરીયા,ડેરા તંબુતાણી ત્યાર કરીયા;પછી દાસો થયા વિદાય, તવ રથેથી ઉતર્યો રાય ॥ ૧૪ ॥ મુકી ઓત્રાએ અશ્વ લગામ, જઇ તંબુ કર્યો વી

વીશ્રામ; તવ કૃષ્ણ પ્રભુ પાતાળ, કીધો વીચાર દીનદયાળ ॥૧૫॥ મા હારે કરવો ભાણેજનો દુંશ, પણ રાખવો ભક્તનો વંસ; કદી નરનાર સુખ આદરશે, થોડી વેળામાં અર્થ શું સરશે ॥ ૧૬ ॥ એવું જાણ્યું શ્રી અવીનાસ, ટકાવું બેઉને છ માસ; કરી સુર્ય ઉપર આગનાય,સ્થીરેહેજો ત્યાંને ત્યાંય ॥૧૭॥ ખટ માસ લગી રવીદેવ, ખસવું નહી અશ્ય મેવ; પછી જગતપર કરૂણા કીધી, એક અંજળી જળની લીધી ॥૧૮॥ મુખ વાણી વધા ઘનશામ, પશુ પક્ષી પતંગ તમામ, દેવ દાનવ માનવ કીટ, થાજો આળસ નીંદ્રા અદીઠ ॥૧૯॥ ક્ષુધા પીપાસા ને દસ્ત, થાજો લઘુશંકા સૈત હસ્ત; થાશો નહી વેળા કવેળા ભ્રાન્તી,રેહેજો નીરવરતીને શાન્તી ॥૨૦॥ એમ કહી જળ આચમન કીધું, પછી જળ ફરીથી લીધું; એમ જાણ્યું જાદવરાય, દીવશે કદી ગર્ભ ધરાય. ॥૨૧॥ તેવા ગર્ભની પ્રજા જે થાય, તેતો વર્ણશંકર ગણાય; તેનાં અવળાં હોયે લક્ષણ, કરે ખોટી વસ્તુ ભક્ષણ ॥ ૨૨ ॥ થાય અધરમી ને અન્યાઇ, શુભ મારગ સમજે ન કાંઇ; એવી વરણશંકર પ્રજાય,દીવશે ગર્ભ રેહેવાથી થાય ॥ ૨૩ ॥ નહી દીવશે મનુશ ધર્મ, પશુપક્ષીને કીટનું કર્મ;એવું સમજીને જુગદાધાર; તંપુપર વરસાવ્યો ધુમાર ॥ ૨૪ ॥ તેથી નાવે સુર્યનો બાધ, એવું કાર્ય કર્યું નીરવાદ;કરી કરૂણાદીનદયાળ, કર્યું કામ રહી પાતાળ ॥૨૫॥ વળણ॥ પાતાળ રહીને કારજ કર્યું સાંભળને તું રાય; ભક્તને આધીન ભુધરો, વ્યાસ વલ્લભ ગુણ ગાય. ॥

કડવું ૩૯ રાગ ધોળનો.

બોલ્યા બોલ્યા વૈશમપાયે વચનરે, સાંભળ સાંભળ પરીક્ષત રાયના તનરે ॥ ૧ ॥ નરનારીને ઉપજ્યું હેત અપાર, પ્રેમ ધરીને માંડયો શુભ સંસારરે ॥૨॥ રમતા જમતાં બહુ વેળા વીતી નેટરે, પ્રભુ કૃપાયે ઓત્રાને ગર્ભ રહયો પેટરે ॥૩॥ પરીક્ષત રાયના ગર્ભ તણી એ કથાય રે, શ્રધ્ધા રાખી સુણે તો વંશ વ્રધ્ધી થાયરે ॥ ૪ ॥ જેણે રાખ્યો ધર્મ પાયો એકરે, કળીયુગને તો, વાપરવા દીધો નહી છેકરે ॥ ૫ ॥ સપતા સુણી, પ્રભુ પદ પામ્યો તેહરે, શ્રોતા સુણતાં મનમાં ધરે રાંદેહરે ॥ ૬ ॥ હાશજ સમજે તે જન નરકે પળાયરે, પરીવાર ખુટે, અનધન નાસ્તી થાયરે ॥૭॥ શ્રધાળુ જન, સુણી કરે પુન્ય દાનરે, તેને પ્રભુ આપે સુખ સંતાનરે ॥૮॥ શ્રોતા જનના પુરણે પોહોચ્યા કોડરે, સરવે સભા, બો-

૪

લો જે જે શ્રી રણછોડરે ॥૯॥ વલણ ॥ સકળ સભા જય જય વદો, વંશની વ્રદ્ધી થાય; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે, જે જે શ્રીજગરાય ॥

કડવું ૪૦ રાગ સાખિ.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય, વિસ્તારી તુજને સંભળાવું દ્રશેણ પરવ મહીમાય ॥ ૧ ॥ છ માસ સુખ સંસારનું લીધું, ગર્ભ રહ્યો રૂડી રિતે; ઓત્રાને મન આનંદ થયો, પાત્રલે પડી પ્રીતે॥૨॥ ઓરે મહારા પ્રાણ પતીજી, વાર્ધ્યુ ભલુ ઘર સુત્ર; તમારે વ્રધ્ધોના પુન્યે કરીને, આપસે પ્રભુ પુત્ર ॥૩॥ જીભડી મારી કાપત્રી ઘટે, કઠોર વચન કહેતાં; રાખજો સદાએ કૃપા દ્રષ્ટી, હાથ હઇયાં નથી રહેતાં ॥૪॥ ઓરે પતીજી ઓરે પતીજી; દારૂણ આવ્યું દુઃખ, ચાર ઘડી કાજે કરી પ્રીતી, ફરી કયાં દેખીશ મુખ ॥ ૫ ॥ એમ કહીને રડવા લાગી, આંસુ વહે ચોધાર; અભેમન્યુએ સમજાવીને, છાની રાખી તે વાર ॥૬॥ પછી અરજુન સુત એમ બોલ્યો, વરેલું વચન થાપો; પ્રષ્ણ તમોએ જે પુછયું છે, તેનો ઉતર આપો ॥૭॥ ઓતરા કહે ઓ કંથ માહારા, સાંભળજો ધ્યાન દેઇ; પ્રસ્ણનો ઉત્તર સેજમાંછે, શાસ્ત્રનો આધાર લઇ ॥ ૮ ॥ એકાદશી વ્રત આવીયું, તે દન પીતરનું શ્રાદ્ધ સ્ત્રીને દન હોય ગરભનો તે ત્રણનો પડીઓ બાધ ॥૯॥ શ્રાદ્ધ સારીને જમે નહીતો, પીત્રૂ રહે નીરાસ; જો જમેતો એકદશીનો, ભાગી પડે અપવાસ ॥ ૧૦ ॥ તે દન નારીને રતુ આપેતો, એકાદસ પાપ થાય; જો કદી રતુ આપે નહીતો, લાગે બાળ હત્યાય ॥૧૧॥ એવી એમાં આંટી ઘુટી છે, તેનો સો ઉપાય; પાપ જરાએ આવે નહીને, ત્રણે કારજ થાય ॥ ૧૨ ॥ એવો તમને આપુ ખુલાસો, તવ કર નાંખશો મુછે; જાણ્યા પછી કોયડો કોડીનો, કહેશો કે એમાં શું છે ॥ ૧૩ ॥ અભેમાન કહે સુણ નારી, વાંકુ કેમ વદાય, જાણ્યા પછી ઓહો કરી કાડે, તે નર ખર કહેવાય॥૧૪॥ એટલે બોલી ઓતરા રાણી, ઊતરમાં ચીત દેજો; ઘણોક ઊંડો વિચાર રાખી, વચન શાંભળી લેજો ॥ ૧૫ ॥ શ્રાધ્ધ કરીને પીંડ સુંઘીએ, જમ્યા બરોબર થાય; મધરાત પછી દીજીએ રૂતુ, ત્રણે તીથી શચવાય ॥ ૧૬ ॥ મુખમાં અન ઘાલે અપવાસ ભાગે; વાસનાથી નાવે બાધ, જમવાની કાંઇ જરૂર નથી, પરીપુરણ થાય શ્રાધ ॥૧૭॥ અડધી રજની જતાં સુધી, એકાદશી કહેવાય, અડધી રાત્રા ગયા પછી, દ્વાદશીમાંગ

ણાય ॥૧૮॥ તેથી એકાદશ પાપ ન લાગે, લાગે ન બાળ હત્યાય, એ રીતીથી કામ કરેનો, ત્રણે નીતી સમજાય ॥૧૯॥ ન્યાય ભરેલો ઉત્તર સુણી હરખ્યો અભેમાન; શાબાશ નારી બુધીશાળી; વહરાટની શંતાન ॥૨૦॥ જાવો તમે તંબુએ પધરો, શીખામણ મન ધરજો, માહારી માતા રાંકડી છે, તેની સેવા કરજો ॥ ૨૧ ॥ પીહેરીઆંની સાસરીયાંની, આબરૂ રાખજો ઉભી; કંથને લાન્છન લગાડશો માં ચાતુર નારીની ખુબી ॥૨૨॥ દાંતમાં છેડો ઘાલીને દાહાડા,કાઢજો રૂઈને, મનમુથીને માહારી પછાડે. પુન્યજ કરજો પ્રીતે ॥ ૨૩ ॥ આશીશ વચન દેઉં છું તુને ઇશ્વર કલ્યાણ કરશે; જનમો જન્મ સુખની માસી. ઉદર તારૂ ઠરશે ॥૨૪॥ રડશો કળકળશો નહી કોઇ, સહુ ગુણની જાણનાર; હેનજ રાખજો જેવું છે તેવું છેલ્લા વેલ્લા જુહાર ॥ ૨૫ ॥ એમ કહીને ઉભો થયો હવે ન કાંઇ કહીશ; એટલે ઓત્રાયે આમળ આવી, ચરણમાં મુકયુ શીશ ॥ ૨૬ ॥ વળણ. પાય પડી ઉભી થઇ, સનમુખ જોડયા હાથ; વદે વલ્લભ ઉભી રહી; નીરખે પોતાનો નાથ.

કડવું ૪૧ રાગ વઇદરભીનો નાટકની છાયા.

કંથજી કયારે ભેગા થશો, કયારે દેખાડશો મુખ; તમવણ દીવસ જાશે નહી, નહી તમ વણ સુખ ॥ કંથજી ॥ ટેક ॥ અધુરામાં પુરી પ્રીતી કરી, તે તો વિસારશે કેમ; વારે વારે આવશે સાંભરી, પતી તમારો પ્રેમ. કંથજી ॥ ૧ ॥ લખી લખી કાગળ કયાં મોકલું, બુડેલું તરે વાણ તમારા સુખનો સંદેસડો, મુને કેહેવાનું કોણ ॥ કંથજી ॥ ૨ ॥ કયારે જશો ને કોના થશો, ફરી જવાનું ચીન; વીસરસો વઇભોગ આજનો, ચાર ઘડીની પ્રીત. કંથજી ॥ ૩ ॥ પ્રાણપતી પ્યારા માહારા, છબી દેખવાની કયાંય; જાણે નજરે નીરખ્યા કરૂ, માહારી રૂદીયામાં કંથજી ॥૪॥ જ્યાં જાઓ ત્યાં મારા નાથજી, રહો માસ છ માસ, એટલે મુને તેડાવજો, દાશીને તમ પાસ ॥ કંથજી ॥૫॥ જાવો તો જગો કરજો માહારી, સાંકડે મોકળે સમાસ; ચરણ ચાંપીશ કને આવિ; તમ રજની હું દાસ. કંથજી ॥ ૬ ॥ વળણ ॥ એમ કહિ પાલ્લવ ગ્રહયો ઉઠયો નર કુંવાર; વદે વલ્લભ તતપર થઇ, રણધીર નીકળ્યો બહાર.

કડવું ૪૨ રાગ સાખી.

વઇશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું,ચક્રાવાનો મહિમાય ॥૧॥ ઓત્રાને રડતી મુકીને, રણધીર નીકળ્યો બાહાર જઇ પોતાના રથમાં બેઠો, હાથ ગ્રહી હથીઆર ॥૨॥ એટલે આવી સકળ સેન્યા, હળીમળી સહુ જાય; દુન્ડભી ડંકા દેતા દેતા, યુધને પંથ પળાય. ॥૩॥ અભીમન્યુની આગ્નાથી સેવક બે ત્યાર થયા, રણમાંથી ઓત્રા રાણીને, તંબુએ તેડી ગયા ॥૪॥ સુભદરાની પાસે આવી, ઓતરા લાગી પાય; હું અપરાધણ મોડી આવી તે કરજો ક્ષમાય ॥૫॥ માહારે ભવીશે ઘણી ભુલાવી, કાળ કેડે થઈ લાગ્યો; આવતાં સાંડના ચરણ વીશે, મારગે ભાલો લાગ્યો ॥ ૬ ॥ માટે મુજથી મોડા અવાયું, પણ તમસુતને ખાળ્યા; માહારાથી થયું તેટલું કીધું; ઘણાએ પાછા વાળ્યા ॥૭॥ તો પણ તે પાછા નવ વળીયા, છેવટ થાકીને આવી; પણ સાસુજી તમારે પુન્યે, પુત્ર હું એમનોલાવી ॥૮॥ લલાટ ઉપર હાથ મુકયો, સુભદ્રાએ સાર; મોહોડામા આવેલો કોળીયો ગયો, શું અન્ય આસા લગાર॥૯॥તારૂને માહારૂં ભવીશ બાઇ, થઇ બેઠાં નીરાશ; અભીમન્યુ અતી આનંદે ચાલ્યો, મન ધરી ઉલ્લાસ, ॥૧૦॥ એવે કોઠાની લગભગ થયા, તવ બોલ્યો અભેમાન; સાંભળો માહારા ભીમ કાકા, વાયુ તણા સંતાન ॥૧૧॥ કોઠામાં શેન્યા નવશોભે હોય મારથી વઢનારાત્યાં તો છે યુક્ધ યુકતી ભરેલું, અન્યશું કરે બીચારા ॥ ૧૨ ॥ શેન્યને અળગી બેસાડો, પછી ચાલો ચઢે ઘોડે, છે એક કોઠો તમારે માથે માટે ચાલો અમ જોડે ॥ ૨૩ ॥ હું ને ગટોરગછ તીજા તમે, જઇએ તેમાં નહી કહેણી; તવ શેન્યાની પ્રત્યે ગદાધર, બોલ્યો રક્તજ તેણી ॥૧૪॥ જાવો જઇને સરવે કરો, છાંયો જોઇ વીસરામ; અમે ત્રણે જણા જાશું કોડામાં, ત્યાં નહી કોઇનું કામ ॥ ૧૫ ॥ એટલે નીકુળ સરવને લઇ, અલગો ગયો તે વાર, છાંયો જોઇને વીશ્રામ કીધો, શાન્તી પામ્યા અપાર ॥ ૧૬ ॥ ભીમ ગટોરગછે ને અભેમન્યુ, પ્રથમ કોઠે જાય; ત્યાં તો ઉભાછે દ્રોણ ગુરૂ, પાશાણ કોઠા માંય ॥ ૧૭ ॥ ત્યાં જઇને તઇણે જણાએ,કીધો નમસ્કાર; એટલે બોલ્યા મધુરે મુખે હશીને દ્રોણાચાર ॥ ૧૮ ॥ આવો દીકરા ભલેજ આવ્યા, યુધ્ધની મને ઇચ્છા ય; અભીમન્યુ કહે ધન્ય મહારાજા, તમથી આમ ન થાય ॥ ૧૯ ॥ માહારા બાપને વીશ્વાસ આપી, મોકલીયા પાતાળ; કપટનું કોઠાયુધ્ધ

માંડયું, શીખવ્યું તે ચાંડાળ ॥ ૨૦ ॥ ગુરૂજીને કહેવું ન ઘટે, પણ કર્યું કહયા જેવું; તમોએ યુધ્ધ માગી લીધુંછે, તો તમને યુધદેવુ॥૨૧॥ તમારી સાથે હારીશ વડતાં. તેમાં ઇજ્જત નહી જાય, કહેશે શું છોકરૂ જીતે બીચારૂ, બાળકથી શું થાય ॥ ૨૨ ॥ તમોને લોકો એવું કહેશે ગુરૂ જાતે કઠોર; વીચારથીનું છોકરૂં માર્યું તેમાં શું કીધુ જોર ॥ ૨૩ ॥ જસ તમને નથી મળવાનો, જીતશો તોયે લગાર; કદાપી વઢતાંહારશો તો, ફજેતીનો નહી પાર ॥૨૪॥ હલકાઈ તમારી ઘણી ગણાશે કહેશે ગુરૂ હારી પડીયા; મુજને લોકો એવું કહેશે, ગુરૂથી ચેલા ચડીયા. ॥ ૨૫ ॥ મહિમા મારો વીશ્વમાં વધશે, માટ ગુરૂ સંગ ગાજુ; હારશો કે જીતશો તમો પણ, નહી મળે જસ બેઉ બાજુ ॥ ૨૬ ॥ એવાં વચન સાંભળીને, પસ્તાયા ગુરૂ દ્રોણ; આ કામ મેં કર્યું હોત નહિ તો, દેનારૂં ઠબકો કોણ ॥ ૨૭ ॥ દુરીયોધને બુધ્ધી ભમાવી, એને શી દેઉં આશ; ઠબકો સાંભળ્યો પાપીને માટે, જાજો સત્યાનાશ ॥ ૨૭ ॥ એમ કહીને દ્રોણ બોલ્યા, સાંભળ માહારા તન; જે કામ કરવા બેઠા તે કરો, સમજ્યો સર્વ વચન ॥ ૨૯ ॥ કરતાં શું કર્યું તે કેમ કરીયે, હવે તો ધનુશ તાણે. કુંવર કહે શું યુધ કરશો, વીપ્ર લાડુ ખાઇ જાણે ॥ ૩૦ ॥ એવું સાંભળી દરોણ ગુરૂને ક્રોધ ચઢયો અપાર; શું સહુ જેવો મુજને જાણ્યો, લાડુનો ખાનાર ॥૩૧॥ જો છોકરા હવે કેર મારૂ, ઢાળુ રથથી હેઠ; કુંવર કહે જોજો માહારાજા, પોહોંચાડી દેઉ હેઠ ॥ ૩૨ ॥ એમ કહીને સામાસાતી હાથ ગ્રહ્યાં હથીયાર; ધનુષની પણછ ચડાવી, બેઉએ કર્યા ટંકાર ॥ ૩૩ ॥ પેહેલો કોઠો પાશાણ કેરો, પેહેલો દરવાજો એક; રથ બેશી તે દરવાજામાં, ગુરૂ રહયા ધરી ટેક ॥ ૩૪ ॥ અભીમન્યુ બાહાર ઉભો છે, કરોધજ આડે આંકે; અટારગછ સુત હેડંબાનો, તે રથ એનો હાંકે ॥ ૩૫ ॥ ગદા દસ હજ્જાર મણની, લેઇ ઉભો છે ભેમ; પછી બાણાવળી બાણ લઇને, ટુટી પડયા ફાવે તેમ ॥ ૩૬ ॥ વળણ ॥ ફાવે તેમ ટુટી પડયા, ગુરૂને અભેમાન; વદે વલ્લભ શ્રોતા સહુ, ભજજો શ્રી ભગવાન.

કડવું ૪૩ રાગ સવઈયો.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણજનમેજે રાય; વિસ્તારિ તુજને સંભળાવું, પહેલા કોઠાની કથાય ॥ ૧ ॥ દ્રોણ ગુરૂએ બાણ લઇ

ને દેવા માંડયો માર; અગણીતા મંત્ર ભણીને;માર મારે નર કુંવાર ॥૩॥
એક એક બાણે ચાળીશ હજાર, બાણ કુંવરના જાય; દરોણગુરૂ એક
મારેતે, એંશી હજાર થાય ॥ ૭ ॥ ત્યાં તે કેટલું ઔર કુંવરનું,
ગુરૂજી દૈવત દાખે; અભીમન્યુને રૂંએ રૂંએ, ભાલોડાં ભોકી નાંખે,
॥ ૪ ॥ ચામ્ર શરીરનું ચુંથી નાંખ્યું ચારણી જેવું થાય, થર થરકાયા
કંપવા લાગી, રૂધીર બહુ વહી ગયું ॥૫॥ ડોળા બે ડગમગવા લાગ્યા
પ્રાણ જવાનો બાકી, એ રીતે અભીમન્યુની, માઠી દશાથઇ પાકી ॥૬॥
રક્ષાનો એક તાર સુતરનો, ધનુસે વીંટેલો સાર; તેણે પ્રતાપે આયુશ કે
રો, સંધાઇ રહયો છે તાર ॥૭॥ કુંવર ઘણો કાહર થયો, મનમાં અ-
તી બડબડીયો. તે જોઇને ગટોરગછ બળીયો, ગાજીને ગગન ચઢીયો
॥૮॥ એટલે ગુરૂએ બાણ લીધું, દારૂણ દૈવત દાખી; .મોહાસ્ત્રથી
ગટોરગછની રૂદ્રાયા ભેદી નાખી ॥૯॥ બેભાન થઇ તંબુએ પડીયો,
ન રહી સુધકે સાન, કુંવરને ઉડાડયો જાણી. કોપ્યો વાયુ સંતાન॥૧૦॥
ગદા ગ્રહીને આગળ આવ્યો, વાળુ કચ્ચર ઘાણ; એટલામાં તો દરોણ
ગુરૂએ, ભોંકયું ભીમને બાણ ॥ ૧૧ ॥ તવ વ્રકોદર અવનિ ઢળીયો,
ગુરૂએ કીધો કહેર; લાડુ ખાનારો મુજને કહયો, મારૂં કુંવરને ઠેર ॥૧૨॥
એવું સમજી અભીમન્યુને,બાણનો માર્યો માર; ભચોભચ ભાલોડાં ક્યાં
કયાં, કંઈ ન નીકળે આરપાર ॥ ૧૩ ॥ કંઇક શરીરમાં ભરાઈ રહે, વહે
ઘણું રૂધીર; એવિ રીતે રૂંએ રૂંએ ભલ્લજ ભોંકયાં તીર ॥ ૧૪ ॥ ચા-
મડું થયું ચારણી જેવું; જાણે પડશે ઢળી; એવે સમે વ્રકોદરની, તરત
મુરછા વળી ॥ ૧૪ ॥ ઉભા થઇને જોયું ભીમે, દાઝયું અંતઃકરણ;
જાણ્યું કે કર્યો જુલમ વીપ્રે, કુંવર પામશે મરણ ॥ ૧૬ ॥ એવું સમજી
ગદા પડેલાં, તે લેઇ દીધો માર; તેથી ગુરૂ કાહર થયા, પાછા પડયા
તે વાર ॥૧૭॥ એવામાં ગટોરગછ આવ્યો. હાંકવા રથપર બેઠો; ત્રણેનું
જુથ મળવાથી ગુરૂનો જીવ ચીંતામાં પેઠો ॥ ૧૮ ॥ અભીમન્યુને હી-
મત આવી, છોડવા માંડયાં બાણ; ગુરૂ પેસી ગયા અટપે કે કે, ઘણી
થયા ગમ[illegible] ॥ ૧૯ ॥ ના[illegible] પાછી હામ રાખી. ટકી ઉભા ત્યાં વાર;
કોહાના કૂરમાં કુંવર પેઠો, તેને મારે છે માર ॥ ૨૦ ॥ વ્રકોદરને વાહા
રી [illegible] આવી; બળથી જયો છે બેહુશ્ર, બે ભુજમાં ગદા ઘાલીને દ્રોણ
પર છુટી ફેંકી ॥ ૨૧ ॥ તે ગદા ગુરૂએ આવતી દીઠી, જાણ્યું કે વીતન
થાશે; આયુત [illegible] મુજ પર પડશે, તવ રોટલો વળી જાશે ॥ ૨૨ ॥
રાજ ભોગવનારો બાપ્રવ પોતે,હું શીદ પામું મરણ; એવું સમજી રથથી

શેથી, તરત ઉતર્યા ધર્મ ॥ ૨૩ ॥ લડવું વઢવું વેગળું મુકી, નાઠા દ્રોણાચાર; બીજે દ્વારે પેશી જઇને, નીકળી ગયા બહાર ॥ ૨૪ ॥ ઉછળેલી ગદા હેઠી પડી, તવ ભીમે લેઇ લીધી; અભેમન્યુને કહેવા લાગ્યો, કેવી બહાદુરી કીધી ॥ ૨૫ ॥ કુંવર કહે સાબાશ કાકા, નીકળવા પંથ ઝાલો; આડા અવળા કાંઇ ન ખશસો, તો રથની પુંથળચાલો. ॥૨૬॥ રથ મુકીને આઘા ખસસો, તો બીજે પંથ પડશો; જો કોઇ દ્વારમાં પેશી ગયા તો, જરૂર ભુલા પડશો ॥ ૨૭ ॥ આખો આયુષ વહી જવાનો, પણ નહી નીકળો બહાર; આંટીઘુંટી ભમ્યા કરશો; પણ નહી આવે પાર ॥૨૮॥ ભુલ ભુલામણી ભારે કોઠાની, ભમી ભમીને થાકો; હું આંગળી બતાવું તે રીતે, રથ ગોરગછ હાંકો ॥ ૨૯ ॥ ઉભા રહ્યાની શકિત નથી, મુજને મહારા વીર; સરીર જુઓ સ્વેત થએલું, નથી જરા રૂધીર ॥ ૩૦ ॥ માટે રથમાં બેઠા બેઠા, તમને બતાવું શાન; તે રસ્તે રથ હાકે જાજો, જેજે ભુલતા ભાન ॥ ૩૧ ॥ એમ કહી રથમાં બીરાજ્યો, અરજુનનો કુંવર; આંગળી બતાવે તે પ્રમાણે, માયાવી હાંકે તોખાર ॥ ૩૨ ॥ દ્વારે દ્વારે પેસવા લાગે, ત્યાં યોદ્ધાયુદ્ધ ધારે; હેડંબાનો દીકરો તે પરોણો લેઇને મારે ॥ ૩૩ ॥ તે મારતા બહુ રહી જાય બાકી, તેને વ્રકોદર ઝાલે; માથા ઉપર ફેરવીને બળથી બગલમાં ઘાલે ॥૩૪॥ દબાવીને પ્રાણ કાઢે, એમ ફર્યા સાત દ્વાર; દ્વારે દ્વારે દસદસ યોદ્ધા, માર્યા એક હજાર ॥૩૫॥ પ્રથમ કોઠો ફરી નીકળ્યા, તવ કામ કેવું કીધું; અભીમન્યુએ બેઠા બેઠા વજરાસ્ત્ર બાણ લીધું ॥૩૬॥ તે બાણ બળ કરીને મુકયું, વજરનો મંત્રજ નડીઓ; પહેલો કોઠો પાશાણનો તે, મુળમાંથી ભાગી પડીયો ॥ ૩૭ ॥ દરોણગુરૂ જે નાશી ગયેલા, પહોચ્યા કઉરવ દળમાં; મોઢામાં તો શ્વાસ ઘણેરો, પણ તે આવ્યા પળમાં ॥૩૮॥ આવી કહ્યું દુરીયોધનને, હાર્યોરે ભાઇ હાર્યો; ત્રણે જણાએ હળી મળી, મન મુકી મુજને માર્યો ॥ ૩૯ ॥ છત્રપતી કહે છોકરાથી, હારી ગયા મહારાજ; બ્રાહ્મણ તો લાડવા ખાઇ જાણો, ખોઇ જગતમાં લાજ ॥ ૪૦ ॥ જાત્રો કૃપાચાર ગોર મહારાજ, બીજો કોઠો તમારો; ત્રીજના કોઠા થઇ રહે પુરા, પછી ઝપાટો અમારો ॥ ૪૧ ॥ એટલે કીરપાચાર ચાલ્યા, બીજા કોઠામાં જાય; લોહ વજ્જરનો કારમો કોઠો, જઇ ઉભા તે માંય ॥ ૪૨॥ વલણ ॥ કોઠે જઇ ઉભા રહ્યા, હાથ ગ્રહી હથીઆર, બારણે રથ રાખી રહ્યો, અરજુનનો કુંવાર.

કડવું ૪૪ રાગ સાખિનો.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણુજનમેજે રાય; વિસ્તારિ તુજને સંભળાવું, બીજા કોઠાની કથાય ॥ ૧ ॥ ભીમ અભિમાનને માયાવી, ઉભા રહ્યા છે બાહાર; કુંવર કહે ભીમ કાકા, કાયાને કષ્ટ અપાર ॥૨॥ માહારા અંગમાં બાણ પેઠાં છે; તેની ઘણિ વેદનાય; સાચવીને તે ખેંચી કાહાડો, તો નીરવરતી થાય ॥ ૩ ॥ ભીમ કહે બાણ કાઢીશું તો પવન પરવેશ કરશે; તેથા વીશેશ પામીશ પીડા, પ્રાણ તારો નીસરશે ॥ ૪ ॥ કુંવર કહે ભવીશ મારૂં, પણ કાઢી લ્યો બાણ; શરીર સકસ રહી ગયું છે, દુખી થાય છે પ્રાણ ॥ ૫ ॥ તવ માયાવી એમ બોલ્યો ધીર્ય ધરીને ભ્રાત; વસ્ત્ર તણી કરો કાકડીયો, ઓ વ્રકોદર તાત ॥ ૬ ॥ બાણ કાઢી મહી મારવા ડુચા, પ્રવેશે નહી પવન; સાચવીને બાણ ખેચી લેઉં, એમ વદ્યો વચન ॥ ૭ ॥ તવ ભીમે વસ્ત્ર ફાડીને, કાકડીઓ કરી આપી; માયાવીએ બાણ કાઢવા માંડયાં, શરીરે કર ચાંપી ॥ ૮ ॥ હાથ દેઇ બાણ ખેંચી કાઢે, છીદ્રમાં કાકડી ઘાલે; તે વેળાએ અભીમન્યુને, શરીરમાં બહુ સાલે ॥ ૯ ॥ એ રીતે બહુ બાણ કાઢી, વસ્ત્રના ડુચા દીધા;રૂધીરવાળું શરીર લુછી, નસેતર ધારણ કીધાં॥૧૦॥ કુંવરના જીવને વળી શાન્તી, થઇ ગયો તઇઆર; ખુંખારીને ઉભો થયો, હાથ ગ્રહયાં હથીઆર ॥૧૧॥ ચાલો કાકા બીજે કોઠે, બન્યો હતો જેવો તેવો; હીમ્મત હારવાનો નથી જરા, ગોરનો કોઠો લેવો ॥૧૨॥ ગટારગછે રથ હંકાર્યો, બીજે કોઠે તવ જાય;ગોર કૃપાચાર, ઉભાછેતેને, લાગ્યો વ્રકોદર પાય ॥ ૧૩ ॥ ઓ મહારાજા તમો કયાં ઉભા, અમને પાતક નડશે; પુજન કરવા યોગ્ય તમે તો, પણ માર મારવો પડશે. ॥૧૪॥ દરોણગુરૂ બનેવી તમારા, તેમને અમોએ માર્યા; ઘણા જોરાવર છે પણ અમથી લઢતાં વઢતાં હાર્યા ॥ ૧૫ ॥ એ હાર્યા તો તમે શું જીતો, કરજો મન વીચાર; વચન સાંભળી ગોર બોલ્યા, સાંભળ વાયુ કુંવર ॥ ૧૭ ॥ પાપીએ મુને પરાણે મુકયો, તે કેમ કેહેવાય નાય; આવી ફરયારે આવી ફસાયા. તે તણો શો ઉપાય ॥ ૧૭ ॥ ભીમ કહે ઉપાય બતાવું, આપણ યુદ્ધ ન ધારો; દુષ્ટને દેખાડવાને માટે, આયુદ્ધ ઉંચે મારો ॥ ૧૮ ॥ બુમો પાડો બળ દે માડો, બે ઘડી ખેલ મચાવો; પછી હાર્યો હાર્યો કહેતા, કોઠાથી નાશી જાવો ॥ ૧૯ ॥ છેવટ હારશો માર ખાઇને, તેથી ભલું આ કામ;માર ખાધાવણ હાર્યા કેહેવાશો,તેથી

ન બુડે નામ ॥ ૨૦ ॥ માર ખાઇને હારવું પડે, તેથી આ શું ભુંડું; એટલે ગોર હશીને બોલ્યા, તેં તો બતાવ્યું રૂડું ॥ ૨૧ ॥ હાથ ઉપાડો ને બાણ કહાડો, દેખાડો દુષ્ટને જોર; કોઇ કોઇને માર ન દેવો, સાક્ષી નંદકીશોર ॥ ૨૨ ॥ એમ કહીને આયુદ્ધ લીધાં મેઘનાદે ગડગડીઆં; કુંવરને ગોર બાણુ લઇને, ફેંકવા ટુટી પડીયા ॥ ૨૩ ॥ બેજણ ઉંચાં બાણ ફેંકે, જુલમ કરી નાંખ્યો; કોઠા ઉપર દેખાય જાણે, ઉડી મદની માંખ્યો ॥૨૪॥ ભીમ કોઠામાં ઘુમવા લાગ્યો, બરકા બુમો પાડે; બે ભુજમાં ગદા ઘાલીને, પ્રથ્વીપર પછાડે ॥ ૨૫ ॥ કઉરવ લોકો બાહારથી જુએ, જોયા કરે રાજન; તેજોઈ દ્રોણની પ્રત્યે બોલ્યો,દુરીયોધન વચન ॥ ૨૬ ॥ જુઓ ગુરૂજી, જુઓગુરૂજી, થાય છે સોરબકોર; તમારા કરતા ગોર મહારાજા, કેવું કરે છે જોર ॥ ૨૭ ॥ આટલાં બાણછે કોઠા ઉપર, તો મહી નહી હોય પાર;ભીમને મારપડેલો તેથી, કર્યાકરે પોકાર॥૨૮॥ એવું સાંભળી ગુરૂએ ધાર્યું,માહારી થઈ નરસાઈ; આ વેળાએમુજ બાળકની ઘણી થઇ સરસાઇ ॥ ૨૯ ॥ પુન્ય માહારૂં કાંઇ આવજો ઓડે ઓરે શ્રી રણછોડ; ગોર કૃપાચાર હારજો ને, થાજો મહારી જોડ ॥૩૦॥ એવામાં થઇ બે ઘટીકા, કોઠામાં વાયુનો તન; ગાજીને કૃપાચાર પ્રત્યે એમ વદયો વચન ॥ ૩૧ ॥ બે ઘડી વેળા થઇ ગઇ છે; પ્રેમ કરીને પધારો; નહી નાસો ઝાલ્યો ન રહે, ઉપડે હાથ અમારો ॥ ૩૨ ॥ એવું વચન સાંભળીને, ભય ભાસ્યા બહુ માઠા; આયુદ્ધ ફેંકી રથથી ઉતરી, જીવ લેઇ ગોર નાઠા ॥૩૩॥ હાર્યો હાર્યો, મુજને માર્યો, મરણનો ભય ભાસ; એવું કેહેતા આવ્યા નાઠા, કઉરવને દરોણ પાસે ॥ ૩૪ ॥ દરોણ ગુરૂ તવ હસવા લાગ્યા, બહુ બાંધેલી હોડ, દુરીયોધન જસ બહુગાતો તો, પધારો માહારી જોડ ॥ ૩૫ ॥ એટલે છત્રપતી એમ બોલ્યા, જોયો તમારો ઝપાટો; હરી ફરી લાડુ ખાઈ જાણો, જો જો ક્ષત્રીનો સપાટો ॥૩૬॥ એ રીતે ત્યાં વાતો ચાલે; કોઠામાં અભેમાન; તેણે કહ્યું ભાઇ રથ હંકારો, ચાલો કાકા બળવાન ॥૩૭॥ એટલે માયાવીયે રથ હાંકયો, દ્વારે દ્વારે એ ફરતા; દસ દસ યોધ્ધા ત્યાં ઉભા છે, સંહારતેનો કરતા ॥ ૩૮ ॥ એમ બસે દ્વાર ફરી વળીયા, યોધ્ધા હણ્યા બે હજાર, લોહવજરનો કોઠો કરીને ત્રણે નીકળ્યા બાહાર ॥ ૩૦ ॥ અભેમાને વજરાસ્તર લીધું, જીતીને ખોડો કાહાડયો; તે બાણ મુકી બીજોકોઠો, લોહનો તોડી પાડયો ॥૪૦॥ એવામાં તો ત્રીજે કોઠે,જાવા કર્યા મનસુબા; તે સમે જઇ ત્રીજે કોઠે; અશ્વસ્થામા ઉભા ॥ ૩૨ ॥ દ્રોણના નંદન ચી-

રનજી, ક્રોધ ભર્યા અપાર; માહારા મામાને ને માહારા તાતને, જીત્યો એ કુંવાર ॥ ૪૩ ॥ માટે અહીં આવે તો મારૂ, લેઉં તાતનું વહેર; અરજુન સુતને જીવતો હું, જાવા ન દઉં ઘેર ॥ ૪૩ ॥ એમ ધારીને અશ્વસ્થામા, ત્રીજા કોઠામાં રહ્યા; ભીમ ગટોરગછને અભેમન્યુ, તે ત્રણ ત્રીજે ગયા ॥ ૪૪ ॥ વળણ ॥ ત્રીજે કોઠે ત્રણ ગયા, સુણો સહુ શ્રોતાય; વ્યાસ વલ્લભ મુખ ઓચરે; યુધ્ધ તણો મહીમાય.

કડવું ૪૫ મુ રાગ રાજન રાચેજીનો.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; બળવંત બાહાજેજી; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું તીજા કોઠાનો મહીમાય. બળ. ॥ ૧ ॥ અભેમાને નમસ્કાર કીધો; ગુરૂના પુત્રને શાર; બળ, તવ અશ્વસ્થામા એમ બોલ્યા, લે તું હાથે હથીઆર. ॥ ૨ ॥ માહારા તાતને જીતીને આવ્યો, કીધી પાકી ભવાઇ. બળ એ વ્રધને તું યોબન વયનો, જીતે તેમાં શી નવાઇ, બળ ॥૩॥ માહારો મામોગોરપદુ જાણે તેને જીતે શું જસ; બળ, જેવડો હું છુ તેવડો તું છું; જો જે માહારો કસ. બળ. ॥૪॥ અભેમાન બોલ્યો ઓરે મહારાજા, થોડો ગરવ મત આણો, બળલડાઇનું કામ ક્ષત્રી સમજે, વીપ્ર લાડુ ખાઇ જાણો. બળ. ॥૫॥ ધારૂતો એક બાણે ઉડાડુ, જાણું છું તમારૂ માપ.બળ. અશ્વસ્થામા કહે ઉરાડ મુજને, તો અરજુન તુજ બાપ, બળ, ॥ ૬ ॥ એવું સાંભળી કુંવર બોલ્યો; એકજ બાણનું કામ; બળ તે એક બાણે ઉરાડુ નહીતો, નરકે પીતરૂ તમામ. બળ ॥ ૭ ॥ એટલે અશ્વસ્થામા બોલ્યા દેખાડુ રંગના ચટકા; બળ. તારા એક બાણને એક બાણ મારી, કરી નાખું ત્રણ કટકા બળ ॥૮॥ નીસ્ચે સમજજે અરજુન તન તું, થનારૂ હોય તે થાય;બળ. બાણના તણ કટકા ન કરૂં તો,મુજપીતરૂ નર્ક પળાય. બળ ॥૯॥ સામાસામી એમ સોગન લીધા, એટલે બોલ્યો ભેમ, બળ. અભેમાન બેટા આશું કીધું, બકયા જેમ ફાવે તેમ બળ ॥ ૧૦॥ જવાને જવાનીયા મુમતે ચડીયા, જણાવ્યો જોબનનો તાપ; બળ. તેમાં પીતરૂને નરક બનાવ્યું, તેમણે શા કર્યા પાપ. બળ ॥ ૧૧ ॥ યોવન વચના ઉતમતાવાળા ક્રોધ કામજ્વર રોગ; બળ તાત માત ભગની સામી દે આળો, ને સમીયોના ભોગ. ॥ બળ ॥૧૨॥ કુંવર કહે કાકા ભુલ માહારી, ન રહયો કાંઇ વીચાર; બળ. બોલતાં શું બોલાઇ ગયું માહું,

હવે પસ્તાઉ અપાર. બળ. ॥૧૩॥ અશ્વસ્થામાને પણ પસ્તાવો લાગ્યો, આ સી વહી ગયા વાણ. બળ. સપુત નીકળ્યા તે ત્રણ પીતરૂને, બતાવી નર્કની ખાણ. બળ ॥૧૪॥ અભેમાને જાણ્યું એકજ બાણે, નહીં ઉડેતો શું કરશું, બળ, પીતરૂ માહારા નર્ક જવાના, મારે મહારે બળી મરવું. બળ. ॥ ૧૫ ॥ અશ્વસ્થામાએ પણ એમ આદરીયું, પછી કોપ્યા બળવાન. બળ; અભેમન્યુને કહેવા લાગ્યો. ભીમ વાયુ સંતાન. બળ. ॥૧૬ ॥ અકળોતો નહી અભેમાન બેટા, તું તારો રાખજે ટેક, બળ; સોગન પાળવા અશ્વસ્થામાને, તું મારજે બાણ એક. બળ. ॥ ૧૭ ॥ બીજુ બાણ તું તો નવ લેતો, લઢીશ હું એની સાથ બળ; કુંવરે કહ્યું એના ઉપર તમારે, ઉંચો ન કરવો હાથ. ॥બળ॥૧૮॥ એમ કહીને એક બાણ લીધું, ગરવ મનથી હણીયો, બળ, મંત્રશક્તિનો ને મંત્ર વાયુનો, પ્રથમ પહેલો ભણીયો. બળ ॥ ૧૯ ॥ બાણને પેહેલે ભાગે બ્રહ્મા મુકયા, વચે વીષ્ણુ તતખેવ, બળ; મંત્ર ભણીને છેલ્લે ભાગે, મુકયા શ્રી મહાદેવ. બળ ॥૨૦॥ એવા મંતરોનું ભાણ ચડાવ્યું; કાંઇ ન રાખી ન્યુન. બળ. વળી તેનાપર ધર્મ કાકાનું પોતે મુકયું પુન્ય. બળ ॥ ૨૧ ॥ એ રીતે શર તૈયાર કીધો, પોતે ચતુરસુજાણ, બળ. એવું જોઇને અશ્વસ્થામાએ. તરત લીધું બાણ. બળ. ॥ ૨૨ ॥ પ્રથમ વજરાસ્તર મંત્રજ ભણીયા, શક્તિનો મંત્રજ બીજે બળ ॥ ૨૩ ॥ તે બાણ ચઢાવ્યું અસ્વસ્થામાયે, જાણે તોડવો મોહોટો મેરૂ, બળ; તે બાણ ઉપર પુન્યજ મુકયું, બ્રહસ્પતી દાદા કેરૂ, બળ ॥૨૪॥ એવે અભેમાને બાણજ ફેંકયું, સુસવાટા કરતું જાય, બળ; તે જોઇ અશ્વસ્થામાએ માર્યું; બે બાણ ભેગા થાય, બળ ॥ ૨૫ ॥ તવ તે બાજ્યાં, બણબણી ગાજ્યાં; જુએ બે બળીયા તન, બળ, એક એકને એ ટક્કરો મારે; લઢનાં ચઢયાં ગગન. બળ. ॥ ૨૬ ॥ એરે એઉના ત્રણ પીતરૂઓ, અંતરીક્ષ આવિ ઉભા. બળ; અરેર આપણે નરકે જવાનું એમ કરે મનસુબા બળ ॥ ૨૭ ॥ અભેમાનના ત્રણ ઇશ્વર આરાધે, જીતજો અમારો બાળ. બળ, અશ્વસ્થામાના પીતરૂઓ અમને જીતવા.સંભરે શ્રી ગોપાળ. બળ ॥ ૨૮ ॥ એવામાં બે બાણ બહુ ચઢયાં ઉંચા મારતાં ઝટકે ઝટકા, બળ; એવામાં અભેમાનના બાણના: થઇ ગયા ત્રણ કટકા બળ. ॥ ૨૯ ॥ તવ તેના પીતરૂ થયા રાજી. સ્વરગાજ હરખે ચઢીયા બળ; કુંવરના બાણના તરણે કટકા આવી કેડમા પડીયા, બળ

॥ ૩૦ ॥ અશ્વસ્થામાએ મુછે હાથ નાખ્યો, હસ્તુ કીધું મુખ. બળ; તેવું જોઇને અભેમન્યુના દલમાં લાગ્યું દુખે બળ ॥ ૩૧ ॥ એવામાં વીષ્ણુના મંત્રનો કટકો ઉછળવાને લાગ્યો, બળ. ધર્મને પુન્યે પવન પેરે ઉડયો, વીપ્રના રૂદીએ વાગ્યો. બળ ॥ ૩૨ ॥ વાગી ઉપાડી ગગને ચાલ્યો,અમ્મરને ઉંચા લીધા, બળ; દરોણ કૃપાચાર જ્યાં બેઠાછે, ત્યાં તેને ફેંકી દીધા. બળ ॥૩૩॥ તવ અભીમાનના ત્રધ થયા રાજી, બેઉનું રહી ગયું માપ. બળ, અભીમન્યુ પણ આનંદ પામ્યો, ટળીયો તનેનો તાપ, બળ ॥૩૪॥ ભીમે કહ્યું લાજ ભગવાને રાખી, સુરા સુત સાબાશ. બળ. ચાલો કોઠો ફરી બાહાર નીકળીયે; કરી યોધ્ધાનો નાશ. બળ. ॥ ૩૫ ॥ તવ ત્રણે રથ લઇને ફરતા. ફરીયા ત્રણસેં દ્વાર. બળ. દ્વારે દ્વારે દસ યોધ્ધા, મારયા ત્રણે હજાર. બળ ॥ ૩૬ ॥ પછી બહાર નીકળી બાણ ચઢાવ્યું કુંવરે જણાવ્યું સુર. બળ. વજરા સ્તરથી તાંબાનો કોઠો ત્રીજો કર્યો ચકચુર, બળ ॥ ૩૭ ॥ એવું જોઇને છત્રપતી બોલ્યો, બોલ્યું બ્રાહમણોએ નામ બળ, ત્રણે કોઠેથી ત્રણે હાર્યા, કર્યા નહી સંગ્રામ. બળ ॥ ૩૮ ॥ હવે સપાટો ક્ષતરીનો જોજે,નથી રહેવાની નુન્ય. બળ. દરોણ કહે સહુ મુજપેરે હારજો,આડે આવજે પુન્ય. બળ ॥ ૩૯ ॥ વળણ. એમ ગુરૂજી કળકળે, સાંભળજે તું રાય, કહે વલ્લભ સહુ સાંભળો, ચોથાનો મહિમાય.

કડવું ૪૬ રાગ સાખિ.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારીતુજને સંભળાવું, ચોથા કોઠાનો મહિમાય ॥૧॥ ચોથો કોઠો રૂપાનો છે, તેને ચારસેં દ્વાર; ચારસે શીખ્ખર ચારસેં ધજા, જોદ્ધા ચાર હજાર ॥ ૨ ॥ કરણ રાજા ત્યાં જઇ ઉભો, સંગ પોતા બે બાળ; વર્શકેતુને ચંદ્રકેતુ, લડવઇઆ વીકરાળ ॥ ૩ ॥ એવામાં અભેમાન બોલ્યો ચાલો તતપર થઇએ; ચોથો કોઠો સમુદ્ર કાળો, તે તરવાને જઇએ ॥૪॥ એમ કહીને તઇણે ચાલ્યા, ચોથે કોઠે જાય; કહ્યું કે આવો રક્ત લોચને,બોલીયો કરણ રાય ॥ ૫ ॥ તવ અભેમાન આવિને ઉભો, રાખીને યુધ્ધનો હેતુ એવામાં કરણે પ્રત્યે બોલ્યો, મોહોટા વરપ કેતુ ॥ ૬ ॥ કરણ પીતાજી અળગા ઉભારો, અમે બે બંધવ વડશું; આ તઇણેછે તરણા સરખા, પુરણ પુરા પડશું ॥ ૭ ॥ એટલે કરણ રાજા બોલ્યો, લડનારા એ વિ-

કરશાળ; અભેમન્યુ નહી જેવો તેવો, સીંહ તણો છે બાળ ॥૮॥ વર્ણકેતુ કહે પીતા મહારા, એછે સીંહનું બાળ; તો અમે શું નથી એના જેવા, અમ તાત શું શીયાળ ॥ ૯॥ કરણ કહે મરજી તમારી, જેવું જે કેવા લઢોછો; મુજ નામને લાંન્છન નવ લાગે, એનાથી કેવા ચડોછો ॥૧૦॥ એમ કહી મહી અળગો બેઠો, તવ બોલ્યો અભેમાન; કાકા તમે પણ અળગા બેસો, વાયુ તણા સંતાન ॥ ૧૧ ॥ બે સાથે અમે બે વઢીશું, સંગરામ કરશું સારો; કરણ રાજા વઢવા ઉઠે;એટલે તમારો વારો॥૧૨॥ ભીમે કહ્યું કે ન્યાય ખરો છે, ખસ્યો હીમ્મત દેઇ; વ્રકોદર જઇ અળ-ગો બેઠો, પોતાની ગદા લેઇ ॥૧૩॥ એટલે બોલ્યો વરસકેતુ, સાંભળ પારથ તન, મુકજે આશા જીવ્યા તણી તું; દેખાડું સ્વર્ગ ભોવન॥૧૪॥ અભેમન્યુ તવ કેહેવા લાગ્યો, શું વણ વીચારયું બોલે; તું પરીવાર છે દાસીનો તે, નાવે ક્ષત્રીની તોલે ॥ ૧૫ ॥ એમ કહીને હથીઆર લીધાં, કીધાં ધનુષ ટંકાર; મન મુકીને સામા સામી,દેતા બાણના માર ॥૧૬॥ વર્ણકેતુ ને ચંદ્રકેતુ, બે જણનાં બાણ જાય;અકેકું બાણ મારે તેનાં,દસ દસ હજ્જાર થાય ॥૧૭॥ બે જણાનાં વીસ હજ્જાર છુટે, કપરા કરણ કુંવાર; અભીમન્યુ એક બાણ મારેને; થાય ચાળીસ હજ્જાર ॥ ૧૮ ॥ ત્યાં કુંવરનું જોર શું ચાલે, બહુ બળ કરવા લાગ્યા;અભેમાનેવજરાસ્ત્ર મારી, બે ભાઇના રથ ભાગ્યા ॥૧૯॥ બીજે બે બાણે બેઉને બાંધ્યા, જોઇને કરણ રૂઠયો; બે દીકરાએ નામજ બોળ્યું એમ કહીને ઉઠયો, ॥૨૦ પોતાનો રથ આગળ લાવ્યો, ક્રોધાતુર મન સાથ; ગરૂડાસ્ત્રથી બે તનના, છોડી નાંખ્યા હાથ ॥૨૩॥ પછી બે પુત્રને પોતાના રથમાં, લીધા કરણરાય, તેને દેખીને ગદા લેઇને ભીમશેન ઉભો થાય ॥ ૨૦ ॥ અભીમન્યુ કહે આવો કાકા કરજો ખરેખરૂં જોર; એટલે ભીમસેન ક-હવા લાગ્યો, કરતો શોરબકોર ॥૨૩॥ કરણરાયે આયુદ્ધ લીધાં કરોધ ભરેલા અપાર; અગણીતા મંત્ર ભણીને, દેવા માંડયો માર ॥ ૨૪ ॥ કરણે બહુ કેર કીધો, વળી બે દીકરા સંગ બાણવડે અભીમન્યુનું,વીં-ધી નાંખ્યું અંગ ॥ ૨૫ ॥ તે ત્રાસ દેખી માયાવી કોપ્યા; ગરજના કી-ધી છેક; તે દેખીને કરણરાયે બાણજ ભોકયુ એક ॥ ૨૬ ॥ તે બાણે માયાવિ ઉછળીયો હેલકારે આકાશ ચઢીયો; સુદ્ધી બુદ્ધી રહી નહીને, ડેરા તંબુ જઇ પડીયો ॥ ૨૭ ॥ તવ ભીમને બહુ રીસ વાપી, ઉછળી આગળ થાયે; તવ કરણે મોહાસ્તર માર્યું, ભીમની રૂરીયા માંય॥૨૮॥ ભીમ ઢળી ચતાપાટ પડીયો, ન રહિ સુદ્ધ કે સાન; પછી બહુ માર દઇ

ગમગળ્યો અરજુનનો સંતાન ॥ ૨૯ ॥ અંગમાં ભોંકાય છે ભાલોડાં, કરણ બહુ માર દેછે; કાંઇ બ મુ નીકળે સુંદરાંને. કંઇ બાણ અંગમાં રહેછે ॥૩૦॥ તેનાપર બીજું બાણ વાગે,તવ પેલું નીકળે પાર;રૂધીરવહે માંકેસના લોચા, નીકળી પડે બાહાર ॥૩૩॥ ડોળા બે ડગમગવા લાગ્યા, ભોંકાયા બાણ અનેક, શરીરમાં સોધે નવ મળે,રૂધીર. છાંટો એક ॥૩૨॥ ધોવાઇને ધોળો થઇ ગયો, પણ પાશે છે ધનુશ; તેણે તાતણો ડોશીનો છે, તેથી ટકયો આયુષ ॥૩૩॥ એવામાં તો કરણરાયે; બે બાણ માર્યા સાર, એકજ બાણે રથ ભાગ્યો, એકે ઘોડા ચાર ॥૩૪॥ એટલે કુંવર પગપાળ થયો, ન રહ્યું અંતઃકરણ પછી આવ્યાં અરબડીયાં તે, દુરજને ઢળીયો ધરણ ॥૩૫॥ તે દેખીને કરણરાજા, રથમાંથી ઉતરીયો; ફરશી લીધી હાથમાંને. પ્રાણ લેવા પરવરીયો ॥૩૬ ॥ જે અભેમાનની રૂદીયા ઉપર, બેઠો રાજા કરણ; જો છોકરા આજ દાવમાં આવ્યો. આણું છું તારૂં મરણ ॥૩૭॥ આટલો મોહોટો તું થયો પણ, કાકો નથી કહયો મુને; દાશીનો દીકરો સદા કહયો છે, તેથી મારૂં તુને ॥૩૮॥ તે બધો બદલો આજવાળું.જીવજ તારો લેવું;ને કરતાં જો કાકાકહેતો, જીવતો જાવા દેવું ॥૩૯॥ અભેમાને તવ વીચાર્યું, ઉગરવું ખરી ખાંચે કાકા કહેવામાં શું જવાનું, ગઇ તક વીપ્ર ન વાંચે ॥૪૦॥ અણી ચુકયો સો વરસ જીવે;છો થાય ખુશી કાકા; એવું સમજી હશીને બોલ્યો શું કહોછો કરણ કાકા ॥૪૧॥ એટલે કરણ હશીને ઉઠયો, પોતાને રથ પરવરીયો; વર્શકેતુ ને ચંદ્રકેતુની, આગળ ગર્વ ધરીયો ॥૪૨॥ કેવા મેં કહેવડાવ્યા કાકા,ત્યારે એનાપર ત્રુટયો; એવી વાત કરેછે એવામાં અરજુનને સુત ઉઠયો ॥૪૩॥ વલણ ॥ ઉઠયો સુત અરજુનનો, કરતો મન વીચારે; વદે શ્રોતા સુણો, જપવા જુગદાધાર.

કડવું ૪૭ રાગ સાખિ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, ચોથા કોઠાનો મહીમાય ॥૧॥ અભીમન્યુ ઉભો થયો,મનમાં કર્યો વીચાર; મુજ કને કાકા કેવરાવી. એને ચઢયો હંકાર ॥ ૨ ॥ સત્રુને ખુશી થવા ન દેવો, મરશું તો એકવાર; એવું જાણી કુંવર બોલ્યો, કાકા પાંચ પ્રકાર ॥૩॥ કાકા કેવરાવો શું થયો રાજી, ઠગબાજી કરીને; પાંચ પ્રકારના કાકા કહયા, સાંભળ ચીત ધરીને ॥૪॥તાત ત-

ણો સગો ભાઇ હોયે, પ્રથમ કાકો એક; તાત તણો કોઇ મીત્ર હોયે; તે કાકો વીવેક ॥૫॥ પાડોશી કોઇ વ્રદ્ધ હોય તેને, કાકા કહીએછીયે; અજાણ્યો વ્રત્ર રસ્તે જનારો, તેને કાકા કહીએ ॥ ૬ ॥ ઘરનો ગુલામ ઘરડો હોયે, બહુ દીનનો રહેવાશી;તેને પણ કહેવાય છે કાકો, જો ન્યાય નીતી તપાશી ॥૭॥ એ રીતે જે પાંચ પ્રકારે, શબ્દ સંમજજે પાકો; જનમથી તું ઘરમાં રહેલો, માટે ગુલામ કાકો ॥૮॥ કરણે એવું સાંભળ્યું ને, હળ હળ પ્રગટી રીસ, હવે ન મુકુ જીવતો હું; છેદુ તારૂ શીશ ॥૯॥ વરશકેતુ કહે તાતજી મહારા, જીતી બાજી ગયા ચુકી; જન મારાનો જાણોછો એને, મીથ્યા દીધો મુકી ॥ ૧૦ ॥ તવ કરણને બહુ ક્રોધ વાપ્યો, હાથ લીધા હથીઆર, ધનુશ ઉપર બાણ ચઢાવી, દેવા માંડયો માર ॥૧૧॥ બહુ બાણ મારે દયા ન ધારે, કુંવરે વીચાર્યું મન; હવે મને મુકવાનો નથી, શત્રૂ સુર્યનો તન ॥ ૧૨ ॥ એકવાર મરવું જરા ન ડરવું, સમજીને શું કીધું; ક્રોધ ભરેલો કુંવર એણે. બાણકાળજવર લીધું ॥ ૧૩ ॥ તે બાણ બહુ બળ કરીને માર્યું, પુરણ જણવી રીશ, કરણનો સુત ચંદ્રકેતુ. તેનું છેદયું શીશ ॥ ૧૪ ॥ લીધું બીજુ બાણ પવનનું, મહા વીકટ કામ ધાર્યું; મોટો પુત્ર જે વર્શકેતુ તેની રૂદેમાં માર્યું ॥૧૫॥ એટલે વર્શકેતુ ઉડયો, વાયુથી ગગને ચડીયો; ધત્રાસ્ટરના ધામ પાસે. હસ્તીનાપુર પડીઓ ॥૧૬ ॥ તવ ધત્રાસ્ટરના દુતોએ, ઉઠાડયો તેણીવાર; અંધની પાસે તેડી ગયા, તત્ર પુછયા સમાચાર ॥ ૧૭ ॥ પછી આંધળે એને રોકયો, નથી જાવું યુદ્ધ્ર કરવા; તું તારે રહે મારી પાસે, શેવા માહારી આદરવા ॥૧૮॥ એમ કહીને એને રાખ્યો, શું જાણ્યું રાજા કરણ;એમ સમજ્યો કે પુત્ર બે માહારા નીશ્ચે પામ્યા મરણ ॥ ૧૯ ॥ આ છોકરાએ જુલમ કીધો. માટે મારૂં કે મરૂં; અરજુનજીને માહારા જેવો, હું પણ વાંજીઓ કરૂં ॥ ૨૦ ॥ એમ વીચારી માર માર્યો, કહેતાં ઉપજે ત્રાશ; ચામ્ર છરીરનું છુંદી નાખ્યું,અભેમાનનું ચોપાસ, છેકજ કુંવર કાયર થયો, દુભાયુ અંતઃકરણ; જાણ્યું કે આયુશ આવી રહયો, નીસ્ચે પામીશ મરણ ॥ ૨૨ ॥ એવામાં ઇશ્વર ઇચ્છાએ ભીમની મુરછા વળી; ગાજીને ગદા લેઈ ઉઠયો, વ્રકોદર માહા બરી ॥૨૩॥ એવામાં ગટોરગચ્છ આવ્યો, ચડીને ગગન; અંત્રીક્ષથી ભાઇની ભીડ દીઠી.વિચાર કીધો મન ॥ ૨૪ ॥ કરણ નથી જાણતો કે, માયાવી ગગને ચડીયો; એવે કરણના રથ નીચે આવીને એ પડીયો ॥૨૫॥ રથ ઉપાડી માથે લીધો ચઢી ગયો ગગન; વાયુ

વટોળ વિજળી થીઃી, પછી વદયો વચન ॥૨૬॥ સાંભળજે તુ કરણ રાજા, ભુંડી વાત ભુંડાવુ; તને નાંખું દરીયામાંને કાપીને રંડાવું. ॥૨૭॥ એટલે કરણે રાજાએ જાણ્યું, કપટનું કામ રચીયું, વેહેરે વેહેર લેવાયુ નહીને, આવ્યું ગટોરગચીયું ॥ ૨૮ ॥ વાંકા વળીને મારવાને માટે, કરણે ભાલો લીધો; ગટોરગચ્છે રથ ઉપાડી, દ્રોણકને ફેંકી દીધો ॥૨૯॥ કરણનું તવ વપુ કુટાયુ, રથમાંથી નીકળ્યો બાહારઃ ઓરે ગુરૂ હું વાજીયો થયો, ખોયા મેં બેઉ કુમાર ॥ ૩૦ ॥ દ્રોણ કહે ભાઇ ભલેખોયા,કરતોતો સોરબકોર; દરોણકહે દુરીયોધન કેમછે,હવેશું માર્યું ક્ષત્રીએ જોર ॥ ૩૧ ॥ એટલે દુરીયોધન એમ બોલ્યો, હાથજ નાંખી મુછે; પ્રધાનથી જે જોર થાયેતો, કોણ રાયનો ભાવ પુછે ॥૩૨॥ જો જો હવે છે માહારો કોઠો, નવું જુનું કાંઇ કરૂ;ગાદીપતી ગાંજ્યો નવ જાવું, પગ પાછો નવ ભરૂ ॥ ૩૩ ॥ એટલે કહ્યું કરણ રાયે, મુજ જેવું તારે હજો; માર ખાઇને હારજે તું, વળી વાંજીઓ થજો ॥ ૩૪ ॥ એવે ગટોરગચ્છ ગગનેથી, પોતાની સેન્યામાં ગયો; ભાઇને માટે રથ લઇને, તરત તતપર થયો ॥૩૫॥ ચાલીને આવ્યો ચોથે કોઠે, કહ્યું કે આવ્યો બીર; એમ કહીને રથમાં લીધો, કુંવરને વળી ધીર ॥ ૩૬ ॥ પછી વ્રકોદર પુછવા લાગ્યો, કહો ભત્રીજા કેમ; આ વેળા તને બહુ માર પડીયો, માટે પડેછે વહેમ ॥૩૭॥ અભેમાને કહયું ઓ કાકા; માર પડયો, બહુ પાકો, રથમાં સુતાં સુતાં બતાવું, તે રસ્તે રથ હાંકો ॥૩૮॥ એકવાર કોઠો ફરીને નીકળીયે. તે પછી બીજી વાત; તવ માયાવીએ રથ હંકાર્યો, ભીમસેન બળીયો સાથ ॥૩૯॥ સુતાં સુતાં સાન બતાવે, તે રસ્તે રથ હાકે;દ્વારે દ્વારે યોદ્ધા રહ્યાતે,તે ભીમસેન મારિ નાખે ॥૪૦॥ એ રીતે ચારસે દ્વાર ફરી,માર્યા ચાર હજાર; એ કોઠો ફરી વળીને,ઝટપટની કળ્યા બહાર॥૪૧॥ અભીમન્યુએ સુતા સુતા પ્રાક્રમનું કામ કીધું વજરગસ્તરનો મંત્ર ભણીને.ધનુશપર બાણ લીધું ॥૪૨॥ પવનમંત્ર ભણિને ફેંકયું, પુરણ જણાવ્યું સુર;ચોથો કોઠો રૂપાનો તે.કરી નાખ્યોચકચુર ૪૩ પછી ભીમશેન પુછવા લાગ્યો, તુજ જીવનેછે કેમ, તંબુમાં લઇજઇએ તુંને આવ્યાતા એમને એમ ॥ ૪૪ ॥ અભીમન્યુ તવ એવું બોલ્યો, મુજ કને રહેજો આપ; પણ મુજને પાછો વાળો તો, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥૪૫॥ બાણ તણુ દુખ છે બહુ મુને તેથી શાન્ત પમાડો; શરીરમાં ભાલોડાં ભરેલાં તે સહુ વીણી કાહાડો ।૪૫।તવ વૃકોદર ને માયાવી, ચપટીમાં ભાલોડુ ઝાલે; હાથ દેઇને ખેંચી કહાડે; છીદ્રમા ચીંથરી ઘાલે,

॥૪૭॥ એ રીતે બાણ કહાડી નાંખ્યા, જળથી ધોયું શરીર; વસ્ત્રવતી તે લુછી નાખ્યું, વહેલું જે રૂધીર ॥૪૮॥ પછી બીજાં વસ્ત્ર પહેરાવ્યાં, સણગાર પહેરાવ્યા સાર; એક ઘડી વાર શ્વાસ ખાઇને, કુંવર થયો તૈયાર ॥૪૯॥ ભીમસેને કહ્યું કેમ છે બેટા, તવ બોલ્યો અભેમાન; હતો તેનો તે છું કાકા, શું કરે તમ સંતાન ॥ ૫૦ ॥ મુજ જેવો બાર ગટોરગછેને, જો મારે રાજા કરણ, તો તે એક ઘડી નવ જીવે, તરત પામે મરણ ॥૫૧॥ એવી વાત કરે છે એવે, પ્રભુએ જાણ્યું પાતાળ; ગટોરગછ જોડે હશે તો, નહી થાય એનો કાળ ॥ ૫૨ ॥ કરણ મરણ આણત એનું, પણ તેમાં ભંગ થયો; ગગનેથી આવી રથ ઉપાડી, ગટોરગછ લેઇ ગયો ॥ ૫૩ ॥ માટે એ બેને પાડુ વિખુટા, વીચાર્યું જુગદાધાર; લડાઇ કરાવવા બેઉ જણને, મુકયો મભુ હંકાર ॥૫૪॥ એવામાં ગટોરગછે બોલ્યો શું તને મુક્ત કરણ; હું એને લેઇ ગયો નહોતતો તો થાત તારૂં મરણ ॥૫૫॥ હું આવ્યો તેથી તું ઉગરીયો, નહી તો જતું રહેતું નામ. અભીમન્યુ કહે તેં શું ઉગાર્યો; તું તો મારો ગુલામ ॥ ૫૬ ॥હરિ ફરી તું રથ હાંકી જાણે. તુજથી ન જેરવાય તાપ; માયાવી કહે હવે રથ હાંકુ તો, બ્રહ્મહત્યાનું પાપ ॥ ૫૭ ॥ એમ કહી રાશ પરોણો પછાડી, શૈન્યમાં ચાલ્યો ગયો, રીસાઇને સહુને સંગ બેઠો, સંદેશો કોનેનકહયો ॥ ૫૮ ॥ એવામાં વ્રકોદર બોલ્યો, ઓ બેટા અભેમાન; માંડો માંડી બે ભાઇ ચડભડીઆ, મદના ભર્યા જવાન ॥ ૫૯ ॥ હવે રથ તારો કોણ હાંકે. મુજથી નવ હંકાય; હાંકુ તો ઘોડા નવ ચાલે, રથ પણ ભાગીજાય ॥ ૬૦ ॥ એટલે બોલ્યો અભેમન્યુ કાકા હું ન થાકું, પગ અંગુઠે ઝાલુ અછોડા, ઘોડા રૂડી રીતે હાંકુ ॥ ૬૧ ॥ એમ કહી ઘોડાના અછોડા, પગ અંગુઠે લીધા; પરોણો પગ આંગળીમાં ઘાલ્યો, જાવાના વીચાર કીધા ॥ ૬૨ ॥ વલણ ॥ ત્યારી કરી જાવા તણી, વ્રકોદર અભેમાન વદે વલ્લભ શ્રોતા સહુ, સમરો શ્રી ભગવાન.

કડવું ૪૮ જું રાગ આશાવરિ.

વૈશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારીતુજને સંભળાવું, પાંચમાનો મહીમાય ॥ ૧ ॥ અભેમન્યુ કહે ચાલો કાકા; પાંચમે તતપર થૈએ; સોનાને કોઠે છત્રપતી છે; તેના સનમુખ જઇએ ॥ ૨ ॥ એવામાં દુરીયોધન પાપી, સાથે લખમણ સુત; એ બાપ દીકરા

પાંચમે કોઠે, ઉભા આકળા ભુત ॥ ૩ ॥ એવામાં અભીમન્યુને, ભીમ-
શેન બે જણ આવ્યા;છત્રપતી કહે આવો વરવા, એમ કહી બોલાવ્યા
॥૪॥ તવ આવિ બે સનમુખ ઉભા, બોલીયો દુરિયોધન; અભીમન્યુ
ને મારજે તું, ઓરે લક્ષમણ તન ॥૫॥ ભીમશેનને હું નાંખુછું મારી,
નહી લાગે. મુજને વાર; એટલે ભીમે અભેમન્યુને, ગાજી કહ્યું નીરધાર
॥૬॥ લક્ષમણને તું નાંખજે મારી; કરજે કાળો કેહેર દુરીયોધનની
બોચી ઝાલી, મારી નાંખું હું ઠેર ॥ ૫૭ ॥ સામા સામી એમ કહિને,
કર્યાં માઠામનસુબા; લખમણ સામોઅભેમન્યુ, ભીમ દુરીયોધન ઉભા
॥ ૮ ॥ એવામાંતો લખમણાએ, કીધો ધનુશ ટંકાર; તેવું જોઇને એભે
માને, મનમાં કર્યો વિચાર ॥ ૯ ॥ લખમણ માહારી ગણતીમાં નથી
તેમાં શુ ચીત પરોઉં; બે કાકા કેવી રીતે લઢે છે, જીવ રાખી જુદ્ધ જો-
ઉં ॥ ૧૦ ॥ એમ જાણીને આયુદ્ધ લીધાં, યુદ્ધ નથી આદરતો,લક્ષમણ
સામા બાણ ફેંકે, રમતનું યુદ્ધ કરતો ॥૧૧॥ એવામાં ભીમને દુરીયો
ધન, મેઘ ગરજનાયે ગાજ્યા; સામા સામી દોટ મુકી લથમથ બળથી
બાજ્યા ॥ ૧૨ ॥ મુખ પોકારે માર મારે, દાઢ ઘણેરી લાગે; મનમુક્કીને
ગડદા મારે, બ્રહ્માંડ જાણે ભાગે ॥ ૧૩ ॥ ઢીચણ કોહોણિ ખંભ પછાડે
જણવે ઝાઝો ક્લેશ; આંટી ધુંટી પગની ભરાવે, તાણે મસ્તકના કેશ
॥ ૧૪ ॥ લડથડતા પેડતા, આખડતા, ફરાને ઉભા થાય; ગાજેબાહાજે
જરા ન લાજે, હાડ બહુ કુટાય ॥ ૧૫ ॥ એવે સમે દાવ જોઇને,દુષ્ટજ
બેઠો ધરણ; બહુ બળ કરી વ્રકોદરનો, ઝાલ્યો જમણો ચરણ ॥ ૧૬ ॥
ખેંચોટીને નીચે નાંખ્યો, ભીમશેન પડયો હેઠો; એની રૂદીયા ઉપર
પોતે, પાપી ચઢીને બેઠો ॥ ૧૭ ॥ મોઢામાં રેણું ભરીને, દે ગડદાનો
માર; ઓ ભીમડા ભલે દાવમાં આવ્યો, કુટયો તો મુને અપાર
॥ ૧૮ ॥ આજે તુજને ઠેરમારૂં, કોણ છે તારા પક્ષ; એમ કહી ગળે
નખ દીધો, તરી ગયાં તવ ચક્ષ ॥ ૧૯ ॥ હાથની નસો ખેંચાવા
લાગી, ખેંચાવા લાગ્યા ચરણ; ભીમે બુમ પાડી ભત્રીજા, તુજ કાકોપા
મે મરણ ॥ ૨૦ ॥ એટલે અભીમન્યુએ જાણ્યું, કાકાનું મરણ થાશે;
એવું સમજી એક બાણ લીધું. કાળજ્વરનું પાસે ॥૨૧॥ ધનુશ ઉપર
ચઢાવીને ફેંકયું કરીને રીસ;લખમણ દીકરો દુરીયોધનનો, તેનુ છેદયું
શીશ ॥૨૨॥ દુરીયોધને તે દેખીને; મનમાં કર્યો વીચાર, લઢીને હવે
નવરો થયો, અરજુનનો કુંવાર ॥૨૩॥ એના કાકાની પક્ષ કરીને. મુ-
જને મારશે બાણ; કદાપીને મરણ માહારૂ થશે તો,ગાદી ભોગવશેકોણ

॥ ૨૪ ॥ માહારો પઇસો મારી પુંજી, ઘરબાર લુંટાઈ જાશે, હું પન્ડે જીવતો હઇશ તો દીકરા ઘણા થાશે ॥ ૨૫ ॥ પુત્ર મુઓ તો ધુળ નાંખી; મનસુબો કર્યો માઠો; ભીમની રૂદીયાપરથી ઉઠી જીવ લઇને નાઠો ॥ ૨૬ ॥ માર માર કરતો ભીમસેન ઉઠયો. છત્રપતી બહુ નાસે; ગુપત બારણેથા નીકળીને ગયો દ્રોણની પાસે ॥ ૨૭ ॥ ઓરે ગુરૂજી ઓરે ગુરૂજી, હું પણ વાંજીયો થયો; ગુરૂ કહે ભાઇ ભલે થયો ને, તું કેમ જીવતો રહયો ॥૨૮॥ કરણ કહે રાજા થઇને, હારી ગયો તું કેમ, છત્રપતી કહે ગાદી ભોગવવા, આવ્યો કુસળ ક્ષેમ ॥ ૨૯ ॥ એમ કહિને હેઠો બેઠો, પાંચમે કોઠે શું થાય; ભીમ પાપીને ખોળવા લાગ્યો; કનક કોઠા માંય ॥ ૩૦ ॥ અભીમન્યુ તવ કહેવા લાગ્યો, કાકા ફાંફાં નવ મારો; પાંચમો કોઠો ફરી વળીને, બાહાર નીકળવુ ધારો ॥ ૩૧ ॥ એમ કહીને રથ હંકાર્યો, ભીમસેન પુઠે પળીયો; દ્વારે દ્વારે યોદ્ધા મારે, વ્રકોદર માહા બળીયો ॥ ૩૨ ॥ પાંચ શહસ્ર યોધ્ધા હણીયા, ત્યાંથી નીકળ્યા બાહાર; વજરાસ્રરનું બાણ લીધું, અરજુનને કુંવાર ॥ ૩૩ ॥ બહુ બલથી તે બાણ માર્યુ જણવ્યું જાદે સુર; પાંચમો કોઠો કનક કેરા, તેને કીધો ચકચુર ॥૩૪॥ છઠો કોઠો સપ્ત ધાતુનો, ત્યાં ઉભો શલરાય; માલીક મારવાડ દેશનો તે, મામો પાંડવનો થાથ ॥ ૩૫ ॥ વલણ. મામો એ પાંડવ તણો, મારવાડનો માલીક, યુધ્ધ કરવા ઉભો રહયોછો; નહી કો જનની બીક.

કડવું ૪૯ રાગ ધનાસરિ.

વઇશમપાયે એણીપેરે બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય; વિસ્તારીતુજને સંભળાવું, છઠ્ઠા કોઠાની કથાય ॥ ૧ ॥ છઠે કોઠે છે શલ્ય રાજા, ત્રણ યુધ્ધને જાણનારો; ભીમને અભીમન્યુ ગયા ત્યાં, સંગરામ કરવાસારો ॥ ૨ ॥ સલ્યે કહ્યું આવો ભાણેજા, યુધ્ધ કરવાને આપ; ભીમ કહે ભાણેજને મારો, તેમાં ઘણું છે પાપ ॥ ૩ ॥ બ્રાહ્મણ હણવોને ભાણેજ હણવો; તે બેઉ સરખા સરખી; જ્ઞાની જનને પુછી જુઓ, ધર્મતણો ન્યાય પરખી ॥ ૪ ॥ એવું સાંભળીને શલ્ય બોલ્યો, આ કોઠો મુજ શીશ; યુધ્ધ કર્યા વીનાકેમ ચાલે, વેહેવારમાં શી રીસ ॥ ૫ ॥ તે કરતાં યુધ્ધ બંધ રાખું; તેમાં ઇજ્જત જાય; ભીમ કહે ઇજ્જતનવજાટે એવો કહુ ઉપાય ॥ ૬ ॥ કરો કીરપાચારનો જેવું, તવ શલ્ય પુછે એમ

સાચું કહેજો કીરપાચારે, કર્યું કોઠામાં કેમ ॥ ૭ ॥ ભીમ કહે અમે ને ગોરે, ન કરી કોઇની હાણ; બુમો બરાડા મીથ્યા પાડી, ઉંચા ફેંક્યા બાણ ॥ ૮ ॥ બે ઘડી બકોર કરીને એ નાઠા કીરપાચાર; પેટમાં ટાઢું ને મોહોડેથી કહયું, હું પણ પામ્યો હાર ॥ ૯ ॥ એ રીતે કરયું કીરપાચારે. મામા તમે કરો તેમ; શલ્ય કહે મુજ ધ્યાનમાં બેઠું, શાબાશ ભાણેજ ભેમ ॥ ૧૦ ॥ કોઠામાં આવો ખેલ મચાવો,બતાવો શકુને સપાટો; બાહારના બધા એમ જાણે કે, કીધો જોર ઝપાટો ॥ ૧૧ ॥ તવ અભેમાનને વ્રકોદર, છઠ્ઠા કોઠામાં જાય; ધનુશના ટંકાર કરીને, બાણ લીધાં કરમાંય ॥ ૧૨ ॥ જાણે જબરૂ જુદ્ધ મચીયું, મારો મારો મુખ ભાખે; અગણિતા મંત્ર ભણીને; બાણજ ઉંચા નાંખે ॥ ૧૩ ॥ દુરીયોધને બાહારથી જોયું, બહુ બાણે દેખી ગમે; છઠે કોઠે મધની માખ્યો, પેરે બહુ બાણ ભમે ॥૧૪॥ ગુરૂને કહ્યું જુઓ મહારાજા, આ યુદ્ધ થાય છે કેવું; તવ કીરપાચાર સમજી ગયા, આ યુદ્ધ મહારા જેવું ॥૧૫॥ છઠેકોઠે શલ્ય અભેમાન, કરે બહુ બાણ વ્રષ્ટી; દ્વારે દ્વારે યોદ્ધા છે તેને, ભીમ કરે બહુ કષ્ટી ॥ ૧૬ ॥ એવું વઢતાં બે ઘડી થઇ, થઇ વખત વધારો; એટલે ભીમે મામાને કહ્યું.હવે તો તમે સધારો ॥૧૭॥ તવ શલ્ય આયુદ્ધ ફેંકી નાઠો; હાર્યોરે હું હાર્યો; દ્રોણની જોડે જઇને બેઠો,ગુરૂજીમુજને મા ર્યો ॥૧૮॥ દ્રોણ કહે બેસો અમ સાથે, લઢીયા લાડે કોડે; કીરપાચાર કહેઆંઇ આવો, તમ તો મારી જોડે ॥ ૧૯ ॥ શલ્યરાયે કહ્યું વાત છે સાચી, કહીને બેઠા પાસ; સપ્ત ધાતુના કોઠામાં તો, ભીમે પડાવ્યો ત્રાસ; ॥૨૦॥ કાકોને ભત્રીજો બેઉ, પરીયા દ્વારે દ્વારે; દસ દસ યોદ્ધા મારી નાખ્યા, હણ્યા ખટ હજ્જાર ॥ ૨૧ ॥ પછી બે બારણે નીકળીયા, શરીરમાં બહુ સુર; વજરાસ્તરનું બાણ મારી, કોઠો કર્યો ચકચુર ॥૨૨॥ પછી સાતમે કોઠે આવી, ઉભો જેદ્રથ બગાયો; અભેમાન મેદાનમાં ઉંભો, ભીમસેન સાથે મળીયો ॥૨૩॥ એવામાં શ્રીકૃષ્ણ પ્રભુએ, વાત જાણી પાતાળ; ભાણેજ સંગે ભીમ હશે તો; નહી થાય એનો કાળ॥૨૪॥ માટે ભાણેજને એકલો રાખું, ભીમને અળગો કહાડું; તોતો અભેમાન નીશ્ચે મરશે, માટે વખુટો પાડું ॥ ૨૫ ॥ એવામાં તો અરજુન પ્રભુ, નાહી જમી પરવાર્યા; તાડુકી દહીતને મારવા જાવા, મનસુબા મનધાર્યા ॥૨૬॥ અભંગ રથ અરજુનજીનો, પ્રભુએ જોતરિયો; તવ અરજુનજી રથમાં બેઠો, કૃષ્ણે પરોણો ધરીયો ॥ ૨૭ ॥ ઘોડાના અછોડા ગ્રહીને. હાંકે રણછોડરાય; તાડુકી દહીતના રહેવાના જગા, બતાવા પ્રા-

હણુ જાય ॥૨૮॥ એક ગફામાં દુષ્ટ રહેછે, તે સ્થળ જઇ દેખાડયું;પછી અરજુનને વીપ્ર કેરૂં, પ્રંદજ પાછું કહાડયુ ॥ ૨૯ ॥ એવામાં તો અરજુનજીએ, ધનુષ ગ્રહ્યું તેવાર; તેની પડપંચા ચઢાવિ; પેહેલો કર્યો ટંકાર ॥૩૦॥ તે ટંકારનો શબ્દ સુણી, તાડુકી આવ્યો બહાર; ગફાની બારણે આવી ઉભો, ક્રોધે ભર્યો અપાર ॥ ૩૧ ॥ અસુર કહે કોણ છે તું, કેમ આવ્યો પાતાળ, રથમાં બેસી ટંકાર કીધો, તું છે કોનો બાળ. ॥૩૨॥ એવું સાંભળી અરજુન બોલ્યો, ઓરે કરમ ચંડાળ, અધરમી તું વીપ્રને નડે, આવ્યો છે તારો કાળ ॥ ૩૩ ॥ એટલે તાડુકી ત્રાડીને બોલ્યો, જો કરૂં કાળો કહેર; બ્રાહ્મણનો દયાળુ આવ્યો, નહી જાય જીવતો ઘેર ॥૩૪॥ એમ કહીને પહાડ પરવત, લીધા હણવા માટ; કૃષ્ણ પ્રભુએ એમ જાણ્યું, કથલશે આ ઘાટ ॥ ૩૫ ॥ એક બાણે અરજુનજી હણશે, તવ જાશે ભોમીમાં લક્ષ, ભાણેજ હજી જીવતો છે, તેની કરશે પક્ષ ॥ ૩૬ ॥ પછી ભાણેજ નહી મરવાનો ધાર્યું અસરણા સરણ; પછી થોડે દાહાડે મહારૂં, ભાણેજ કરશે મરણ ॥ ૩૮ ॥ માટે અસુર યુદ્ધ ટકાવે, એવો કરવો ઉપાય; એમ સમજીને એક કળાનું બળ દીધું જાદવરાય ॥ ॥૩૮॥ તવ તાડુકીમાં બળ આવ્યું, કોપ્યો અપરમપાર; ઝાડ તાડને પાહાડ તણો ત્યાં, દેવા માંડયો માર ॥ ૩૮ ॥ અરજુનજીએ બાણ લઇને, કરવા માંડયો પ્રાહાર; એ બેનું એવું યુદ્ધ જમાવ્યું, પોતે જુગદાધાર ॥૩૯॥ સાતમે કોઠે અલેમાન ઉભો, સાથે બળીયો ભેમ; ભગવાને જાણ્યું ભીમ છે સાથે; તેનું કરવું કેમ ॥ ૪૦ ॥ ચાહ્ય તે રીતે વ્રકોદરને, વખુટો પાડી દેવો; એવું વીચારી કૃષ્ણ પ્રભુએ, ખેલજ કીધો કેવો ॥ ૪૧ ॥ કોઠાથી શેન્ય અળગું બેઠેલું, પાંડવ કેરૂં જ્યાંય ભીમસેનનો જયમંગળ હાથી, તે પણ છુટયો ત્યાંય ॥ ૪૩ ॥ તેને ગોવીંદે ગાંડછા મુકી, ચમકયો હાથી અપાર, સુંઢમાં સેન્યના લોકોને ઘાલી દેવા માંડયો માર ॥૪૩॥ કંઇકને ઝાલી ગગને ઉછાળે, કૈંક ઉપર દે ચરણ, કૈંકને દંતુસરથી દાબે; પલમાં આણે મરણ ॥ ૪૪ ॥ એમ એ તોફાન કરવા લાગ્યો, જોઈ જોઇ બળીયા રૂઠયા; લાંબાભાલા લાંબી ફરશી; લૈ લૈ મારવા ઉઠયા ॥ ૪૫ ॥ તોપણ તે કોઇને નવ ગાંઠે; થાકયું શેન્યનું લોક; ભીમસેન ધાજો; ભીમસેન ધાજો, કારમી પડી પોક॥૪૬॥ ભીમે તે શબ્દ સાંભળીયો, બોલ્યો અલેમાન પ્રત્યે; જો ભાઈ સેન્યમાં બુમ પડી છે, માટે હું જાવું અગત્યે ॥ ૪૭ ॥ તવ અલેમાનનું લોચન ફરકયું; ભોમી ભયંકર ભાશી; ના કાકા મુજ પાસે રહેજો,તમે નજાશો

નાશી ॥૪૮॥ અત્યારે મુજને ભય ભાસેછે,ભાગીગયા મુજ ચરણ, હવે મુને લાગેછે એવું, જાણે આવ્યું મુજ મરણ ॥૪૯॥ તે મરવાનો ભય નથી પણ, મુજ ચામડું ચુંથાશે; અગ્નીસંસ્કાર હું નહી પામું, હાડ મારા પીંખાશે ॥ ૫૦ ॥ તે વેળા પ્રભુએ મુમત મુકયો ભીમશેનનેમહા માંહે; જાવું સપાટે આવું ઝપાટે; એમ કહીને નાઠો ॥ ૫૧ ॥ ભત્રીજાને ભય ન લાવ્યો આવ્યો સેન્યમાં પોતે; ઘણું તોફાન કરતો જોયો, હાથી પોતાનો હતો તે ॥૫૨॥ હાં હાં કહી ભીમ પાસે ગયો, હાથીનો સ્વભાવે ખશીયો; ભીમ તણો ભય મનમાં ન રાખ્યો, મારવા માટે ધશીયો ॥ ૫૩ ॥ એટલે ભીમને કરોધ ચઢીયો, હવે જણવુ જોર; તવ પાતાળમાં વીચાર કીધો, પોતે નંદ કીશોર ॥ ૫૪ ॥ ભીમસેન હાથીને નાખશે મારી, નહી લાગે કાંઇ વારા પછી અભીમન્યુની પક્ષે જાશે વાયુ કુંવર ॥ ૫૫ ॥ તો પછી ભાણેજ નહી મરવાનો; મનમાં એવુંવાપ્યું, ભીમના સામો ગજને લઢવા, એક કળા બળ આપ્યું ॥ ૫૬ ॥ એટલે હાથીને ભીમ બાહાજ્યા,પારથ દહીત પાતાળ;સાતમે કોઠે એકલોઉભો અરજુનજીનો બાળ ॥ ૫૭ ॥ ભય ભરેલી ભોમી ભાસી, હઇયું ભરાઈ આવ્યું; એકલો રણમાં લડવા લાગ્યો; કાકાએ કામ કથલાવ્યું ॥૫૮॥ ॥વલણ॥ એમ મનમાં સોસાય છે, અરજુનનો બાળ; વદે વલ્લભ તેણે સમે શું કામ કર્યું ચન્ડાળ.

કડવું ૫૦ રાગ ચોપાઇ.

બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, સુણ પરીક્ષત કેરા તન; ઉભો જેદ્રથ સાતમે કોઠે, સંગ બે યોધ્ધા રાખેલા ઓઠે ॥૧॥ જુએ જેદ્રથ સુતનુ મુખ, જાણ્યું ઉપજ્યું છે દલમાં દુખ; આવેળા ગભરાયોછે એહ, હાર્યો હીમ્મત નહી સંદેહ ॥ ૨ ॥ માટે મરવાનો આ ઠામ, તેથી હાથોહાથનું કામ; એકલો માટે અહીં નહીં આવે; મુને સામા જવું નહી ફાવે ॥૩॥ હુંતો એકલો સામો જાવું, તેના કરતાં સહુને બોલાવું, એમ સમજીશે વકને સાર, મોકલી કાવ્યા સમાચાર ॥૪॥ તેણે જઇ કહ્યું છત્રપતીને સુર ભરાયું દુષ્ટ મતીને; લાગ્યો દ્રોણગુરૂને પાય, ચાલો સાતમા કોઠા માંય ॥૫॥ તવ દ્રોણાચારે કહ્યું એમ, દગો કરવામાં હરખ કેમ; તારો દગો તે તુજને નડશે, ઘણું વીઘ્ન માથે પડશે ॥ ૬ ॥ રાય બોલ્યો ગમે તેમ થાય, પણ જાવું છે કોઠા માંય; કહી લીધા દ્રોણાચાર, વળીફીર

પાચાર - રિધાર ॥ ૭ ॥ વળી અશ્વસ્થામા સહ રાય, શકુનીને કરણ કહેવાય; વળી કઉરવ સોએ ભ્રાત, લીધાં આયુધ્ય સહુને હાથ ॥ ૮ ॥ પુત્ર સો ભાઇના સમસેર, ચાલ્યા ચારસેં ઇગણોતેર; તેતો સરવ સાત મે કોઠે, જઇ સંતાઇ રહ્યા ઓઠે ॥૯॥ ડોકાં કરી કરી બહાર જુએ, અભીમન્યુ મેદાનમાં રૂએ; તેણે કોઠામાં કઉરવ લોક, દીઠાને ઉપજ્યો મન શોક ॥ ૧૦॥ એનું હઇયું ભભરાયું, ધ્રુંશકા મુકી રોઇ દેવાયું; એવા ભીમ કાકાને સંભારે, છુટે આંસુડા ચોધારે ॥ ૧૧ ॥ વલણ ॥ ચોધારે આંસુ વહે, કાકાને કરે પોકાર; વ્યાસ વલ્લભ મુખે ઓચરે, સુણજો શ્રોતા સાર,

---

કડવું ૫૧ રાગ મધુબન.

માહારા ગદા ધારણ ગુણવાનરે. કાકા આવો, મહારી જતી રહી છે સુધને સાનરે, કાકા આવો, ટેક ॥ રણમાં મુકીને નાશી ગયા તે મુજને કર્યો નીસવાસરે મહારી માયે મને પહેલું કહ્યું તું,કાકાનો નહી વીશ્વાસરે, કાકા ॥ ૧ ॥ તેમ છતા મેં વિસ્વાસ રાખ્યો; સંગરામ આરંભ કીધોરે; દરીયો તરીને કીનારામાં આવ્યો, તે વેળા દગો દીધોરે, કાકા ॥૨॥ સહુ શત્રુ સાતમે કોઠે સંતાયા, મારવા રહ્યાછે ઢુંકીરે;તમારે લીધે મુમત કરી આવ્યો, મારી માતને રડતી મુકીરે; કાકા ॥૩॥ સત જોજનથી ઓત્રા આવેલી. આંખોમાં આંસુની હેલીરે; ઘણું કરગરી પણ કહ્યું ન માન્યું, રણમાં રડતી મેલીરે કાકા ॥૪॥ તે અબળા કોના આધારે રેહેશે, કંથ વીયોગી વામારે; બાળક વય કેમ કરીને કાહાડે, રડીરડી મરશે શામારે, કાકા ॥૫॥ માહારો પીતા પાતાળ પડયો છે, તે ન જાણે અયોગરે; નથી હજ્યા મળ્યા બાપને બેટા, રહી જાશે વીયોગરે, કાકા ॥૬॥ પાતાળથી જ્યારે આવશે ત્યારે, સાંભળશે ધર સુત્રરે, માહારી માતને એ આવીને કહેસે, લાવો કયાંછે મુજ પુત્રરે, કાકા ॥૭॥ તવ મહારી મા કીયો દીકરો દેસે, તે સમે થાશે કહેરરે, મુજ માતાનું એ મરણ કરશે, પોતે પણ મરશે ઠેરરે. કાકા ॥ ૮ ॥ મુજ મ્રત્યુ સુણતાં મુજ તાત મરસે, એવો હું વહાલો અપારરે; રાંકડી મુજ માતાને એ દમસે, વરતાસે હાહાકારરે કાકા ॥ ૯ ॥ જમ જેવા કઉરવા ભાસે છે મુજને, જરૂર જીવડો જાશેરે; મરવે નહી ડરૂં પણ અગની નહી પામું, ચામડું માહારૂં ચુંથાસેરે કાકા ॥ ૧૦ ॥ એક કીડીપર કટક ચડયું છે,

કરશે જુલમ મુજ સાથરે; ઓથ વીના બધી લોથ વળવાની, મુજહાડ નહી આવે હાથરે. કાકા ॥ ૧૨ ॥ મુએ મોઢું મ્હારી મા નહી દેખે, નહી દેખે ઓત્રા નારીરે; એક ઉપર અનેક આવ્યા છે, શી મતી થાશે માહારીરે કાકા ॥૧૨॥ ડાબુ અંગ ને લોચન ફરકે, માઠા શુકન મને થાય રે; ધોળે દાહાડે થાય શબ્દ શીયાળના, ધરતી તો ખાવા ધાય રે કાકા ॥ ૧૩ ॥ એમ ટળવળીને ડુશકા મુકે, ગભરાયો રાજકુમાર રે; થરથર કાયા કંપવા લાગી, આંસુ વહે ચોધારરે. કાકા ॥ ૧૪ ॥ વળણ ॥ ચોધારે આંસુ વહે, હઇયું બહુ ગભરાય; વદે વલ્લભ તેવે સમે, કૈરવ અતી હરખાય.

કડવું પર રાગ સાખી.

વૈશમપાયે એણીપેર બોલ્યા, સુણ જનમેજે રાય;વીરતારી તુજને સંભળાવું, યુદ્ધ તણો મહીમાય ॥ ૧ ॥ અભીમન્યુ અતી અકળાયો; જોયું જેદ્રથે દ્રષ્ટ; છત્રપતીને સમાચાર કહયો, કુંવરને મન કષ્ટ ॥ ૨ ૩ આ વેળા ઘણો ગભરાયો છે, ગભરાટે ગભરાટ કરીને છોકરૂં હઇ નથી આવવાનું, આપણ ત્યાં સંચરીયે ॥ ૩ ॥ દુરીયોધન કહે એકે એકે નીકળો સરવે બાહાર; મરી રહેલો સેજમાં મરશે, અરજુનનો કુમાર ॥૪॥ એટલે પહેલો જેદ્રથ નીકળીયો, તેની પુંઠે સો ભ્રાત; દ્વારે દ્વારના દસ દસ યોદ્ધા; નીકળ્યા હજ્જાર સાત ॥ ૫ ॥ દ્રોણ કૃપાચાર અશ્વસ્થામા, શલ્યને રાજા કરણ; ચારસેં ઇગણોતેર સુત નીકળ્યા, કરવા કુવરનું મરણ ॥ ૬ ॥ નવાણું ભાઇના દીકરા તેનો, સર્વ આવ્યા ચડી ચોટ; અભેમાનનો રથ વચમાં ઘેરી, ઉભા કરીને કોટ ॥૭॥ પછી છત્ર પતી એમ બોલ્યો, સાંભળ અરજુન તન; હવે તમારૂં આવિ પોહોંચ્યું માનજે સત્ય વચન ॥૮॥ તવ અભેમાને મન વીચાર્યું, હવે રડીને શું કરવું; ઘેરથી નીકળ્યા મરવું ધારી, તો પછી શીદ ડરવું ॥ ૯ ॥ રડવાથી શત્રુ લોકોના પગમાંઆવશે જોર, દુષ્ટોને દયા નહી આવે, કાળજડા કઠોર ॥૧૦॥ રડવાથી નથી લાભ થવાનો, ઉલટી થાશે હાની; હીમત રાખીને યુદ્ધ કરવું, કરવી ન પાછી પાની ॥૧૧॥ એવું સમજી આંસુ લુછયાં; વળી સાંભળી માત; પોતાની તારૂણી સાંભળી આવી,સાંભર્યો અરજુન તાત ॥ ૧૨॥ અરેરે માહારો રણધીર પીતા, માહારા વીના શું કરશે, માહારી માતા માહારી નારી, માહારો પીતાજી મરશે ॥૧૩॥

એવું સાંભરી આવીયું કે, આંસુ વહયાં ચોધાર; તેમ તેમ શત્રુ હસવા લાગ્યા, હરખે અપરમપાર ॥૧૪॥ પાછો અભેમન્યુ મન વાળે, આંસુ લુછતો જાય; વળી સુંદરી સાભરેને, નેત્ર જળે ભરાય ॥ ૧૫ ॥એવામાં દુરીયોધન બોલ્યો, જો તારો જીવ લેઉં; રાઇ રાઈ જેટલા કટકા કરાવું, અગની ન પામવા દેઉ ॥૧૬॥ તવ અભેમાને મનથી આદરીયું, કોના માતને તાત; કોની નારી કોનાં સગાં, કોઇ ન આવે સાથ ॥ ૧૭ ॥ જા જીવડા જંજાળ મુકી દે, ધારણા વારી મન; પછી હીમ્મત રાખીને બોલ્યો, દુષ્ટ સામો વચન ॥ ૧૮ ॥ એ આખલાના દીકરા તું, જો જે મહારા હાથ, મરવું તેમા ડરવું નથી, યુદ્ધ કરૂ તુજ સાથ ॥ ૧૯ ॥ ધીક્કારછેરે દ્રોણગુરૂજી, હારેલા પાછા આવ્યા; મોટમ પણું છુટી પડીયું, કેમ મનમાં નવ લાવ્યા ॥ ૨૦ ॥ ધીક્કાર છે રે કરણ રાજા, કરમહીણો કહાવ્યો; છતે છોકરે વાંજીઓ થયો, શું મોઢું લઇ આવ્યો ॥ ૨૧ ॥ તવ દ્રોણે કરણે નીચું ઘાલ્યું તવ કોપ્યો નર નાથ; શું જુઓછો જોદ્ધા માહારા, કહિ ઉપાડયો હાથ ॥ ૨૨ ॥ આયુધ્ધ લઇને મારવા માંડયો, અભેમન્યુને માર; ગુપ્તી ગેડી ગદાયો ફેંકે; તરકસ તીર તરવાર ॥ ૨૩ ॥ બાણ વછોડે મુમત તોડે, કુંવરને દે કષ્ટી; બારે મેઘના ધારા છુટે, તેમ કરી વ્રષ્ટી ॥ ૧૪ ॥ અભીમન્યુએ બાણ લઇને, દેવા માંડયો માર; પાછો ન પડતો વઢતો ને ન નડતો, સુરાનો સરદાર ॥ ૨૫ ॥ તે સમે શેન્યાને વીશે, ભીમનો હાથી જેહ; મન મુકીને વઢવા લાગ્યા, કરોધ ભરેલા તેહ ॥૨૬॥ હાથી ધશીને મારવા દોડે વ્રકોદર જાય ખશી; પુઠે જઇને પુછડું પકડે, માહા બળમાં દંત ડશી ॥૨૭॥ બળ કરી ગજ પુંછ છોડાવે, ભીમપર કરે હડી; પગ વચેથી નાકળી જાય, ભીમસેન નીરા પડી ॥ ૨૮ ॥ એવી રીતે લઢતા વઢતા, મેદાનમાં બેઉં ગયા; ખરેખરૂં એ યુધ્ધ જામ્યું, પરશેવા પુષ્કળ થયા ॥ ૨૯ ॥ તેજ સમે પાતાળ વીશે, તાડુકીને અરજુન; સામા સામી ને યુધ્ધ કરતા, કોપેલા ધુન ધુન ॥ ૩૦ ॥ તાડપુર ઉચોછે તાડુકી, દ્વેશ ઘણેરો ધારે; મોહોટા મોહોટા પરવત લઇ, અરજુનજીને મારે ॥ ૩૧ ॥ અરજુનજી પણ બાણ ગ્રહીને, જોર કરે ભરપુર; વજરાસ્તરનું બાણ મારીને, પાહાડ કરે ચકચુર ॥૩૨॥ એવું વજરાસ્તર મારવાથી, પરવત મોટા ભાગે; તેના કટકે કટકા પડે, ક્ષ્ણ પ્રભુને વાગે ॥ ૩૩ ॥ ભાણેજને મરાવવા માટે, પોતે ખાય છે માર; પારથ કેરા બાણ તાડુકી, ગણે નહી લગાર ॥૩૪॥ એવી રીતે ત્રણે ઠેકાણે, યુધ્ય મચ્યું અપાર; કુરૂક્ષેત્રમાં સરવે યોધ્ધા, દે

છે કુંવરપર માર ॥૩૫॥ અભીમન્યુ એકલો તે કયાં કયાં દ્રષ્ટી રાખે; એક તરફ યુધ્ધ કરે તો, બીજા વીંધી નાખે ॥ ૩૬ ॥ કુંવરને બહુ બાણ વાગે, તે નીસરે આરપાર; પછી કુંવર કાહર થયો, મનમાં કર્યો વીચાર ॥ ૩૭ ॥ મોહાસ્તરનો મંત્ર ભણીને, બાણ અગણીતું લીધું; તેના ઉપર ધરમ કાકાનું પુન્યજ મુઠી દીધું ॥૩૮॥ ફેર પુંહડી ફરીને ફેંકયું; બહુ બળમાં બાણ એક; અગણીતા મંત્રને લીધે, બાણ થયાં અનેક ॥૩૯॥ તે બાણ સઉની રૂદીયામાં વાગ્યા, પ્રાણજ ઉંચા ચડીયા; વ્રધ જોબનને બાલ્યાવયના, ઢળી ઢળીને પડીયા ॥ ૪૦ ॥ તવ અભેમાને એમ ધાર્યું,ઘડી કેડે શું થાય;દેહ માહારો હોય કે નવ હોય, તેવાત કેમ કળાય ॥૪૧॥ અત્યારે હાર્યા મુજથી પણ, જીત્યા એવું કહેશે; પણ છેવટ છોછવા પડયા તે, નીશાની શી રહેશે ॥ ૪૨ ॥ એમ ધારી પવનાસ્તર મુકયું; સઉને નીશાની આપી;સરવે જનની ડાબી ગમની, મુછ અકેકી કાપી ॥૪૩॥ પછી પોતે ઉભો રહયોછે, એવે બે ઘડી થાય; જે જેની મુરછા વળે તે,જીવ લઇ નાશી જાય ॥૪૪॥ જઇજઇનેકોઠામાં પેસે;એમ ઉઠી ગયા સરવ;તે દેખીને અભેમન્યુના,મનમાં આવ્યો ગરવ ॥૪૫॥ કેવા સઉ હાર્યા માહારાથી, એમ થયો મનસુબો; રથપર ધનુશ ઉભુ રાખી, છેડે મુઠી દેઇ ઉભો ॥૪૬॥ ધનુષના છેડાપર મુઠી, મુઠીપર ધર્યું ડાચું; વાંકો વળી હબચી દેઇ ઉભો. કાળજડુ નહીકાચું॥૪૭॥ ક્રષ્ણ પ્રભુએ પાતાળ જાણ્યું; દાજ્યુ અંતઃકરણ; શા કારણથી ભાણેજ માહારો, પામતો નથી મરણ ॥૪૮॥ એમ કહી જોયું જ્ઞાન દ્રષ્ટી, પોતે જુગદાધાર; તવ સમજાયું રક્ષા કરે છે, કુન્તા સતીનો તાર ॥ ૪૯ ॥ વળણ ॥ રક્ષાનો જે તાર છે, કરે છે રક્ષાય; વદે વલ્લભ શ્રોતા સુણો, શું કર્યું જાદવરાય.

કડવું ૫૩ રાગ સવઈયાનો.

વઇશમપાયે એણિપેરે બોલ્યા,સુણ જનમેજે રાય; વીસ્તારી તુજને સંભળાવું, કુંવર મરણ મહિમાય ॥૧॥ ક્રષ્ણ પ્રભુએ એમ ધાર્યું, ચાહ્ય તે મરે મથી; પણ રક્ષાનો તાર છે તેથી, એ મરવાનો નથી ॥ ૨ ॥ ગટોરગચછે ધનુષ સરશો; વીંટી મુકયો છે તાર; તે તાર માહારે તોડવો પડશે, એમ કર્યો વીચાર ॥૩॥ આખું જગત જનમે મરે, તે સઉ માહારી ગતી; નાહાનું મહોટું મરે તે હું, નીમીત લેતો નથી ॥૪॥ કોઇ

ડોગળીયે, કોઇ ત્રીદોશે, કોઇ ક્ષઇ કોઇ તાવે; એવું નીમીતગેમને મા થે, પણ મુજને નવ આવે ॥ ૫ ॥ આજ તો માહારે લેવુ પડશે.ત્રીચાર્યુ વિશ્વને ભુપ; એક સ્વરૂપે રથ હાકે છે, બીજું ઉંદરનું રૂપ ॥ ૬ ॥ ઉં-દરનું રૂપ લઇને પોતે, પ્રથ્વીમાં પરવરીયા. અભેમન્યૂના રથનીનીચે, આવીને ચાળા કરિયા ॥૭॥ ખાડા અવળા ઉંચા નીચા, કુદેછે ભગવાન તેની રમત જોવા લાગ્યો, અરજુનજીનો સંતાન ॥૮॥ તેમ તેમ પ્રભુ ગ-મ્મત કરતા, રથ્થે ચઢવા લાગે; અભીમન્યુ તવ સ્થીર ઉભો,રખેનેર-મત ભાગે ॥૯॥ એવે એના ચરણ વચમાં આવ્યા વિસ્વના ભુપ; કું-વરે જાણ્યુ શું કરે છે, જોવા થયો તદરૂપ ॥૧૦॥ તેમ તેમ વિશેષ ગ-મ્મત કરે, પોતે નંદકીશોર, આડી અવળી ખાય ગુલાટો, ચઢે ધનુષ ની દોર ॥૧૧॥ નીચે ઉતરે ઉપર ચઢે, ભાણેજના એ દંભી; અભીમ-ન્યુનો કાળ આવ્યો, તે, પોતે રહયોછે થંભી ॥૧૨॥ દોરાપરચઢતાઉપર ચાલ્યો, જ્યાં રક્ષાનો તાર, ટગટગ કુંવર જોયાકરેછે, અરજુનનોકુંવાર ॥૧૩॥ તે તાર દેખી કૃષ્ણ પ્રભુને, રીસ ઘણેરી વ્યાપી; ચંચા દા-બીને પડપંચા; તાંતણા સહીત કાપી ॥ ૧૪ ॥ એટલે ધનુશ તરછોડાયું છટકીને શીધું થયું,અભીમન્યુની હબચીમાંથી,તાળવે પેશીગયું॥૧૫॥ માથાપર એક હાથ નીકળીયું, તાળવું ફોડી બહાર, એ હેલકારાર્થી ઉ-છળીયો, ઉંચો માથોડાં ચાર ॥૧૬॥ આંખોના ડોળા લબડી પડીયા, પ્રાણજ ઉચો ચડીયો; હાથ પગોની નસો ખેંચાણી, તરફડી ભુમી પ-ડીયો ॥૧૭॥ એવું દેખી જેદ્રથ બોલ્યો, છત્રપતી તમે જુઓ; આપણા માર્યા વીના એતો,અભીમન્યુ મુઓ ॥૧૮॥ દુરીયોધને ડોકુ કાઢી,કુંવર જોયો ભાળી; ગુરૂ પ્રત્યે કહેવા લાગ્યો, હુંતો છું ભાગશાળી ॥ ૧૯ ॥ પછી ઘંટી બોલ્યો, કયાં ગયા સહુ કુંવાર; આપણા ચારસેને ઇગ ણોતેર, ઝટપટ નીકળો બહાર ॥ ૨૦ ॥ જાવો જઇને એ છોકરાને, ત-રવારના દો ઝટકા, અંગ એનું અગની નવ પામે, તેવા કરી દો કકટા, ॥૨૧॥ એવી આપી આગના કે, ઉપડીયા કુંવર: નવાણુ ભાઇના દી-કરાએ, હાથ લીધા હથીઆર ॥૨૨॥ એટલે ગુરૂ દરોણ બોલ્યા, આ શું કરે નીચ કર્મ; મરતાને શીદ માર મરાવે, અતી થયો અધર્મ ॥૨૩॥ આ જગોએ આપણે કોઇ, ઉભા રહેવું નવ ઘટે; નાહાનામાં નાહાનું છો કરૂ મુઉં, ચાલો મોહોટાને વટે ॥૨૪॥ દુરીયોધન કહે નહી માહારા-જા, દાવ ખરા આદરવા; નીશાની એની હાથ ન આવે, તેવા કટકા ક-રવા ॥ ૨૫ ॥ દરોણ કહે એ છોકરૂ એના, બને વાકડે બળશે; તેમ છ-

તા અધર્મ કરે છે; તે ફળ તુજને મળશે ॥ ૨૬ ॥ દુષ્ટ કહે કે ભોગવી-
લઇશું, દીકરા તતપર થાવો; સાતે હજાર આ કોઠાના,યોધ્ધા સાથેજાવો
॥ ૨૭ ॥ તવ ચારસેં અગણોતેર પુત્રો, નવાણુ ભાઇના જેહ સાતમા
કોઠામાંથી નીકળીયા, મહા બળીયા સુત તેહ ॥ ૨૮ ॥ કરવત કહોવા-
ડા તરવારો, કાપવા માટે લાવ્યા; તેમની સાથે સાત સહસ્ર; યોધ્ધાઓ
ચાલી આવ્યા ॥ ૨૯ ॥ ગભરાએલો કુંવર પડયો છે, મોઢેથી નવ બો-
લાય; ડોળા બે નીકળી પડેલા, નેત્રે નવ દેખાય ॥ ૩૦ ॥ તેને આવી
દેવા માંડયા તરવારોના ઝટકા, કુંવરના લાંબા કર કરી; કુહાડીથી કરે
કટકા ॥૩૧॥ અભેમન્યુ લાગ્યો તરફડવા; વેદના નવ વેઠાય;બોલાયનહી
કે દેખાય નહી, મનમાં બહુ મુઝાય ॥૩૨॥ અરેરે મુને મરતાને મારે,
દુષ્ટને દયા શાની; વગર મારયે ઘડીયે બે ઘડીએ, થવાની જીવની હા-
ની ॥૩૩॥ એ રીતે મનમાં કલેશ કરતો, પરાણે આણે છે મરણ; સુ-
તાં સુતાં સુરે ભરાયો; ફેરવ્યો આગો ચરણ ॥ ૩૪ ॥ એવામાં એક
રથનું પીન્ડુ, અંગુઠે ખેંચ્યું આવ્યું; અંગુઠાપર જોર કરીને, તેને ચાક
ચડાવ્યું ॥ ૩૫ ॥ પછી બળ બહુ કરીને નાખ્યું હોલવવા બધી રીસ,
તે પીંડુ ચાક ચઢેલું ફરીયું, છેદયાં સહુનાં શીશ ॥ ૩૬ ॥ ચારસેને
ઇગણોતેર પુત્ર, કઉરવકેરા જેહ; ધડ મસ્તક જુદા થઇ થઇ, મરણ પા
મ્યા તેહ ॥ ૩૭ ॥ તેમની સાથે સાત હજ્જાર, જોધ્ધાઓ પામ્યા મરણ;
તે દેખીને ખુસી થયું,દ્રોણનું અંતઃકરણ ॥૩૮॥ જો દુરીયોધન અધરમ
કેરાં, ફળ નીકળીયા ભાની; દુષ્ટ કહે તેમાં શું થયું, સુઆતો ખાસડે
મારી ॥૩૯॥ નવાણુ ભાઇ રડવા લાગ્યા, ગુરૂ માહારાજા જુઓ; સરવેને
મરાવવા રાજી, આ ભાઇ કેમ ન સુઓ ॥ ૪૦ ॥ દુષ્ટ કહે મારો પ-
ણ મુઓ, તેમાં શું વંશ જાશે; આપણ જો જીવતા હોઇશું તો, ઘણાએ
દીકરા થાશે ॥૪૧॥ એવે અપછરા સ્વર્ગકેરી, વૈમાન લૈનેઆવી; અભી
મન્યુનો જીવ કહાડી, પોપટ દીધો બનાવી ॥૪૨॥ તેને લૈને સ્વગે ચાલી
ખોળીયું રહ્યું ધરણ; હાલતો કુંવર બંધ થયો, દુષ્ટોએ જાણ્યું મરણ
॥૪૩॥ પછી છત્રપતી એમ બોલ્યો, આયુધ ઝાલો હાથે; જેદ્રથ બને-
વી માહારા આ, કોઠો તમારે માથ ॥ ૪૪ ॥ માટે તમે એકલા જાવો;
હીમત મનમાં રાખો; એ છોકરાના ખોળીઓના, કટકા કરી નાખો
॥૪૫॥ એટલે જેદ્રથ ખડગ લૈને, તરત નીકળીઓ બાહાર, અભીમન્યુ
નો મડદાને જઇ, દેવા માંડયો માર ॥૪૬॥ પ્રભુએ જાણ્યું ભાણેજ મુ-
ઓ, પછી કેવું કામ કીધું; હાથીનુંને દહીતનું ત્યાં, બળ હરીને લીધું

॥૪૭॥ એવામાં નંદન વાયનો દારૂણ દઇવત હાખ્યો; હાથીના બે ચરણ ઝાલી, તરત ચીરી નાખ્યો ॥ ૪૮ ॥ એવે પાતાળમાં અરજુને, ફેંકયું કાળજર બાણ; તે બાણે તાડુકી કેરો, નીકળી ગયો પ્રાણ ॥૪૯॥ હાથીને મારી ભીમ નાઠો, એકલો કુંવર જાણી; ભત્રીજાના સંભાળ કાઢું, એ વાત મનમાં આણી ॥ ૫૦ ॥ જાયછે નાઠો મનસુબો માઠો, છલંગ મોટી ભરતો; શાતમા કોઠાની આગળ જોયો; જેદ્રથને ત્રા કરતો ॥૫૧॥ કુંવરને રથમાં નવ દીઠો, મનમાં પ્રગટયો શોક; ઓરે અભે· માન દીકરા કહી, મુકી કારમી પોક ॥૫૨॥ જેદ્રથે તે પોક સુણી, મન ભય થયા માઠા, પોતે તે સાતમા કોઠામાં, જે જે હતા ને નાઠા ॥ ૫૩ ॥ પછી રહ્યું અભીમન્યુનું, મડદુ ત્યાંને ત્યાંય; ભીમસેન દોડનો પાસે આવ્યો જોઇ કરે ત્રાય ત્રાય ॥ ૫૪ ॥ પાન્ડવ દળમાં શબ્દ ગયો તે, આવ્યું સઘળું લોક; મરણ જાણી સરવના મનનાં; ઉપજીયો બહુ શોક ॥૫૫॥ દેહેરા તંબુએખબર પોહોચી, તવ નાઠાસહિ રડતા; આત્રા સુભદ્રા કુન્તાજી, પ્રથ્વી નાંખે પડતાં ॥૫૬॥ ધરમનેરૂપતી સરવે,એકજ સ્વાસે જાય; અભીમન્યુ જયાં પડયો છે, ત્યાં રડે સૈન્યાય ॥ ૫૬ ॥ ત્યાં આ- વાને મડદુ દીઠુ; પડતુ નાંખ્યું માંય; સુત સુભદ્રાએ ખોળે લીધો, રૂદીયા ફાટી જાય ॥ ૫૮ ॥ જઇને તે ઘણું રડવા લાગ્યું, સરવના તન- માં તાપ; હઇયું ફાટે તેમ રડે છે, કરે બહુ વીલાપ ॥ ૫૯ ॥ વળણ ॥ સુભદ્રા બહુ વલવલે, પાસે ઓત્રા નાર, કહે વલ્લભ શ્રોતા સુણો; વીલાપનો વીસ્તાર,

કડવું ૫૪ રાગ પંઝાબનિ કાફીનો.

મારે જાયારે, જુલમ હાવો નવ કીજીએ, લાડકવાયારે, જનેતાને દગો નવ દીજીએ ॥ ૧ ॥ માહારા જાયારે, રઝળાવી રણમાં તેં મુજને; લાડકવાયારે, દયા ન આવી તુજને ॥ ૨ ॥ મુકી ઓત્રારે, હઇઆ ઉપર તેલ તાવડા, કોણ કહેશેરે, હવેથી મુજને માવડી ॥ ૩ ॥ નથી મુકયો રે,નીશાળે પુરો તુજને, ખોરે બેશીનેરે,કોણ કરશે લાડે મુજને ॥ ૪ ॥ રડી રડીનેરે ખાવા પીવા કોણ માગશે, માના કહેતોરે, હુંગમાંથી કીયો જાગશે ॥ ૫ ॥ તુજ વીનારે, શું કરે ઓત્રા લાડકી; તુજ વીનારે વચારે પડી મહારી વાડકી ॥ ૬ ॥ ઓ સુંવાળારે, આછા અમ્મર કયાં હોડસો; સેજે સુનારે, કાષ્ટમાં કેમ કરી પોઢશો ॥ ૭ ॥ હવે આવશેરે પાતાળથી તાત તાહરો, તવ માગશેરે, કહેશે લાવો સુત માહરો ॥૮॥ તેવાતળાએરે, આગળ કરૂ કીયો દીકરો, તું તો પોઢયોરે, રણમાં થઇને

બેફીકરો ॥૯॥ તાત તાહારેરે, દેશે મને ઘણુ દુખડુઃ કહેશે વંઝારે, નહી જુએ માહારૂં મુખડુ કહેશે વંઝારે, નહી જુએ માહારૂ મુખડું. ॥ ૧૦ ॥ હાય બેટારે, રઝળાવી માતા રાંકડી; કયાં દેખીસરે. પુત્ર છબી તારી ફાંકડી ॥૧૧॥ એ દઇવડારે, કરમ માહારૂ કઠોર થયું, પુત્ર રૂપીરેઃ રત્ન રણમાં રોળાઇ ગયું ॥ ૧૨ ॥ ફુટયું ભવિશરે. ચકલું ચુંથાયું માહારૂ, ખોયુ રમકડું પ્રભુ શું બીગાડયું મેં તાહારૂ ॥૧૩॥બેટા બોલોરે, કહી મુખ આળી હલાવતી; લાડકવાયારે, કેમ દયા નથી આ વતી ॥૧૪॥ હાય શું થયુંરે કહી કહી રૂદીઆગે ચાંપતી; કરે ચુંબનરે, થરથર કાયા કાંપતી ॥૧૫॥ બેઉ નેત્રમાંરે, ચોધારી ધારા છુટતી, કેશ કાઢતીરે છાતી ને શીશ કુટતી ॥૧૬॥ છુટે રૂધીરરે; ચચરી ચીરાતી ચામડી;કુન્તા દ્રૂપતીરેઃ ધર્મ રડે ઘણુ તે વડી ॥૧૭॥ ગટારગછ રડેરે,એ ડયોમાં ખોડયો પડી ગઇ; મારી બુધ્ધીરે, ચોથે કોઠે કઠોરી થઇ ॥ ૧૮॥ વીરા મારારે,તારૂ બોલ્યું મેં મન ધર્યું; હું રીસાયોરે, એટલું ભુંડુમેંતો કર્યું ॥૧૯॥ બંધુ બોલણેરે,તોપણ પોતાની બાંયછે;સોધુસમળેરેપણહવે વીરો કયાંયછે ॥૨૦॥ એમ રડતોરે, પડતો ભુમીમાં દુખથી;ભીમ ગભ રાયોરે બોલી શકયો નહી મુખથી ॥૨૧॥ આવશે અરજુનરે,તને શું મોઢુ દેખાડીયે,તેના કરતાર,પહેલેથી કાયા પાડીયે ॥૨૨॥ વળણ॥એમ સર્વ જન ટળવળેરે,થાય ઘણાપરીતાપ;વદે વલ્લભ તેવે સમે,ઓત્રાકરેવિલાપ

ઠરવું ૫૫ ચાંદલીયાનો ગડીને ગાવો.

મુજ સામુ જરા જુઓ મારા કંથજી, સુનમુન થઇને કેમપડયાછો। નાથજો; નથી હાલતા ચાલતા કે નથી બોલતા, શું કાંઈ આંટી તમને પડી હલ સાથજો; મુજ ॥ટેક॥ જો રીસાયા હો તો મનાવું નાવલા; પણ આ વેળા શો મારો ઉપાયજો; દુખદરીઆમાં ડુબાડી તે પીઉજી, તારા પહેલી કેમ ન પડી મુજ કાયજો, મુજ ॥૧॥ હાય હઇયામાં ઉઠે છે બહુ હોળીઓ; બે ઘડી માટે શીદ કર્યો મેળાપ જો;કરમ માહારૂફુટી ગયું અત્યા થી; હાય રેડંગા મને કેમ ન ડંસ્યો સાપજો;મુજ ॥૨॥ નીર દય થઇને પોઢયા મુકી એકલી; કાળજડામાં કંઇ ન આવી દયાયજો, નીરાધાર હું નારી તમારીનાવલા. કેવી રીતે દીવસ મારા જાયજો.મુજ ॥૩॥ હોઉં ભુખી તરસી તે ખબર કોણ પુછશે, જોઇતું મુજને લાવો ને આપશે કોણ જો; હઠ કરી માગવાનું માહારે ના રહ્યું, હઇયા ધારણ ભાગી મઇ બધા હામ જો. મુજ ॥૪॥ કોની આગળ રડીને દુ-

ખડુ. તમવીના માહારે દુખે ન હાજે કોયજે;હાયરે પાપી પાણ તું કેમ
જવા નથી, કહિ ઢળી પડી બેભાન અગાળા હોય જે મુજ ॥ ૫ ॥ વ-
લણ ॥ બેભાન થઇ ધરણી ઢળી, સરવ કરે ત્રાહ ત્રાહ; વ્યાસવલ્લભ
વાણી વદે, પાતાળમાં શું થાય.

કડવું ૫૬ રાગ સાખિનો.

વૈશમપાયન એણીપેર બોલ્યા, શુણ જનમેજે રાય;વીસ્તારી તુજને
સંભળાવું, દરોણ પરવ મહીમાય ॥૧॥ પાતાળમાં પાપીને માર્યો, અ-
રજુને જેવાર; તે સમે સહુ બ્રાહ્મણ આવ્યા, કરતા જેજેકાર ॥ ૨ ॥ વી-
પ્રોને પારથ પાય પડીયો, પછી માગી વીદાય; બ્રાહ્મણોએ આશીશ
દેઇ દીધીછે આગનાય ॥૩॥ તવ પ્રથવીની પ્રાર્થના કીધી, અરજુને સા-
મળીયા; બ્રાહ્મણોનું કષ્ટ કાપી, ભુતીમાં નીકળીયા ॥૫॥ જેવો રથ ભુ-
મીમાં નીકળીયો, તેવા શુકન થયા કુડા;ધજા ઉપર કાગબેઠા,ભયભાસ્યા
બહુ ભુંડા ॥૫॥ અરજુન કહે આમ કેમ થાયે, ઓરે જુગજીવન; મનેએ
વું ભાસેછે કાંઇ, કુંવરને વિઘન ॥૬॥ કૃષ્ણ કહે મુજને પણ ભાસે કેવી
થશે મહારી ગતી હયો પારથરથ તમે હાંકો,હું હાંકવાનો નથી॥૭॥ એમ
કહી પ્રભુ રથમાં સુતા, અરજુન અછોડા ઝાલ્યા,ચાબક મારીઅશ્વહંકા
ર્યા, વાયુવેગે તવ ચાલ્યા॥૮॥કુરૂક્ષેત્રની લગભગ આવ્યા,જાણ્યુ શૈન્યને
લોક;કોઇ ન કરશો અરજુન આવ્યા,આવ્યા પુનસ્લોક ॥૯॥ ધર્મ કહેશ્રાં
ટાકાઢી રડસો,પારથને થશે જાણ;તોતો આપઘાત કરવાનો, કાઢશે પો
તાનોપ્રાણ॥૧૦॥ડાહ્યા ડાહ્યા દસવીશયોધ્ધા,અરજુન સામાજાવોએકાએક
ચમકે નહીતેવીરીતેસમજાવી લાવો॥૧૧॥ તવદસવીશજણસામાચાલ્યા
સમજાવવા કામ કીધું; તે વેળા સેન્યામાં કુંવરને. વસ્ત્ર હોરડી દીધું
॥૧૨॥વાયુ વેગે દોડતા આવ્યા, રથના ઘોડા બળીયો; સમજાવવા
સામા ગયેલા, જઇ તેમને મળીયા ॥૧૩॥ હાંહાં પારથ વીરા આવો
નર કહે ઘરમાં કેમ, યોધ્ધા કહે કાંઇ ન ગભરાસો, સરવ કુશળ ખેમ
॥ ૧૪ ॥ એમ કહીને રથ રોકયો, અરજુન વેગે ભરીયો; માટે રાસ
પરોણો મુકી રથ પરથી ઉતરીયો ॥૧૫॥કોઇનો રોકયો એ ન રોકાયો
દડબડ મુકી દોટ; પોતાનું જ્યાં સેન્યજ બેઠું, ત્યાં તે આવ્યો ચડીચોટ
॥૧૬॥ હાંહાં કહીને ધીરજ દેવા,લાગ્યા સેન્યના લોક; સુભદ્રાથી રેહે
વાયું નહી, કારમી મુકી પોક ॥૧૭॥ અરજુને બધુ સેન્ય જોયું, આંસુ
વહ્યા લોચન; પછી કહ્યું કે ઓ ધીઝારી; લાવ્ય માહારે તન ॥ ૧૮ ॥

એમ કહીને પાશે ગયો, ભાગ્યું માહારૂં ઘરસુત્ર, વસ્ત્ર ઉઘેડી સબ જોયું તો, દીઠો પોતાનો પુત્ર ॥ ૧૯ ॥ વળણ, પુત્ર દીઠો પોતા તણો, ભાડવાયો અભેમાન; કહે વલ્લભ તે જોઇને બની ગયો બે ભાન.

કડવું ૫૭ રાગ કાફિ.

હાંરે બોલ્યા વૈશમપાયે વચન, તુનો સુણ જનમેજે રાજન; હાંરે દીઠો દિકરો ને ગભરાટે ચઢીયો, હાય કહી પ્રથવી પર પડીયો ॥ ૧ ॥ હાંરે માહારૂં કરમ ગયું આજ ખુટી, બધા ભવની આશાયો ટુટી હાંરે હું તો જાણતો હતો મન એવું; હાલ જેમ તેમ નમાવી લેવું ॥ ૨ ॥ હાંરે માહારો આજ કાલમાં મોહોટો થાશે, તવ ઉપાદી માહારા જાશે; હાંરે હતી આશા કે ભાગ્ય ભળશે; માહારો પુત્ર કાલ મને આવી મળશે॥૩॥ હાંરે પછી બેસ થવાના માહારે; ચીતની ચીતા સહુ ટળશેને વારે; હાંરે એવી આશાએ કાહાડયા મેં દાહાડા. તેમાં નવગ્રહો પડયા આડા ॥ ૪ ॥ હાંરે કોઇ વીખ દેતો પીને પોઢું, ભાઇ ભાઇ કહેતાં સુકાતું મોઢું; હાંરે; માહારો કાલું કાલું બોલનારા હાય ઉડી ગયો પુત્ર પ્યારો ॥ ૫ ॥ હાંરે મન ધીરજનો દેનારો. સુરવીર સુત જશ લેનારો; હાંરે ખોળે બેશીને મીઠું બોચરતો, ડાહી ડાહી વાતો બહુ કરતો ॥ ૬ ॥ હાંરે હતો નહાના ને ડાહાપણ મોહોટું, મહારૂ જીવતર કરી ગયો ખોટું; હાંરે બેટા જનમ તણો તું નીરોગી. કેમ બાપને રાખ્યો વીયોગી; હાંરે દીકરા મોકલ્યો મને પાતાળ, હવે આશું કરી બેઠો બાળ ॥ ૮ ॥ હાંરે માહારે વાત તણો વીસરામ, કેમ સુતાછો દીકરા આમ; હાંરે એમ કહી કહીને ઢઢોળે, ખેંચી ખેંચીને લે ખોળે ॥૯॥ હાંરે તન સુભદ્રા ગ્રહી રાખે, નર નાસાસા બહુ નાંખે; હાંરે માહારો કુંવર કયાં કાળછારી, માહારૂ ઘર ઘાલ્યું ગોઝારી; હાંરે મને ગુટણીએથી બેસાડયો; બાપ બેટાનો વીયોગ પાડયો ॥૧૦ હાંરે તારૂં કરમ થયું રે કઠોરૂં, શીદ યુધ્ધે જવા દીધું છોરૂ; હાંરે તારૂ કાળું મોઢું શું લૈ બેઠી, નેસ પગલાની ઘરમાં પેઠી ॥ ૧૨ ॥ હાંરે મને કાઢી નાંખ્યો ત્રણ બહાર, બળ્યું ઘરબારને સંસાર;હાંરે હવે પ્રાણ હું માહારો તજીશ, કહી પાશાણે પછાડયુ શીશ ॥ ૧૩ ॥ હાંરે બેઉ ભુજે છાતી નાખી ઝુડી, બહુ રૂધીર છોળ્યો ઉડી; હાંરે પોતે મરવાની ઇચ્છા કીધી, એણે જીભડી દંતમાં લીધી ॥ ૧૪ ॥ હાંરે તવ સહુ લોક ત્રાસે ચડીયા, ઝાલો ઝાલો કહી બાહાજી પડાયા; હાંરે હાય હાય સરવે સે

ન્ય ભાંખે, છાતી મુસ્તક કુટી નાંખે ॥ ૬૫ ॥ વળણુ ત્રાશ ઘણો વરતઇ ગયો, થઇ રહી કુટા કુટ; કહે વલ્લભ તેવે સમે, ત્રાસની લુટાલુટ.

કડવું ૫૮ રાગ ચોપાઈ.

બોલ્યા વૈસમપાયે વચન, સુણુ પરીક્ષત કેરા તન, નરે મરવાની ધારણુ કીધી, પોતે જીભડી દાંતમાં લીધી ॥૧॥ તવ કુન્તાને ધરમરાય, જઇ બાઝ્યાં કરી હાય હાય; અરજુન તણુ મુખઝાલી, રાજા ધરમે આં ગળીયો ઘાલી ॥૨॥ એવે કૃષ્ણ પ્રભુએ વીચાર્યું, આતો અરજુને મરવું ધાર્યું; એતો આપઘાત કરીને મરશે, કોણ ભુ ભાર હલકો કરશે ॥૩॥ મને શેદેવનું વેણ નડશે, માહારે પણ જોડે મરવું પડશે; એમ જાણીને ચરીત્ર કીધું એક ભાલોડું બાણ લીધુ. ॥ ૪ ॥

કડવું ૫૯ રાગ ઝડપનો દોહરો.

ભાલોડું ભગવાને લીધું, મારે જીવી શું કરવું; ભાણેજ મારો મરણુ પામ્યો, માટે માહારે મરવું ॥ ૧ ॥ એમ કહીને પડતું નાંખ્યું, હૈઆમાં આનંદ; રડવા લાગ્યા, કુટવા લાગ્યા, કીધો ફોકટ ફંદ ॥ ૨ ॥ કુદીને કટારી લીધી, જીવીને શું કરૂં, આઘારોરે, આઘારો હું પેટે મારી મરૂં. પુત્ર કરતાં પ્રભુ વ્હાલા, અરજુનને અપાર; એણે જાણ્યું મોહન મરશે, માહરા પ્રાણાધાર ॥ ૪ ॥ દીકરાને ભુલી ગયોને, ચીંતા થઇ મન સાથ; હાં હાં તમને સોગન માહરા, કહી જઇ ઝાલ્યા હાથ. ॥ ૫ ॥ થવા કાળ હતું તે થયું, આપણ તે શું કરીયે; નથી ઉપાય આપણો શું, મુઆ પુંઠે મરીયે ॥ ૬ ॥ ઓ માહારાજા ક્ષમા રાખો લાગુ તમને પાય, એટલે અરજુન પ્રત્યે બોલ્યા, પોતે જાદવરાય ॥ ૭ ॥ મહારા મનમાં લાગત ઓછું, ભાગત નહી મુજ ચરણ; પણ તમે મરવું ધાર્યું તે, આદરૂ માહારૂ મરણ ॥ ૮ ॥ જેમ જેમ તમે કલેશ કીધો, તેમ તેમ લાગ્યું માઠું; અરજુન કહે કાંઇ નહી કરૂં, તમો ન કરશોકાઠું ॥ ૯ ॥ થવા કાળ હતુ તે થયું; ઓરે જુગજીવન; ભગવાનના મરણના ભયથી, પોતે વાળ્યું મન ॥૧૦॥ સાબાશ એની પ્રેમ ભક્તીને પુત્રથી પ્રભુ વાહાલો; એ રીતે કેમ વશ નવ થાયે, પોતે શ્રી નંદલાલો ॥ ૧૧ ॥ પછી સરવે શાન્તી રાખી, છાના રહ્યા લગાર; ત્યાં ચીતા ખડકીને શબને, કર્યો અગની સંસ્કાર ॥ ૧૨ ॥ એસ્ત સરીતામાં વેવરાવ્યાં, સરવે કીધું સ્નાન; લોકીક કરતા તંબુએ આવ્યા, અરજુન ભીમ ભગવાન.

॥૧૩॥ વલણ ॥ ડેરા તંબુ સહુ આવિયું, મનમાં કલેશ અપાર; સુન-મુન સહુ બીરાજીયા, વલ્લભ કરે વીસ્તાર.

કડવું ૬૦ રાગ સવઈયાનો.

વઇશમપાયે એણિપેર બોલ્યા, સુણજનમેજેરાય; વિસ્તારી તુજને સંભળાવું, દરોણ પરવ મહીમાય ॥૧॥ સુનમુન થઇ સહુ તંબુએ બેઠા, શોક ભર્યા સહુ કોઇ; અનુચરે છાનામાના, કીધી ક્ષીપ્ર રસોઇ ॥૨॥ પછી બેચાર ડાહ્યા સેવક, ગયા પાંડવની પાસ; ઉઠો ખાવા કડવે મોહોડે, ભરીલો બબે ગ્રાસ ॥૩॥ તવ પ્રભુ કહે અરજુન ઉઠો, ઉઠો સઘળા વીર; કુન્તા ચાર ભાઈ દ્રુપતી ઉઠી, ઉઠયા શામ સરીર ॥ ૪ ॥ એકલો અરજુન ઉઠતો નથી, તવ બોલ્યા ભગવાન; અરજુનજી તમે મુમત મુકો, વીચારો ગટમાં જ્ઞાન ॥૫॥ કોના છોકરા કોની નારી, કોના માને બાપ; કોના સગાં કોના વહાલાં, મીથ્યા સહુ સંતાપ ॥૬॥ જો હોય તમારો દીકરો તો, મુકીને કેમ જાય; કોનું કોઇ નથી સગું; ભગની ભ્રાત કે માય ॥ ૭ ॥ મીથ્યા માહરો માહરો કરોછો, ખોટા મરોહો મથી; રડશો કે કળકળશો તોહે તે મળવાનો નથી ॥ ૮ ॥ જે જે ગયું તે પાછું ન આવે, પુંઠે સગા બહુ રોતા, શપને દુર્લભ જે જાયછે તે, પાછું વાળી નથી જોતાં ॥ ૯ ॥ રડી રડીને નેત્ર ખોશો, પણ પાછો નહી આવે; આજ ખાવા નહી ઉઠો એવું, કેટલા દાહાડા ફાવે, ॥૧૦॥ તમે ઉઠો તો સહુ ખાયે, ન થાવો એકલ મતે; જીવતું હોય તે જીવતા ગતે, મુઉ તે મુઆ ગછે ॥૧૧॥ તવ અરજુન કરજોડી બોલ્યો, સંદે માહારો નીસ્તરે; પ્રભુ પ્રુછુછું આત્મા ચેતન, મરે કે નવમરે ॥૧૨॥ એટલે બોલ્યા અંતરયામી, સાંભળો શાસ્ત્રને વેદ;આત્માછે તે અખંડ અમ્મર, અદગ્ધ ને અછેદ ॥ ૧૩ ॥ એટલે અરજુને હાથ ઝાલ્યો, પ્રભુ દયા કાંઇ લાવો; અભેમન્યુનો આત્મા કયાં છે, તે મુજને બતાવો ॥૧૪॥ ક્રષ્ણ પ્રભુ કહે શું જોવું છે, જે દેઇ ગયો દગો; કહેશો તો બતાવીશ પણ તે, નહી થાય તમારો સગો ॥ ૧૫ ॥ જે જયાં જાયે તે ત્યાં નો યાયે, એછે અનાદીનો ચાલ; અરજુન કહે તે પણ જોશું, બતાવો નંદલાલ ॥૧૬॥ તે વિના તો અનજળ માહારે, લેવું નથી માહારાજ; અન જળ જો લેવરાવું હોય તો દેખાડો આજને આજ ॥ ૧૭ ॥ મોહને જાણ્યું મુમત ઝાલ્યો, જોવો છે સંતાન; એવું સમજી પ્રેરણા કરીને, મંગાવ્યુ વઇમાન ॥ ૧૮ ॥ તવ સ્વરગેથી વઇમાન આવ્યું, બેઠા મરૂડાગામી; અરજુનજીને સાથે લીધા; પોતે અંતરયામી ॥ ૧૯ ॥ એ

ટલે વૈમાન ઉડી ચાલ્યું, સ્વર્ગ સુદન પરવરીયા; અપછરાના મહેલની પાસે, વઇમાનથી ઉતરીયા ॥૨૦॥ પછી પ્રભુએ કહ્યું પારથને, સામા ભો વનમાં જાવો; વાંજરામાં પોપટરૂપે છે; તેને જઇ બોલાવો ॥૨૧॥ તવ તે ધામમાં અરજુન ચાલ્યો, બોલતો મુખ વચન; ઓરે અભેમાન ઓરે અભેમાન તન ॥૨૨॥ કહેતો કહેતો ધામમાં આવ્યો, પોપટ જોયો સાર; અરજુન તેને કહેવા લાગ્યો, ઓ માહારા કુંવાર ॥૨૩॥ તવ પાંજરેથી પોપટબોલ્યો, મુરખના સરદાર; જેમ ફાવે તેમ કેમ બોલેછે; નીકળઅહીંથી બાહાર ॥૨૪॥ પોપટનો એવો બોલ સુણી, અરજુન વદયો વાણ; અભેમાન તું ખરો કે નહી. પરમેશ્વરની આણ ॥૨૫॥ એટલે પોપટ એમબો લ્યો, સુણ સતી સંતાન; મનુશ ખોળીયે હતો ત્યારે, હું નામ અભેમાન ॥૨૬॥ પ્રથમ અભેમાન હતો હું, ત્યારે તો તુજ તન; તારા વીર્યથી દેહ માહારો યયો હતો રાજન ॥૨૭॥ તે તારૂ ખોળીયું ત્યાં તે ત્યાં મુકયું, પંચભુતોની સાખ; તેને તેં અગની મુકીને, બાળી કીધું ખાખ॥૨૮॥ હવે દીકરા કહેતો આવ્યો, તેતો તારી ઠગાઇ; આત્મા તુજથી નહી ઉપજેલો ખોળીયાની સગાઇ ॥૨૯॥ જે તારાથી ઉપજ્યું તે, કહેવાય સગુ તારૂં, તુજથી ઉપજ્યુ તે ત્યાં મુકયું, હવે નહી ને માહારૂ ॥૩૦॥ તે નહિ માહારૂ તો હું નહિ તારો, સગપણ ગયું તુટી, સગાઇ મનાય શરીરની તે, શરીર ગયું છુટી ॥૩૧॥ સગપણ નહિ હવે માહારે તારે, કોણ બેટો કોણ બાપ; હવે બેટા કહીશ મા તો, નહિ રહે તારૂ માપ ॥૩૨॥ નર બોલ્યો આ શું કહે છે બેટા, કેમ બદલાયો આપ; પોપટ રૂપે અભેમાન બોલ્યો, તું બેટો ને હું બાપ ॥૩૩॥ મેં ને તેં બહુ દેહ ધરેલા, પશુ પક્ષી કેરા; કીટ પતંગ કે વનસ્પતી, મનુશ કેટલી ફેરા ॥ ૩૪ ॥ કેટલી વેળા બાપ થયેલો, હું તારો ને તું માહારો; અનાદીથી રેંટ એવો, વારાફરતી વારો ॥૩૫॥ મીથ્યા માયા તું સત્ય માને, કોઇ ન જાણીશ તારૂં; આગળ દીસે અજવાળું ને, દીવા પુઠે અંધારૂ ॥૩૬॥ જગતરૂપી જેલખાનું, ઘરરૂપી ઓરડીયો; ગુનેગાર રૂપી જીવ છે તે, દેહરૂપ બેડીમાં પડીયો ॥૩૭॥ બબે ચાર ચાર, કેદીને રહેવા. ઓરડી દે અકકેક; તેમ એક ઘરમાં બબે ચાર ચાર, સગાં વસે વીવેક ॥૩૮॥ એક ઓરડીમાં ભેગાકેદી દુખ સુખનીકરે વાતો, એકએકને દુખે દાઝેને, એકએકનો સ્નેહી થાતો ॥૩૯॥ એક એકનિ એ પક્ષ તાણે, એકએકપર હેતઆપે; એકએકહેં માથુ દુખે તો, એક એકનું એ ચાંપે ॥૪૦॥ એવીરીતે સગાંવહાલાં, એક એકને દુખે દાઝે; એકએકની કરે ચાકરી સેવા, ઘડી હસે ઘડી બાહાજે,

॥૪૧॥ જે કેદીને જેટલા દાની, થઇ હોયે શજાય, તેની મુદત પુરી થયે, બેડીથી છુટી જાય ॥૪૨॥ બેડી તુટી તવ જેલમાંથી નીકળે છે સરવથી; સ્નેહિ કેદી જેલમાં રહ્યા તેની, ખબર લેતો નથી ॥ ૪૩ ॥ તે રીતે જીવ દેહથી છુટી, નીકળ્યો જગત બહાર; પાછળના સગા વહાલાને, સંભારે નહિ લગાર ॥૪૪॥ પાછું વાળીને તે નવ જુએ, સંભારે નહિ કોઇ દિન; કેદીમાં આવવા બેડી પહેરવા, ધારે નહી કોઇ જન ॥૪૫॥ તેમ છતાં જાય બીજી બેડીમાં, તેમાં નહી ઉપાય, જ્યાથી ત્યાંથી છુટી નાશે, જાવું ન ધારે ત્યાંય ॥૪૬॥ એ રીત છે આ જગત કેરી તું નહી કોનો કો નહી તારૂં, જા ભાઇ નીકળ બહાર; આજથી સત્ય માનતો નહી, જુઠો આ સંસાર ॥૪૮॥ અરજુન કહે ખોળે રમાડયો, ખવરાવ્યું પીવરાવ્યું તને; બદલો વાળવાની આસાયે, મોહ ચડયો તો મને ॥૪૯॥ એટલે પોપટ રૂપે બોલ્યો, ફરીથી અભેમાન; પુત્ર પાશે બદલો વાળવા; ઇછે કોઇ નાદાન ॥૫૦॥ ચકલા ચકલી જેવાં પક્ષીપુત્રને પુષ્ટી આલે; જીવની પેઠે જાણવે ને, ચંચામાં લાવી ધાલે ॥૫૧॥ આશા રાખ્યા વણ ઉછેરેછે; રક્ષણમાં નવ ચુકે, બચાંને હરતાં ફરતાં કરી, પછીથી છુટાં મુકે, પણ તે બચ્ચાં તેની સંભાળ ન લે, તેનો નહી કાઇ દ્વંશ; તેથી નાદાન મનુશ જાતી, હક રાખે હમેશ ॥૫૩॥ પરણ્યાને પાળે જણ્યા જીવાડે, તેમાં શાની નવાઇ; માબાપને માબાપના માબાપે, ઉછેર્યાં કર સાહી ॥૫૪॥ માટે એમાં બદલો શાનો, બદલો લેવાધારે જેહ; જીવ ઉછેર્યાનું ફળ નહી તેને વાસના બંધન તેહ॥૫૫॥ એવો બોધ અભેમાને કીધો; અરજુનને હેત આણી; તેથી પારથ સમજી ગયો, માયા મીથ્યા જાણી ॥૫૬॥ પછી મહેલમાથી વળ્યો પાછો, ફોગટ સંસાર લાહાવો; કૃષ્ણ પ્રભુ કહે ઓરે બનેવી, વઇમાનમાં તમે આવો ॥૫૭॥ અરજુન કહે કોનો બનેવી કોના સામા તમો; બનેવી બનેવી કહી ફુલાવ્યો, તેથી ફુલી ગયા અમો ॥૫૮॥ સગાંવહાલાં સાચા માન્યા, સદમારગ નવ સુજ્યો, અભેમાનનો ઉપદેશ સુણ્યો, તે થકી આત્મા ધ્રુજ્યો ॥૫૯॥ અમસ્થા આટલા દન કાઢયા; સત્ય માનીતી સગાઇ, સગામળી સંસારમાં રાખ્યો, તે હવે જાણી ઠગાઇ ॥૬૦॥ એમ કહી ઉદાસ થઇને, ઉભો ત્યાંને ત્યાય; આ સ્થળ ચક્રાવો થયો પુરો જેજે વઇકુંઠરાય ॥૬૧॥

॥વલણ॥ ચક્રાવો પુરણ હવો, સુણુતાં પોહોચે કોડ; કહે વલ્લભ શ્રોતા સહુ, બોલો જે જે શ્રી રણછોડ.
